

◆ DORIN NĂDRĂU (SUA)

Un fondator demn de neuitare

În rândurile care urmează voi evoca, nu fără emoție, parcursul existențial al unui important ctitor al lăcașului de cult care a marcat un primordial reper ce a influențat organizarea și viața românilor catolici de rit bizantin din America, membru fondator de o admirabilă devoțiune, **Ioan Aron**, cel care a fost străbunicul meu din partea mamei.

Parohia greco-catolică „Sfânta Elena” din Cleveland, Ohio, prima biserică românească instituită pe pământ american, a fost întemeiată ca o necesitate indispensabilă în condițiile sosirii primului val de emigranți români între 1880 – 1905. Se știe că, în jurul anului 1905, cei mai mulți români emigranți s-au așezat în marile centre industriale, cel mai mare număr alegând Cleveland.

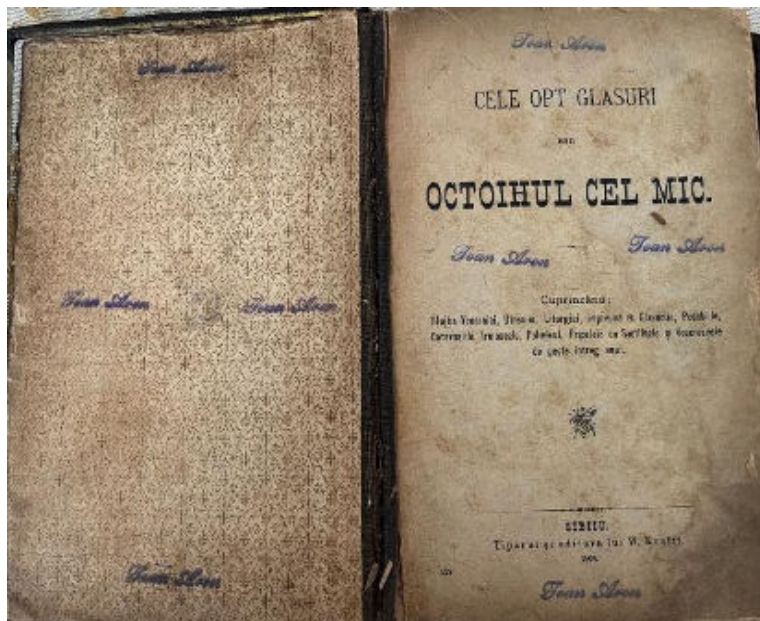
Prima atestare documentară relativă la românii greco-catolici din Cleveland este o scrisoare trimisă Mitropoliei de la Blaj, datată 26 mai 1903, de către cantorul Ioan Aron. În acest înscris se precizează că, la inițiativa cantorului, credincioșii greco-catolici români s-au reunit și au sărbătorit Paștele. Scrisoarea mai consemna și faptul că s-a săvârșit slujba Utreniei. De asemenea, epistola menționa dorința credincioșilor de a înființa o biserică, precum și faptul că, cu această ocazie, Ioan Aron a colectat suma de 25 de coroane pe care o trimite bisericii din Șoroștin în scopul achiziționării de cărți.

Două sunt ipotezele pe care analiza datelor statistice privind emigrația românilor peste Ocean le denotă. Potrivit unei prime prezumții, încă din primii ani ai apariției fenomenului, emigrația a avut un pronunțat caracter familial, adică și-au părăsit țara familii întregi. O a doua ipoteză susține că, inițial, au emigrat aproape numai bărbați, ulterior cei căsătoriți luându-și și soțiile și copiii, iar cei necăsătoriți revenind în țară, căsătorindu-se și, apoi, emigrând din nou alături de soții și eventual de copii. Familia străbunicului meu din partea mamei confirmă întrutotul a doua ipoteză.

Ioan Aron a emigrat în America în anul 1902. Câteva date biografice din perioada anterioară petrecută în România sunt, fără îndoială, oportune. S-a născut în anul 1860, la 6 februarie, în comuna Șoroștin, comitatul Alba. Părinții săi au fost, tatăl, George Aron, preot greco-catolic, iar mama, Anița Aron, ambii din aceeași comună, Șoroștin. A absolvit clasele elementare și trei clase gimnaziale la Sibiu, la școlile de stat. În clasa a IV-a gimnazială, s-a îmbolnăvit, împrejurare care l-a obligat să renunțe la școală. În anul 1880, a fost înrolat în armată la regimentul 64 Orăștie, după doi ani fiind transferat la Olmütz, în

Austria, cu gradul de căprar, până în anul 1883. În același an, la 15 noiembrie, s-a căsătorit cu Eufemia Hațegan din aceeași localitate.

În anul 1886, Ioan Aron a fost ales cantor al bisericii greco-catolice din comuna natală, Șoroștin, iar în 1888, a trecut examenul de cantor. În anul 1897, a fost ales primar, rămânând în funcție timp de doi ani. În anul 1898, a fost ales membru al curții cu jurați la tribunalul din Alba Iulia.

Un eveniment notabil, la care Ioan Aron a luat parte, a fost Memorandumul de la Cluj din anul 1892. Memorandumul a reprezentat o petiție semnată de liderii românilor din Transilvania și adresată împăratului austro-ungar Franz Joseph. Acesta prezenta consecințele instaurării dualismului austro-ungar și cuprindea principalele revendicări ale românilor transilvăneni, printre care se număra recunoașterea drepturilor

politice și confesionale.

În anul 1902, Ioan Aron a emigrat în America.

În imaginația mea, acum, după peste o sută de ani, îl văd pe străbunicul meu, un ardelean hotărât pe care nimeni și nimic nu-l putea abate din drum, urmând rânduiala desprinderii de locurile natale, faptele pregătitoare incluzând, de bună seamă: participarea în ultima duminică la slujba religioasă urmată de întâlnirea de rămas bun în curtea bisericii unde, cu certitudine, consătenii i-au urat drum bun și l-au rugat să le dea de știre dacă în America lucrurile erau după cum se auzea, pentru a i se alătura în viitor; pregătirea bagajelor din care nelipsite au fost, fără îndoială, merindele (pâine, slană și ceapă), precum și cartea de rugăciuni; mi-l închipui, de asemenea, cum și-a îmbrăcat „hainele nemțești” cumpărate la recentul târg, cum și-a luat sacul sau desagii și, după un

obligatoriu „Doamne ajută!”, a plecat spre orașul în care îl aștepta agentul companiei de transport naval care îl va trimite la portul de îmbarcare. Este cunoscut că, până la

izbucnirea Primului Război Mondial, majoritatea emigranților români se îndreptau spre marile porturi germane Hamburg și Bremen sau către porturile olandeze Rotterdam, Antwerpen și Havre și doar foarte puțini se îmbarcau din porturile austro-ungare din Marea Adriatică. Relatările conservate de documente ce s-au păstrat din acea vreme, precum și cercetările întreprinse în acest dificil câmp al studiului științific, arată că pe vapor condițiile de călătorie erau la limita suportabilului, în perioada de început a emigrației românilor.

O carte de referință înfățișând detaliat evoluția parohiei întocmită de Aureliu Hațegan, fost preot al bisericii între anii 1909-1919, intitulată „Istoricul Bisericii Greco-Catolice din Cleveland, Ohio începând de la înființarea ei până la anul 1911”, publicată la Cluj, Editura „Carmen”, 1911, include informații grăitoare despre devotamentul lui Ioan Aron în slujirea cu evlavie și pietate a îndatoririlor asumate. Astfel, aflăm următoarele: „Ajuns pe pământul american și văzând puținul popor, fără conducător, fără nici un sprijin, adună în jurul d-sale o mână de bărbați și să înțeleg ca pentru mărirea și înaintarea neamului să îl scoată din întuneric și spre lauda și mărirea lui Dumnezeu să ridice un lăcaș sfânt. Formând un mic comitet, se adresează Preaveneratului Înalt Consistor Metropolitan de la Blaj. În scurt timp și primesc un pastor în persoana Dr. Epaminonda Lucaciu, care cu bună conducere și înțelegere ridică sfântul lăcaș, zis prima biserică română, Sfânta Helena, în Statele Unite, Cleveland, Ohio”.

Ioan Aron a fost cantorul bisericii sub trei preoți: Epaminonda Lucaciu, Alexandru Nicolescu și Aurel Hațegan. De asemenea, a făcut parte, până în anul 1911, ca membru sau ca senator, din toate comitetele parohiale, fiind, la un moment dat, vicepreședinte. În ce privește calitatea de membru, chiar la prima adunare a credincioșilor (19 noiembrie 1905) s-a hotărât stabilirea unei taxe lunare de 50 de cenți pentru cei care vor frecventa în mod regulat biserica, devenind membri ai bisericii pe viață. Referitor la calitatea de „membru fondator”, statutele bisericii prevedeau: „Membru fondator este acela care solvește o taxă de 5 dolari. Membrul fondator va primi buton și o cocardă și e îndreptățit la toate favorurile ce le au membrii ordinari, plus că poate fi ales în senatul bisericesc, când vor fi în regulă cu taxa lunară”. Ioan Aron este menționat primul

membru și e îndreptățit la toate favorurile ce le au membrii ordinari, plus că poate fi ales în senatul bisericesc, când vor fi în regulă cu taxa lunară”. Ioan Aron este menționat primul

între cei cinci membri fondatori în lista cuprinzând și câte o elogioasă prezentare sub titlul „Membrii care s-au distins mai mult pentru înaintarea sfintei biserici”. Numele său se găsește, de asemenea, pe toate listele de colecte practicate pentru propășirea bisericii pe care o servea cu asupra de măsură.

Două instituții majore au avut rolul de a ușura tranziția emigranților de la modul tradițional de viață la noile cadre: societatea de ajutor și boarding-house („bortul”, pensiunea). Dacă în privința societății de ajutor numele cantorului se leagă de Societatea greco-catolică „Sfânta Maria”, în cartea-document menționată este inserată reproducerea unei fotografii de grup (30 de persoane) sub care se specifică: „Borterii domnului Ioan Aron, Cleveland, Oh la 29 ianuarie 1910”.

Pentru a contura cât mai deplin prezentarea celui care chiar a însemnat un veritabil întemeietor al primei biserici românești din America, consider că merită rememorate câteva referiri adiționale privind familia sa. Soția, Eufemia (Fimia) Aron, i s-a alăturat în anul 1907. Potrivit documentelor americane („List or Manifest of Allien Passengers for the United States Immigration Officer at Port of Arrival”), a sosit la New York la 18 iunie 1907, venind din portul de îmbarcare Bremen, Germania. Familia Aron a avut în România șase copii, doi băieți și patru fete. Băieții au urmat studii superioare devenind unul avocat, iar altul notar, profesii rare pentru acele vremuri. În America, în anul 1908 li s-a născut Helen, care a fost printre primii copii botezați în tânăra biserică. Dusă de părinți, în anul 1923, în România, Helen s-a reîntors în America, unde în 1926 s-a căsătorit cu românul Vasile Latsa

cu care a avut trei copii, toți educați în universități americane. Helen Latsa a moștenit conduita tatălui său în urmarea credinței și susținerea sfântului lăcaș, în documentele aflate la arhivă fiind reținută astfel: „O devotată membră a Uniunii și Ligii prin Soc. «Carpatina» din Cleveland, Ohio» și a Parohiei «Sf. Elena» din aceeași localitate (...) o membră distinsă care tot timpul vieții sale a muncit cu toată râvna pentru propășirea intereselor noastre românești în această parte de lume”.

Un document care se mai păstrează și astăzi, emis de Legația României în Statele Unite ale America, purtând ștampila Consulatului General al României din New York, datat 1 Octombrie 1923, eliberat pe numele „Domnului Ioan Aron, soția sa Fimia și fiica Elena”, atestă împrejurarea că cei trei s-au întors în România. Fiica Elena a fost singura care s-a reîntors în Statele Unite. După 21 de ani de viață trăită cu devoțiune și vădită sânguință în America, Ioan Aron a murit la scurt timp după revenirea în România.

Emigrația românească peste Ocean a fost un fenomen complex având propria ei istorie, care este în general destul de bine cunoscută, dar care are încă multe aspecte neelucidate. Cu certitudine, și prezenta restituire va facilita o mai bună înțelegere a realităților vieții religioase a românilor emigrați în America. Ea reprezintă doar o infimă referire la modul cum românii rămași în America au păstrat moștenirea spirituală a înaintașilor lor, contribuind la păstrarea unora dintre trăsăturile naționale proprii, reprezentative, în acest caz, pentru greco-catolicismul tradițional, conservate în mediul american.

◆ TUDOR NEELCEA

O nouă clonare a oportunismului politic

*„Eu sunt bolnav de Dumneavoastră, Țară,
Eu sunt bolnav de Dumneavoastră, Neam”*

Adrian Păunescu

Scriam în revista academică „Caiete critice” (nr. 5-7, 1997, p. 204-205), condusă de însuși președintele Academiei Române, Eugen Simion, despre catastrofa politică care s-a abătut asupra României ce către „*eliberatorii*” (citește cotropitorii) sovietici, care au cucerit nu numai o țară, dar mai ales instituțiile sale (presă, radio, cinematografie, edituri, instituții de cultură etc.), punând în fruntea acestora trepăduși politici, analfabeți, dar loiali stăpânilor de la Moscova. Atunci, Lucian Blaga și alții au fost scoși din Academie, la ședința de excludere participând însuși regele Mihai, participant și la validarea alegerilor din 1946. A fost prima clonare a oportunismului în România.

A doua clonare s-a petrecut după „*aglomerația din decembrie*” (Mircea Dinescu), când toate instituțiile de presă și cultură au încăput pe mâna unor „*dizidenți*” reciclați. Televiziunea română, autointitulată „*liberă*”, era dirijată de Silviu Brucan, care a interzis intrarea pe post a lui Ion Gavrilă Ogoranu, luptător antibolșevic în Munții Făgărașului, autorul romanului memorialistic *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc* (Timișoara, Editura Marineasa, 1993) dedicat „*celor care au luptat și au murit în acei ani, 1948-1957, în rezistența armată anticomunistă făgărășeană și care nu au nici mormânt, nici cruce*” (p.7). Într-un preambul la emisiunea „*Memorialul durerii*”, Octavian Paler a mărturisit că, primind în biroul său de la TVR un bilet cu numele acestuia, Brucan a exclamat: „*ce caută banditul ăsta?*”. A luat cineva vreo măsură (presa sau partidele de dreapta) împotriva acestui stalinist întârziat și înrăit? În „*Scânteia*” lui îi linșa politic pe marii intelectuali, ofițeri, proprietari etc., ulterior Tribunalul Poporului (în care soția sa, Sidorovici, era pionul principal), îi condamnă la ani grei de temniță, confiscarea averii. Din foștii deținuți politici nimeni n-a reacționat la ticăloșiile acestuia. Doar scriitorul și ziaristul Ilie Purcaru a luat atitudine față de ororile „*tov. Tache*” și a sfârșit la Sanatoriul de nebuni incurabili de la Plătărești din județul Prahova (pe larg, în prefața mea, *Ilie Purcaru și apărarea valorilor naționale*, la Ilie Purcaru, *O expediție în «Sahara olteană»*, Craiova, Editura Sitech, 2018, p. 8-15).

A urmat în aceeași etapă clonistă atacul concentrat asupra vieții și operei lui Eminescu, prin „*săptămânalul de tranziție*” Dilema (nr. 265, 27 febr.-5 mart. 1998) și prin coordonatorul acestui număr, Cezar-Paul Bădescu, care declara din capul locului că „*poezia lui Eminescu nu mă încântă, de fapt ea nici nu există pentru mine decât cel mult ca*

obligativitate școlară”. Și-au făcut datoria față de stăpânii lor în acest abject număr de revistă, nume sonore sau necunoscute: N. Manolescu, Z. Ornea, Al. Paleologu (corect), T.O. Bobe, Mircea Cărtărescu, I.B. Lefter, Răzvan Rădulescu, Cristian Preda, Pavel Gheo Radu. Firește, reacția intelectualilor autentici, a eminescologilor a fost pe măsură: Eugen Simion, Mihai Cimpoi, Ilie Bădescu, Victor Crăciun, Th. Codreanu, Gr. Vieru, N. Dabija, V. Tărățeanu, D. Vatamaniuc, Zenovie Cărlugea, M. Ungheanu, C. Cubleşan, N. Georgescu etc., etc.

Dar, de semnalat este faptul că parte dintre acești detractori ordinari au primit onoruri sau funcții oficiale: C. Paul Bădescu a avut contract cu TVR pentru o emisiune literară (în care numele lui Eminescu n-a fost pomenit nici la ziua lui și a Culturii Naționale); Cristian Preda, care și-a finalizat articolașul cu aberanta concluzie: „*Eminescu este nul*”, a fost prezent pe multe geamuri ale unor televiziuni; I.B. Lefter, pentru că a scris că „*Doina*” lui Eminescu a fost deranjantă pentru Uniunea Sovietică, a fost numit direct la „Europa liberă” (pe larg în Tudor Nedelcea, *Eminescu*, Editura Academiei Române, 2025, p. 9-24).

Pentru toți aceștia, Eminescu are o vină: n-a fost corect politic, cum a demonstrat Th. Codreanu (în vol. *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, 1999 și *Polemici incorect politice*, 2010).

În această etapă oportunistă trebuie inclus H.R. Patapievici care a scris că „*Eminescu joacă rolul cadavrului din debara*” („*Flacăra*”, nr. 1-2, 2002, p. 86); „*Radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur fără șira spinării*”; „*Românii nu pot alcătui un popor fiindcă valorează cât o turmă*”; „*Româna este o limbă în care trebuie să încetăm să mai vorbim sau... să o folosim numai pentru înjurături*” (Politice, 1996, p. 64). S-a schițat vreo atitudine împotriva acestor afirmații calomnioase, antiromânești sau împotriva plagiatului său din vol. *Ochii Beatricei*, cum a sesizat scriitorul István Aranyosi?! Și H.R. Patapievici a fost numit director la I.C.R., unde a tradus aproape 20 de volume din Mircea Cărtărescu și niciun exemplar din Eminescu, Arghezi, Bacovia, I. Barbu, N. Breban, A. Marino, E. Ionescu, Eugen Simion („*Contemporanul*”, 26, nr. 6, iun. 2015, p. 27).

Speram că după ejacularea „intelectuală” a acestor impostori oportuniști sataniști, faptele intră pe făgașul firesc. Alți incorect politic intră în vizorul acestor samsari politici. Ne referim la acel manual „*alternativ*” de istorie editat de unii „*istorici*” din Cluj în care toți domnitorii români aveau câte o meteahnă descoperită de aceștia (paranoici, curvari, buze groase, senzuali etc.); apoi pe unii îi deranjau statuile lui Mihai Viteazul sau locul amplasării acestora. Dacă în Basarabia niște bețivani politici străini de neam au tras în bustul lui Eminescu sau în *Lupoaica*, în România, țară europeană, cu legi și drepturi depline, dărâmarea unor statui ar trebui să fie de ordinul trecutului. La Iași (cu un primar liberal, istoric și realizator de fapte bune) statuia lui O. Goga i-a deranjat și au acționat ca atare.

Poetul național maghiar Sándor Petöfi a scris, în septembrie 1848, poezia *Viață sau moarte* împotriva minorităților din acea vreme din Imperiul austro-maghiar: „*Tu sârbule,*

croatule, neamțului, slovacului, valahului, / Ce-l tot mușcați cu toții pe maghiar? /... Ridică-te, deci popor maghiar împotriva acestei turme de nemernici / Care năzuiește la averea și viața ta! / Am luptat odinioară ca lei / Și acum să ne mănânce păduchii?". Ar fi cutezat cineva din rândul țărilor din spațiul european să aibă o poziție critică față de acest scriitor valoros?! Numai în România se poate, în Parlament, să se rupă portretele lui Eminescu și altor mari poeți de un oarecare parlamentar. Franța, Germania i-au condamnat pe Celine, Heidegger?

Filosoful evreu Maimonide nota: „cunoașterea adevărului face să înceteze dușmănia și ura și îi împiedică să-și facă rău unii altora”. Peste timp, Eminescu completează: „Noi credem că interesele reciproce sunt armonizabile, dar pentru aceasta se cere bunăvoință și abnegație reciprocă” (Tudor Nedelcea, *Eminescu și realsemitismul*, Craiova, Editura Sitech, 2010, p. 7).

Revenind în România postdecembristă, luminatul șef rabin Alexandru Șafran (ales șef rabin în 1940, înlocuit de regimul stalinist din România cu Moses Rosen, în 1947, apoi ales șef rabin al Genevei), a sărutat pământul țării din care a fost expulzat, a adresat, în Parlamentul României, cuvinte sincere la adresa „fraților români”. Astea sunt exemple de urmat pentru armonizarea intereselor reciproce.

Asistăm, din păcate, după peste trei decenii, că „degeaba” (Tudor Gheorghe) încercăm să ne mândrim cu valorile noastre naționale, recunoscute pe plan mondial. Pe principiul pronunțat de Beamarchais („calomniază, calomniază, că tot rămâne ceva”), calomniile aduse menestrelului Tudor Gheorghe (al cărui tată, Ilie Gheorghe, a zăcut în închisorile comuniste), în urma spectacolului său, „Degeaba 30”, din decembrie 2019, sunt de-a dreptul halucinante și aberante. Un cor de pseudointelectuali agresivi „cozi de topor” al unor ideologi neomarxiști l-au calomniat, apelând chiar la un linșaj public. Tudor Gheorghe a rămas pe pedestal, iar ei la lada de gunoi a istoriei (vezi Tudor Nedelcea, *Printre cărți și oameni*, vol. VII, Craiova, editura Sitech, 2021, p. 27-32).

Un fapt de ultimă oră a inflammat spiritele și a stimulat războiul româno-român, o dorință de veacuri a unor indivizi străini de Țară, dar corecți politici, sataniști ai grupării New Age. Un neica nimeni a cerut demolarea statuii scriitorului și omului politic Adrian Păunescu în numele unui fals naționalism și a unei democrații originale. Regimul lui N. Ceaușescu era criticat și numit naționalism socialist nu numai de unele oficine și ziare occidentale, ci chiar de Moscova (Vezi cazul „Delirul” lui Marin Preda), pentru îndepărtarea regimului de la București de cel de la Moscova. Atunci era de bine. România și Ceaușescu erau atunci dizidenți față de Kremlin. În acest context istoric și politic și-a desfășurat activitatea Adrian Păunescu.

Născut la Copăcenii (Basarabia) la 20 iulie 1943, din părinții Constantin Păunescu (învățător, membru a PNL din 1933, deținut politic, condamnat la 15 ani temniță stalinistă, în două rânduri, până în 1964) și Floarea, tot învățătoare. Familia s-a retras din Basarabia în 1944, stabilindu-se în comuna doljeană Bârca. Adrian a urmat școala elementară la Bârca și Cârna, liceele craiovene „Frații Buzești” și „N. Bălcescu”. Datorită temniței tatălui său, nu se poate înscrie la Filologia bucureșteană decât în 1963, pe care o absolvă în 1968.

În octombrie 1970 – mai 1971 este bursier nominal al statului american, unde-l întâlnește pe Mircea Eliade, căruia îi ia un interviu, publicat pentru prima dată în România postbelică. Își ia doctoratul în 2006, lucrează în mai multe redacții, din 1973 fiind numit redactor șef la „Flacăra”, care avea să aibă un tiraj de peste 500.000 exemplare. Dacă în frontispiciul tuturor ziarelor și revistelor din România (probabil și din țările socialiste) era obligatoriu mențiunea: „*Proletari din toate țările, uniți-vă!*”, Adrian Păunescu a scris: „*Flacăra în slujba dv.!*” „Și așa a fost”.

Cenaclul „Flacăra” a avut 1615 manifestări de muzică, poezie și dialog cu peste șase milioane de spectatori, între care mari personalități științifice, sportive sau culturale, unele cu probleme politice („*Meditația transcendențială*”). Au fost omagiați, printre alții, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Gr. Vieru, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Șt. Aug. Doinaș, Sabin Bălașa, E. Barbu, Silvia Popovici, O. Paler, Dinu Săraru, Tudor Gheorghe, Gh. Zamfir, N. Florei, N. Manolescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic etc., etc. Nu se mai trimiteau reclamații atât de multe CC, ci revistei „Flacăra”, prin Cenaclul care cerceta aceste sesizări și abuzuri și solicita măsurile ce se impun. Din 1968, la numai 25 de ani, Adrian Păunescu intră în atenția Securității.

Cenaclul „Flacăra”, înființat la 17 septembrie 1973, a fost anulat la 16 iunie 1985, nu datorită vremii, ci vremurilor, întrucât devenise un partid politic. Destituit și de la revistă, Adrian Păunescu colaborează doar la „Contemporanul”, neavând voie să-și ducă articolul la redacție. În 1990 devine șomer apoi editează pe cont propriu mai multe reviste sau colaborează la alte numeroase reviste. Din 20 iulie 2001, reîntemeiază revista „*Flacăra lui Adrian Păunescu*” (în redacție fiind: Gr. Vieru, I. Cristoiu, Dinu Săraru, Șt. Andrei, N. Breban, Raoul Șorban, Ilie Purcaru, Victor Crăciun, N. Dabija etc.).

Politic, a fost ales secretar al organizației UTC de la Uniunea Scriitorilor, a devenit membru PCR în august 1968, entuziasmat de cuvântarea lui N. Ceaușescu privind invazia URSS și altor țări socialiste în Cehoslovacia; în 1992 este membru al Partidului Socialist al Muncii; din septembrie 1992 este senator de Dolj, președintele Comisiei senatoriale de cultură, membru al delegației parlamentare române la Strasbourg (1992-1996); în 1998 demisionează din PSM, este ales senator PDSR în 2000, reales în 2004 (în 2008 câștigă alegerile pe locul 1, în Hunedoara, dar în Senat intră ocupantul locului 3). În mai 1992, participă cu cenaclul pe linia frontului din Transnistria, cu prețul propriilor lor vieți (împreună cu Gr. Vieru, Doina și Ion Aldea-Teodorovici, Carmen (soția), Andrei (fiul). A avut o primă căsătorie cu poeta Constanța Buzea, între 1961-1977, care i-a dăruit doi copii: Ioana (n. la 21 iunie 1967, decedată la 25 nov. 2011) și Andrei (n. la 3 mai 1969). În martie 1990 se căsătorește cu Carmen Antal (n. în 1967), care-i dăruiește pe Ana Maria. Premiile diplomele, distincțiile primite sunt numeroase, cea mai importantă recunoaștere fiind primirea ca membru al Academiei de Științe de la Chișinău, la propunerea acad. Mihai Cimpoi. Ne-a părăsit în dimineața zilei de 5 noiembrie 2010, la ora 7,15 la Spitalul de

Urgență Floreasca din București, unde se internase pe 26 octombrie 2010. A fost înmormântat la Cimitirul Belu, la 7 noiembrie 2010, pe alea marilor scriitori.

Aceasta este pe scurt viața unui mare scriitor și om politic. Nimic nu-i ieșit din comun, nimic nu-i de ascuns față de genialitatea creației sale (pe larg în volumul omagial *Adrian Păunescu*, cu un cuvânt înainte de Eugen Simion, autori: Cristiana Crăciun, Victor Crăciun, Tudor Nedelcea, Ana Maria Păunescu, Andrei Păunescu, Carmen Păunescu, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Editura Semne, 2013).

Se zicea / se zice că Adrian Păunescu era un om controversat. Dar cine nu-i controversat într-o societate umană? Cel mai controversat din Istorie și de pe Planetă n-a fost / nu este altul decât Iisus Mântuitorul. Și?!

Adrian Păunescu este acuzat de naționalism, ceaușism și alte ...isme. dar în istoria universală regii, împărații, prinții n-au avut pe lângă ei nume celebre de pictori, sculptori, scriitori?

Adrian Păunescu a recunoscut că a fost, în multe momente, solidar cu Ceaușescu pentru că acesta milita pentru suveranitate, independență, libertate, unitate și demnitate națională în plan extern. La Cenaclul „Flacăra” dedica public versuri conducătorului statului, pe care, însă, nu le-a publicat în niciun volum apărut până în 1989 și, evident, nici după 1990. Dar, nu s-a dezis de ce a scris și rostit pe stadioane. N-a fost singurul din scriitorii din perioada comunistă care au dedicat ode celor doi lideri politici (a se vedea monumentală lucrare a lui Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. 1-2, Fundația „Luceafărul”, 2001). Bine precizează Eugen Simion în *Portret neconvențional*, prefață la volumul omagial citat: Adrian Păunescu: „N-a fost deloc bine că a dedicat unele versuri lui Ceaușescu, dar n-a fost singurul din generația lui. Chiar cei care, după 1990, l-au înjurat și au vrut să-l scoată de pe scena literară, chiar ei (nu toți, dar cei mai mulți) i-au dedicat poeme lui Dej și Ceaușescu și au lăudat partidul comunist. Aceștia, în loc să-și ceară scuze cititorilor lor că i-au îmbrobodit și i-au mințit, s-au grăbit să devină procurori morali și să-l satanizeze pe Adrian Păunescu, pentru a se apăra pe ei. N-a fost deloc moral acest lucru și nici n-a revizuit nimic în literatură. A creat doar o nouă și mare confuzie în lumea literelor române. Adrian Păunescu, cu firea lui de taur și cu voința lui de bivol, dar și cu sensibilitatea lui lirică remarcabilă, a reușit în cele din urmă să-și învingă adversarii și să-și ducă mai departe spectacolul său în poezie și în viața socială”.

Vizionar, nu numai geniu poetic, „românul absolut” Mihai Eminescu statua: „Un popor, ca și un copac și ca oricare ființă organică, nu poate înainta decât prin sine însuși, decât dezvoltându-și aptitudinile și puterile sale înnăscute” („Timpul”, 7, nr. 141, 2 iul. 1882, p. 1). Sau: „A fi bun român nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special [...], ci o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pământ, care este moștenirea exclusivă și istorică a neamului românesc. Acesta este un lucru care se înțelege de sine și nu despre el e vorba” („Timpul”, 6, nr. 72, 1 apr. 1881, p. 1). Sau: „Dar, d-lor mi-e rușine să fiu român. Dar ce fel de român! Român care vrea a-și însuși monopolul, privilegiu patriotismului și-a

naționalității – așa român de paradă mi-e rușine să fiu. Naționalitatea trebuie să fie simțită cu inima și nu vorbită numai cu gura” (Mss. 2257). Sau și mai grav: „Ceea ce istoria unui popor n-a scuzat niciodată e lașitatea” („Timpul”, 7, nr. 14, ian. 1882, p. 1).

În recenta sa carte, *Eminescu. Maxime. Cugetări* (Chișinău, Editura Unu, 2025), acad. Mihai Cimpoi a adunat, din vasta creație eminesciană, cuvinte înțelepte precum: „Maturitatea culturii publice a spiritului poporal se manifestă în limba sa, și între cultii unui popor. Se numără numai aceia care-au suit înălțimea și domină terenul întreg” (p. 102).

„De-avem sau nu dreptate / Eminescu să ne judece” sună versurile celebrului poem *Eminescu* a lui Grigore Vieru. Cu această unitate de măsură îl vom „judeca” și noi pe Adrian Păunescu. Să inventariem doar câteva atitudini, fapte, intervenții păunesciene.

• Prin Cornel Burtică, secretar CC al PCR, a scos romanul *Buna vestire* de N. Breban (deși acesta îl dăduse afară de la „România literară” în 1970), de sub cenzură spre a fi tipărit la „Junimea”;

A reușit să scoată de la topire cartea lui Eugen Simion, • *Scriitori români de azi*;

• Revista orădeană „Familia” din 1980 a fost scoasă din circuitul pieței pentru că a publicat poeziile păunesciene: *Protext*, *Tăierea porcului*, *Nedreapta gramatică*, *Primăvara oarbă*, *Analfabeților*; ulterior și „Luceafărul” lui N.D. Frunteletă și M. Ungheanu a fost interzis la difuzare pentru publicarea poeziei *Balada elitei*;

• De altfel, Adrian Păunescu a fost poate cel mai cenzurat scriitor din perioada comunistă, el reușind să le adune într-un volum *Poezii cenzurate* (22 august 1968-22 decembrie 1989, Editura Păunescu, 1990, 782 pagini);

• din volumul *De la Bârca la Viena și înapoi* (edit. Sport. Turism, 1981) i-au fost cenzurate circa 170 de pagini, pentru că făcea elogiul economiei de piață; seara, în tipografie, scriitorul le-a „periat”;

• Prima ediție din volumul de poezii, *Istoria unei secunde* (1974) i-a fost arsă;

• Antologia *Poezii de până azi* (edit. Minerva, 1978, colecția „Biblioteca pentru toți”), prefată de Eugen Barbu și postfață de Șerban Cioculescu, a avut un tiraj record mondial: 155.000 de exemplare (în fapt, tirajul era de circa 300.000 exemplare);

• I-a elogiât înainte de 1990 pe: Brătianu, regele Ferdinand, regina Maria, mareșalul Antonescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic, mulți deținuți politici (Harry Brauner), Ilie Ilașcu;

• A reușit să impună filmul lui Lucian Pintilie, *Reconstituirea*, interzis de oficialități;

• A repus în circulație cântecul *Treceți batalioane române Carpații* (interzis până atunci), la Televiziunea română, în primăvara anului 1978, la emisiunea „Antena vă aparține”, cântat de corul bărbătesc maramureșan din Finteușu Mare. Directorul Televiziunii Române nu i-a permis difuzarea acestui cântec, și nici secretarul cu propaganda al CC al PCR, D. Popescu-Dumnezeu. Adrian Păunescu a intervenit direct la N. Ceaușescu cu acuzația: „iată cum vă sabotează colaboratorii dv., domnule N. Ceaușescu!”. Andrei Păunescu a scos o excelentă antologie comentată din creația păunesciană, în

editura Păunescu, în 2007: *Țara în poezia lui Adrian Păunescu; Părinții și copii în poezia lui Adrian Păunescu; Rugă pentru părinți*, cu prețioase date de istorie literară și politică.

- A obținut de la N. Ceaușescu dreptul de a recita în public „*Doina*” lui Eminescu, interzisă până atunci. S-a întâmplat la 13 noiembrie 1984 pe stadionul din Reghin și a încetat difuzarea ei odată cu interzicerea cinaclului, la 15 iunie 1985;

- A cerut ca 1 Decembrie să fie ziua națională și nu 23 august;

- L-a convins pe „*mon cher*” Marin Preda să meargă împreună la N. Ceaușescu spre a-l convinge să nu reintroducă realismul socialist. La intrare în cabinetul 1, Marin Preda, apreciat de Ceaușescu, i-a declarat: „*Dacă introduceți realismul socialist, eu mă sinucid!*”. Și N. Ceaușescu a cedat. Mi-a povestit maestrul Adrian că la ieșirea din cabinetul 1, Marin Preda i-a zis: „*Ce mă făceam dacă nu ceda?! Mă sinucideam că-s om de cuvânt*” (Adrian Păunescu, *De ce?*, în volumul antologic alcătuit de Eugen Simion, *Timpul n-a mai avut răbdare*, Cartea românească, 1981, p. 50-52)

- La audiențele din Craiova, ca senator de Dolj, A. Păunescu a ajutat foarte mulți oameni sărmani, apelând la medici pentru operație. Am participat odată la aceste audiențe, începute la orele 21 și terminate spre dimineață. Empatiza cu oamenii simpli, avea deseori lacrimi în ochi. Așa cum s-a întâmplat și la înmormântarea lui Grigore Vieru, când Adrian Păunescu, printre lacrimi, i-a compus pe loc un poem de înmormântare marelui său prieten.

- A apărat valorile creștine, în special cele ale ortodoxiei, prin promovarea de pricesne în cinaclu, prin colaborarea benefică cu unii ierarhi ai B.O.R.;

- La solicitarea directorului Uzinei „Electroputere” (ce vremuri?!), Cornel Mondea, Adrian Păunescu a avut o intervenție telefonică cu președintele celei mai puternice țări din lume, Jiang Zemin (care a participat la fondarea uzinei brașovene „Steagul roșu” și a mașinilor de teren de la Câmpulung Muscel). Președintele chinez (1990-1992) cunoștea bine limba română și romanțele noastre, se manifesta filoromân. Jiang Zemin a invitat o delegație română condusă de N. Văcăroiu, la care a participat și Adrian Păunescu și Ana Maria Păunescu. N-am știut să profităm de această uriașă oportunitate.

- Nu întâmplător într-un sondaj din iunie 1999, realizat de publicația „Oameni în top”, la capitolul cei mai apreciați poeți români, Adrian Păunescu ocupă locul doi după Eminescu, urmat de Nichita, Coșbuc, Minulescu, Blaga, Arghezi, Bacovia, Alecsandri, Labiș).

- Cinaclul „Flacăra” a promovat cultura adevărată, poezia patriotică (nu patriotardă), scrisă de scriitori clasici români sau universal, a format o generație tânără conștientă de valoarea și drepturile ei. La Revoluție, în București s-a scandat „*Ultima soluție, înc-o revoluție*” pe versurile lui Adrian Păunescu. La Radio București, săptămânal, joia de la orele 20-22, Cinaclul „Flacăra” era prezent cu selecțiuni din marile sale spectacole. Românii din jurul României (din URSS, mai ales cei din Basarabia și Bucovina, din Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia), ascultau acest program sincronizându-se sentimental

cu cei din Țară. Cine nu se înduioșează citind sau ascultând capodoperele păunesciene *Rugă pentru părinți* și *Repetabila povară*?

Să nu merite A. Păunescu o statuie, care este, în sine, operă de artă, plătită de familia sa?! E atât de mare criza morală în societatea românească? Dar, eu ridic o altă problemă: acești contestatari la orice sunt o minoritate incultă, dar agresivă. Marea majoritate (care dă sens democrației) a populației, elita intelectuală se întreabă: „dar omul, dar lumea, ce fac?” (*Balada elitei*, 1979). Chiar „suntem un popor care a pierdut trenul istoriei și acum stă în gară și înjură mecanicul!” cum scria Emil Cioran. Sau se împlinește temerea lui Andrei Păunescu cum că, prin lașitatea noastră, vom deveni un popor „de somnoroase păsărele?”. Tot Adrian Păunescu ne răspunde în celebrul poem *Capul de la Torda*:

*„Capul lui Mihai Viteazul de la Torda se ridică,
Și întreabă de ce țara a rămas așa de mică
Și Câmpia Tordei triste îi răspunde lui cu jale:
Fiindcă astăzi ducem lipsa capului Măriei Tale!*

*Capul lui Mihai Viteazul ne-a lăsat numai cu trupul,
Nu contează că străinii nu aveau nici pic de scrupul,
Eu, de-o singură-ntrebare mă scârbesc și mă mai mâni:
Totuși, unde-au fost românii? Totuși, unde sunt românii?”*

Cuvintele lui Eugen Simion din prefața albumului comemorativ Adrian Păunescu îl definesc cel mai bine: „lubea puterea, dar, când a reușit să aibă o relativă putere, n-a folosit-o numai pentru el, cum fac de regulă cei care caută și obțin puterea. Ca polemist, numai Fănuș Neagu îl putea întrece, iar ca orator parlamentar a fost, cred, greu de întrecut. În felul său deloc discret, Adrian Păunescu a fost în toate manifestările lui, repet, atipic și, prin aceasta, incomod. De aceea el are și azi admiratori inflexibili și denigratori incoruptibili. Este destinul oamenilor ieșiți din comun”.

Nu Adrian Păunescu are nevoie de solidaritatea noastră, ci noi, românii, să redevenim ce-am fost în situațiile-limită ale existenței noastre, să putem exclama, odată cu Eminescu, că „suntem români și punctum!” și, ca atare, „Sus cu nația!”. Pentru împlinirea acestui deziderat, trebuie să lepădăm lașitatea, să fim activi și creatori, să avem demnitate umană și națională. Nu-i vorba de un mare scriitor și român, este vorba de noi înșine cum ne facem cunoscuți lumii întregi.

„Totuși, unde sunt românii?”. Sperăm, dimpreună cu Jean Moscopol că „tot ce-i românesc nu piere”. Amin!

◆ MIRCEA POPA

Acvaticul în poezia românească. Repere pentru o antologie

Apa se numără printre cele patru elemente primordiale ale lumii înconjurătoare, alături de pământ, aer și foc. La început aceasta domina pământul, fiind favorizată de potopul distrugător din care s-a salvat Noe și ai lui. Despărțirea apelor de uscat făcută de Creator a fost consecința acestei situații, deoarece perechiile adamice a părinților omenirii trebuia să li se asigure un teren de activitate stabil și controlabil, în acord cu planurile geneziace ale noii Lumi preconizată de Creatorul Suprem. A fost una dintre lucrările cele mai importante ale Genezei, după cum pedepsirea oamenilor prin înec constituie un alt atribut al divinității (salvarea fiind dată doar celor nepăcătoși). Perechea adamică primordială a fost plasată într-o zonă securizată, ferită de orice pericole, fără ca Domnul să bănuiască ispitirea șarpelui pusă la cale cu roadele din pomul cunoașterii. A urmat alungarea din rai și căința celor doi care s-au văzut însoțiți de plâns, lacrimi și suferință, după cum și trecerea omului în lumea umbrelor comportă traversarea râului Styx, cel care desparte cele două lumi, patrulată doar de barca luntrașului Caron, cele două maluri ale râului, întruchipând cele două tipuri de vieți ale omului. Apa primordială este un semn al divinității, așa cum ne apare în *Cântarea lui Moise*: „La suflarea nărilor tale s-a despărțit apa,/ Strânsu-s-au la un loc apele ca un perete,/ Și s-au închegat valurile în inima mării”.

„Trecerea” și „petrecerea” omului în lume este strâns legată de prezența apei, adânc înrădăcinată în mentalul colectiv, arhaic. Într-un dicționar al motivelor mitico-magice din cultura populară românească, Ion Taloș a înregistrat o mulțime de credințe și obiceiuri străvechi legate de venerarea apei și de procesele rituale din comunitățile sătești, transmise prin timp până în epoca noastră (*Gândirea magico-mitică referitoare la români*, Ed. Enciclopedică, 2001). Cert e că așa cum ne precizează Gaston Bachelard, „apa repetă, dublează, înmulțește cu doi lumea și ființele”, regimul acvatic al lumii impunându-se pretutindeni în concretețea vieții de fiecare zi, sporind în același timp și imaginarul fantasmatic al oricărei creații artistice. Epifaniile apei sunt de aceea extrem de extinse, din care cauză și miturile și motivele apei beneficiază de o mare diversitate și complexitate, greu de atins într-o „ochire” concentrată ca a noastră. Pentru a avea totuși o idee despre ceea ce ar presupune un asemenea demers îl invocăm din nou pe Gaston Bachelard, care a făcut un inventar cvasi-complet al epistemelor apei în cunoscuta sa carte *Apa și visele* (ediția românească în traducerea Irinei Mavrodin, ed. Univers, 1995), carte care, alături de

Psihanaliza focului, a marcat un mod de înțelegere nou, modern, al rolului elementelor materiale în proiecțiile reveriei.

Potrivit concepției criticului francez, apa este un element feminin primordial (s-a afirmat nu de puține ori că Oceanul ar fi chiar Mama noastră), aspect care trimite la un domeniu esențial în viața omului, cu o funcționalitate mitologică foarte puternică, simbolizând potențele imaginației creatoare. Psihismul acvatic este inerent oricărei gândiri umane, oricărui tip de onirism și proprie fiecărui narcisism individual sau cosmologic, de la heraclitismul consubstanțial izvorului și fântânii, reprezentând chintesența „apelor limpezi”, la gravitatea motivelor puse în mișcare de prezența amenințătoare a apelor reziduale, a „apelor moarte”, cele care cheamă complexul lui Caron și complexul Ofeliei sau mitologia narcisistă a autocontemplării. Prin intermediul mitemelor apei, omul trăiește în orizontul unei naturi pulsatorii și dinamice, schimbătoare în esența ei, plină de mișcare și neprevăzut, asemănătoare înseși circuitului natural al existenței umane, de la naștere până la moarte, oglundindu-și viața și devenirea în mișcarea neîntreruptă a apelor, „epifania urgiei timpului, clepsidra definitivă”. Niciun poet român sau universal n-a scăpat de această obsesie, deoarece unduirea, curgerea fără sfârșit a apelor din preajmă atrage după sine ideea transformării și devenirii perpetue a lumii într-o heraclitiană mișcare de „Panta rei”, de asumare inexorabilă a schimbărilor sorții (luntrea, valul), dar și cea de autocunoaștere, prin auto-oglundire, de renaștere ciclică și refortifiere în contact cu duritățile și pericolele ivite. Luptător sau învins, omul își modelează existența în funcție de realitățile lumii obiective, dar și de crezul său interior, acela de a fi stăpânul acestei lumi, peste care e dăruit să domine, s-o schimbe. Mircea Eliade sublinia faptul că apa beneficiază de „totalitatea virtuților /reprezentând/ matricea tuturor posibilităților existenței,...simbol al vieții...receptacol al oricărei virtualități și „suport al devenirii universale”, precizând că printre funcțiile esențiale ale apei se numără cea cosmogonică, cea magică și cea terapeutică.

Elementele cosmogonice sunt cele mai străvechi. Dacă în Biblie aveam deja o enumerare și ierarhizare a lucrărilor divine vis à vis de apele primordiale, când duhul lui Dumnezeu (Elohim) plutea peste ape și îl invita la creație, în toate mitologiile lumii vom asista la reluarea în termeni locali a misterului geneziac al lumii, divinitățile apei fiind de fiecare dată prezente, fie că e vorba de Nammu la sumerieni, de Nun, la egipteni, de Prajapati la indieni, de Poseidon, Okeanos și Tethys la greci etc., divinități ce comportă apoi în timp schimbări și adaptări locale, în funcție de specificul arhaic al fiecărui popor. La români, la acest proces genezic participă păsări și animale magice, între care și ariciul, deoarece după ce Dumnezeu a făcut pământul plat, ariciul a încrețit materia acestuia, permițând apariția munților și lacurilor, așa după cum ne arată textele culese de Tudor Pamfile în lucrări ca „*Povestea lumii de demult*”(1913), și „*Cerul și podoabele lui*”(1915). Reiese de aici că apa are aceeași vârstă cu Dumnezeu și că la Anul Nou și la Bobotează, omul încearcă să atingă purificarea rituală prin obiceiurile pe care le urmează, mitologia populară românească fiind prin excelență o mitologie acvatică.

Funcția magică a apei este dată de calitățile ei de apă sacrală. Astfel, ploile apar atunci când Dumnezeu deschide porțile cerului, iar Curcubeul, numit și „brâul Cerului” sau „drumul ce duce de la Cer la Pământ”, apare atunci când lui Dumnezeu i se termină apa din cer, aspect care e semn de belșug. Atunci când pământul e amenințat de secetă, locuitorii satelor apelează la obiceiul paparudelor sau al Caloianului, implorând divinitatea: „Să deschizi cerurile/ Să pornească ploile”(invocația paparudelor), iar, în cazul Caloianului, o poruncă împotriva stihțiilor: „Vântule oprește-te,/Tu, izvor, pornește-te!” O adevărată magie a rodirii fiind infiltrată în textura descântecelor ritualice. Că apa are un rol esențial în această geografie mitologică românească ne convingem repede și prin faptul că între alte elemente mitologice, descoperim „vâlva norilor”, „văile dorului” sau a „plângerii”, „Colăcăria” reia și întreține funcția terapeutică a apei, care se adevărește la români prin cunoscută „baia cu lapte”, „baia sfinților”, „spălarea fântânii”, toate având drept țință sporirea fertilității ca simbol erotic. Cultul apei își are originea în concepția despre calitatea sacrală a apei (vezi importanța acordată „apei sfințite”, elogiul „apei vieții” și „apei tinereții fără bătrânețe”). Bachelard vorbea aici de calitățile terapeutice ale apei pluviale sau de cel ale apei lustrale sau apei sacre, ce trimit în esență la izvorul tinereții veșnice, ivit la rădăcina pomului vieții din raiul primordial, având aceleași proprietăți miraculoase ca sângele care a țâșnit din rana lui Hristos. E simptomatic că într-un bocet transilvănean găsim această imagine: „Să-ți faci fântână de piatră/ Să nu sece niciodată,/ La umbra răzorului,/ Capătul pământului/ Inima izvorului”.

Lirica cultă românească urmează de aproape acest proces de simbolistică neptuniană. La cei dintâi poeți ai noștri predomină metafora lacrimală, oftările de dor și suferința amorului născând râuri întregi de lacrimi, fântâni de suferințe și plânsete nesfârșite. Alecsandri și Bolintineanu sunt apoi prin excelență poeți solari, neptunici, obsesia mării, a plecărilor pe întinsul apelor fiind la ei la ordinea zilei, Alecsandri iubind cu înfocare plimbarea cu gondola, elemente poetice precum lacul Como, gondoleta, Bosforul, iahtul, o seară la Lido, barcarola venețiană, insula Prinikipo, „floarea oceanului” etc., alcătuiesc la el un adevărat inventar de motive preferate, întreținând un adevărat „dor de mare” și solaritate mediteraneeană. Când nu pleacă din spațiul său moldav, el cântă *Malul Siretului*, *Fântâna*, *Balta* („Balta-n aburi se ascunde sub un vâl misterios/Așteptând voiosul soare ca pe-n mire luminos”), *Cicloul* („Un ciclon din zarea neagră, plin de fulgeri trăznitori,/ Vine, vâjâie și urlă, aducând troieni de nori”), *furtuna*, *zăpezile* etc. dacă pentru Eminescu, marea este simbolul eternității și a prelungirii destinului în eter, pentru Coșbuc, aceasta este prezentă în cele mai multe dintre scenele idilice concepute: „la pârâu”, la podeț, la fântână, toate acestea devenind toposuri hiper-uzitate într-o retorică a eroticii rustice plină de tandre ceremonii. Nici muncile tradiționale nu pot face abstracție de trăirea colectivă în preajma unor prezențe acvatice certe: „Cu cofița, pe îndelete,/ Vin neveste de la râu / Și cu poala prinsă-n brâu,/ Vin cântând în stoluri fete/ De la grâu.// De la gărlă în pâlcuri dese/ Zgomotoși copii vin” etc., cum nu pot face abstracție de prezența morii în viața satului („Sub plopilor rari apele sună/ Și plopilor rari vâjâie-n vânt”), de ploi, furtuni și de alte calamități naturale.

Cel care ridică la un nivel cu totul superior neptunismul național e Eminescu. Pentru el, acvaticul devine o lume autonomă de visuri și fantezii pline de o bogată încărcătură filosofic-simbolică, atestând o adevărată concepție bine definită și un vizionarism romantic de sorginte orfică, în care întreaga devenire universală e un straniu joc al curgerii eterne: „Ce mi-i vremea, când de veacuri/ Stele-mi scânteie pe lacuri,/ Că de-i vremea rea sau bună,/ Vântu-mi bate, frunza sună;/ Și de-i vremea bună, rea,/ Mie-mi curge Dunărea./ Numai omui schimbător,/ Pe pământ rătăcitor,/ Iar noi locului ne ținem,/ Cum am fost așa rămânem: /Marea și cu râurile/ Lumea cu pustiuirile,/ Luna și cu soarele,/ Codrul cu izvoarele”. Sentimentul destinului omenesc e o treaptă a inițierii în spirit, o recuperare a condiției divine, în care „lacul etern”, „marea moartă / cu ape de plumb”, „izvoarele zdrumicate”, „lacul codrilor albaștri”, „marea-oglină, de stânci negre și de munți împiedecat” vorbesc omului despre o neodihnă a apei, care e de fapt o neodihnă a genezei. Lumea și omul repetă la nesfârșit această veșnică zbuciumare în fața căreia eterne nu sunt decât „vânturile, valurile”, neconținută mișcare și căutare a materiei risipite de a-și găsi o finalitate: „Dintre sute de catarge/ Care lasă malurile,/ Câte oare le vor sparge/ Vânturile, valurile?/ Dintre păsări călătoare,/ Ce străbat pământurile,/ Câte-o să le-nece oare/ Valurile, vânturile?/ De-i goni fie norocul,/ Fie idealurile,/ Te urmează în tot locul/ Vânturile, valurile.// Neînțeleș rămâne gândul/Ce-ți străbate cânturile/ Zboară veșnic, îngânându-l/ Valurile, vânturile” (*Dintre sute de catarge*).

La Eminescu asistăm la o manifestare stihială continuă, unduire și involburare, asociind întunecata fire a omului cu metamorfozele mării, cu eterna legănata mișcare ondulatorie a apei producătoare de viziuni neptunice cu totul mirifice. Lumile eminesciene se nasc din ape și mor în ape (*Memento mori*), Nilul, Dunărea, marea nesfârșită, lacul reprezentând deopotrivă viziuni ale extazului sau ale extincției. Dacă în *Sara de deal* „Apele plâng clar izvorând din fântâne” sau „Argint e în ape și aur în aer”, atunci când natura e fericită și contribuie la îmbunătățirea sorții omenești „A fi râu e-o fericire, căci în nopțile-argintie / Câte grații tănuite se descopăr, i se-mbie”), marea, apa, oglinda mișcătoare a râului sunt prezente și atunci când decepția, întristarea, dezamăgirea își fac apariția. Acum poetul e o simplă „navă fără stăpân” („Când te pierzi în valul vieții”), dorind doar liniștea de la țărmul mării, ca supremul testament al unui suflet zbuciumat: „Mai am un singur dor:/ În liniștea serii/ Să mă lăsați să mor/ La marginea mării” (*Mai am un singur dor*). E vorba de acea adâncă mare, a cărei „murmure” înseamnă și „armonie”, dar și „somnie” nesfârșită, de sicriu plutitor, muzică divină de ape. În mijlocul acestor tălăzuiri, poetul se aseamănă unui ostrov, care să-i curme pribegia, zbaterea și alergarea continuă: „Parcă născut sunt în aproape de valuri /Leagăn având țărm înspumat și rece/ Jur împrejur lin tremura pustiul / Mijloc al mării.// Exilat aici pe pământ de jale/ Viața-mi pare-ostrov, răsărind din valuri; / Un pribeag mă văd dominând pustiul/ Mijloc al mării”. Acest tip de înțelegere a neptunismului e subliniat și de Constantin Ciopraga, care-l găsește demn de marea poezie romantică a secolului: „Acvatazarea, astralizarea, erotizarea toate colaborează la sublinierea esențelor în orchestrări reluate, înlesnind accesul în invizibil”. Echivalentul acestui cântec de ape pe care și-l dorește mereu potențat ca acea muzică a sferelor, acea sfântă cântare

de care e însetat și prin care dorește să atingă pragul divinului. Luciul apei, oglinda răsfârngerii, contemplarea narcisistică, unduirea și moartea nu sunt în ultimă instanță decât o formă supremă de cunoaștere, un mod de a participa și totuși de a rămâne impasibil la zbaterea existențială: „În cea oglindă mișcătoare/ să privești un straniu joc,/ O apă veșnic călătoare/ Sub ochiul tău rămas pe loc?” Nu e decât nostalgia după „logosul muzical”, trecerea materiei apei în reverberație fluidă, plânsă a lor” (Mihai Cimpoi, *Narcis și Hyperion*, Ed. Junimea, 1994, p.126).

Intrarea poeziei românești sub zodia simbolismului amplifică și mai mult dependența imaginarului poetic național de registrul acvatic, diversificând aporiile apei, Macedonski mai întâi, apoi după el o întreagă cohortă de epigoni și continuatori de toate calibrele vor face din simbolistica acvatică mediul lor de expresivitate predilectă, încât de acum încolo marea iahturile, corăbiile, furtuna, insula, ostrovul, limanul, râurile, izvorul, etc, vor deveni toposuri de necontestat ale poeziei naționale. În cazul lui Macedonski, peisajul marin prin „Thalassa” va impune și un poem epic de mare amploare, replică inteligentă la „*Insula lui Euthanasius*” eminesciană și o nouă transpunere a idilicului grațios tip „*Dafnis și Hloe*”. Multe din rondelurile sale, pledoarie pentru arta de tip miniatural, vor introduce cultul excesiv al formei, dar și interesul pentru aspectul pluvios al apei, topos devenit dominant prin dezvoltările aduse de Minulescu și Bacovia. Acesta din urmă va putea fi catalogat ca un adevărat „poet al elementelor”, un poet la care starea minerală, cristalizată și diafană, celestă a apei, zăpada, gheața, grindina, lacrima, roua, ceața, ninsoarea, moina, dar și băuturile (ceaiul, absintul, alcoolul în general) vor înregistra o dezvoltare fără precedent, atrăgând după sine stările crepusculare, nevrozele, speenul, vagul, delirul, nebunia, plânsul interior. Întreaga natură, cosmosul însuși e pătruns de destrămare, de disoluție, de suferință, de manifestări lugubre. Atmosfera e una halucinatorie: precum la Bacovia: „Și toamna și iarna/ Coboară amândouă/ Și plouă și ninge/Și ninge și plouă”(Moină); „Plouă cum n-am mai văzut”, „potop e-napoi și-nainte.” În aceste situații, totul devine masă lichefiată, acaparatoare, în undele căreia imaginea omului poate atinge obsesii narcisiste: până și umbra poetului „stă în noroi ca un trist bagaj”. Valurile mării, ploaia nesfârșită duc la o repetitivitate obsesivă, chinuitoare, sporind angoasa existențială: „Plouă, plouă, plouă/ Vreme de beție/ Și s-ascuți pustiu/ Ce melancolie./ Plouă, plouă, plouă. // Singur, singur, singur.” Fragilitatea ființei devine un corolar al plumbului, metalul cel mai greu din tabelul lui Mendeliev, simbol al eșecului generalizat, al neantului însuși, al materiei în suferință. Căci la Bacovia asistăm la un adevărat „plâns al materiei”, un plâns organic, devastator, sintetizată în versul memorabil „aud materia plângând”; de unde suntem doar la un pas de diluviu, de dominația regimului acvatic, care alterează memoria, existența umană, prin aruncarea acesteia într-un adevărat „gol istoric” ce merge mână în mână cu o singurătate apăsătoare. Ilustrativă pentru acest mod de sub existență este poezia *Lacustră*: „De-atâtea nopți aud plouând/ Aud materia plângând.../Sunt singur, și mă duce-un gând/Spre locuințele lacustre.../Și parcă dorm pe scânduri ude,/ În spate mă izbește-un val/ Tresar prin somn, și mi se pare/Că n- am tras podul de la mal.../ Un gol istoric se întinde/ Pe-aceleași vremuri mă găsesc.../Și simt că de atâta ploaie/ Piloții grei se prăbușesc.../ De-atâtea nopți aud

plouând,/ Tot tresărind, tot așteptând/ Sunt singur și mă duce-un gând/ Spre locuințele lacustre.”(*Lacustră*).

Cu Bacovia, apa își recapătă dimensiunea inițială de element primordial, expresie a stării gregare, indefinite, amorse, saturniene. Apa ajunge să devină în acest caz un element mineralizat, un echivalent al plumbului de fiecare zi, semănând disperare și anulând, prin prezența sa, orice speranță, orice aspirație umană. Redusă la condiția de rău insolubil, apa echivalează cu un blestem de proporții catastrofice, în contact cu care omul se neantizează, sporindu-și vulnerabilitatea.

Alți trei poeți moderni vor prelua și vor dezvolta în conformitate cu propria figură a spiritului lor creator tematismul acvatic. Arghezi, Barbu și Blaga vor da atenția cuvenită epifaniilor apei, ea devenind când substanță a purității, când simbol al increatului și a principiului seminal al universului. Pentru Arghezi iubirea e un fel de marea a sufletului, care naște noi frumuseți, noi corespondențe. Bărbatul e un fel de luptător fără teamă, gata să înfrunte chiar mânia cerească pentru a împlini visul și dorința iubitei, un corăbier care aduce pentru mireasa lui toate darurile pământului, iar atunci când o face universul își schimbă nu numai dimensiunea, ci și direcția devenirii: „Pentru leacurile din măceșii sânului tău/ Am înfruntat mânia lui Dumnezeu./ Vezi? Corabia din zare plutește lin, plecată pe sfert,/ Plumbuită ca într-un nămol de cositor fiert./ Merge marea, merge cerul împovărat cu stele./ Numa în corabia și noii ne-am oprit între ele.”(*Înviere*). În altă parte, urzișul sonor al apei e o divină scuturare de oglinzi: „Auzi? Oglinzi și argintări, și-n ape / Stă scufundat un clavecin cu două clape”(*Logodnă*). Stând pe malul râului și privind „fumul vremii albastru”, poetul contemplă de fapt nu numai păsările albe ale iubirii, ci și îngerii protegători ai acesteia, apa fiind cea care marchează fără drept de apel cele două lumi, ale bucuriei și întristării, delimitând net, cu tăișul ei inflexibil, lumile pure ale sufletului.

După ce a cântat banchizele, luntrea, râul (materie sonoră pietrificată), ideea (castelul de gheață al spiritului), ceața, marea, norii, fulgii, grindina, ceața, moina, curcubeul etc., Ion Barbu avansează rapid către o nouă formulă de creație, în care „jocul secund” al oglindirii, răsfrângerea lumii obiectuale în apele memoriei senzoriale să-și dobândească o altă înfățișare prin reflectarea lui în intelect. Natura narcisiacă a actului creației, logodna necesară dintre elementele contrarii va da naștere increatului(roata lui Venus),iar prin pătrunderea acestuia în intelect(roata lui Mercur) prin nunta cosmică vom accede într-o nouă zonă de frumusețe, echivalentă cu un nou urcuș pe spirala cosmică a devenirii: „Că intrăm/ Să ospătam/ În camera Soarelui/ Marelui/ Nun și stea./ Abur verde să ne dea./ Din căldări de mări lactee,/ La surpări de curcubeu,-În firida ce scânteie/ eteree.” Apa lustrală celestă produce această schimbare de peisaj, echivalentă cu o mutație de ordin calitativ. Barbu este în acest sens un făuritor modern de artă poetică, al cărei concept îl traduce mai pe înțelesul cititorului apelând la fenomenul oglindirii narcisiace: „Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,/ Intrată prin oglindă în mântuit azur,/ Tăind pe înecarea cirezilor agreste,/ În grupurile apei, un joc secund, mai pur./ Nadir latent! Poetul ridică însumarea/ De harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi/ Și cântec

istovește: ascuns, cum numai marea,/ Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.” El reclamă astfel un cântec nou, începător, ieșit din „unda logodită” dintre vizual, adică senzorial, și spiritual, prin eliminarea stărilor descriptiv-ploticoase și trecerea spre încifrat și ermetic. Apelul la motivul apei este cât se poate de inspirat, deoarece, în acest fel, se trimite în mod direct la teoria reflectării.

În ceea ce-l privește pe Blaga, în cazul lui avem de-a face cu o poezie care ridică acvaticul la un nivel ontologic cu totul deosebit. Într-o carte consacrată elementului acvatic în poezia blagiană, Paul Dugneanu a demonstrat cu argumente dintre cele mai convingătoare, ce rol important a acordat el apei și ce dimensiuni a luat această tematică în universul fantasmatic blagian. Avem aici de-a face cu o concepție organicistă a lumii, în care misterul lumii capătă cele mai complexe și diverse înfățișări spre a sluji unei poezii cu accente expresioniste și moderniste dintre cele mai substanțiale. Poezia blagiană răspunde unei nevoi interioare precise de a implica neptunismul într-un sistem de imagini cât mai expresiv și care să ofere omului posibilitatea de a pătrunde cât mai adânc în interioritatea ființei. „Adâncul” și „înaltul” au devenit la Blaga elemente constitutive ale unei concepții poetice, ale dez-mărginirii și situării omului în raport cu lumea, la fel cum la Eminescu „aproapele,” și „departele”. Împlinirea poetică nu se poate face fără o trudă statornică și de lungă durată, iar motivul artei adevărate, puternice și durabile îl va reprezenta „fântâna”, cu izvoarele ei freactice de mare forță și aflate la mare adâncime: „Sapă, frate, sapă, sapă,/până când vei da de apă./Ctitor fii fântânilor, ce/ gura, inima, ne-adapă” (*Fântânile*). La fel se întâmplă și cu iubirea, care-și are sorgintea în ochii iubitei, în fluidul misterios care izvorăște din adâncul ochilor ei („că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul/ din care tainic curge noaptea peste văi”). La el lumina are valuri și tot ea „picură” pace din frunza gorunului, fiind asemeni apei sacrale: „ultimul strop/ din lumina creată în ziua dintâi”. Izomorfismul dintre „lumină” și „apă,” este vizibil peste tot în poezia lui Blaga, la care concretețea elementelor este amplificată de raza de semnificare a abstracțiunilor și epifaniilor apei, cum ar fi „sângele”, „timpul”, „trecerea”, „veșnicia”. Un om aflat în bătaia sorții e un om ce „s-upleacă peste margine”, căci pentru orice ins aflat departe de casa lui, el, călătorul, e un fel de „Heraclit lângă lac”, un „prieten al adâncului”(Fiu al faptei nu sunt),acolo unde . „Din fântâni sfredelite-n osia planetei/îți scoți gălețile de foc” și urmezi „ochiul profetic deschis” cu care trebuie privită lumea și arhitectura ei originară, în „fundul de ape” unde se scaldă muntele Ararat. Trimiterea spre metafora „potopului” vine să sublinieze nevoia de rectitudine morală pentru sine și generația sa, pentru care „Fântânile nopții/ deschid ochii și-ascultă/întunecatele vești”, lumea nesigură a unduirii, a alunecării spre ispită reclamând cu necesitate prezența izbăvitoare a „îngerilor de apă” (*Peisaj transcendent*). Îmbinarea subtilă a elementelor terestrității cu acelea ale celestrității e vizibilă la fiecare pas, așa ca în *Noapte estetică*, „Adânc sub bătrânele/ verzile zodii-/ se trag zăvoarele/ se-nchid fântânile.// Așază-ți în cruce/ gândul și mâinile./ Stele curgând/ne spală țărânele”, căci în poezia sa elementul acvatic polarizează o mulțime de metafore adiacente care își răsfrâng semantica spre ideea de perisabilitate și „trecere”. Multe din poezii se deschid sub semnul acestei vremelnicii („Tremură aceeași apă și frunză” – *Elegie*; „Faruri ghicite/ pe mare

dau semn" – „*Seară mediteraneană*". Platanii suri și cedrii de mare/ semințele și-adapă" – *Plajă*; „În pâlnia muntelui iezerul netulburat/ ca un ochi al lumii, ascuns, s-a deschis" – *Iezerul*; „Arabida – țară ce are/de-a pururi un vânt dinspre mare" – *Arabida*; „Cu alesături de aur/ timpul curge prin albastru" – *Cântec sub stele* etc. Însăși devenirea lumii este văzută de poet ca rezultat al mișcării monadelor (*Perspectivă*), o existență aflată „*La cumpăna apelor*", așa cum sună unul dintre volumele poetului, trimiterile lui la „mierea fântânilor", la „deschiderea izvoarelor" fiind opusă apelor Arheonului care se anunță tot mai amenințătoare: „Acum ah, negrele ape cui îi dau tonul?" – *Hotar* sau „tenebrelor" din jur. Dacă la Blaga izvorul de munte devine „iezer", căutarea patriei se desfășoară sub aceeași zodie de identificare a purității cu prezența apei sacrale: „Vrei să pipăi snopii, sapa, / te uimește graiul, apa" (*Fetița mea își vede țara*), ideea de „apă pură" devine sinonimă cu frumusețea morală: „Tu păzește, păzește izvorul să nu se usuce/la sfârșitul acestui timp" (*Cuvinte către fata necunoscută din poartă*). Ca fond al purității de destin, poetul invocă tot mai mult roua și curcubeul, lacrima și ochiul, norul, metafore ale apei lustrale, reflectând puterea izbăvitoare a cerului: „Vin curcubeie/ Rouă să beie,/ Seva vieții/ Și-a dimineții.-Iarbă; „Rod al inimii, de apă,/crește lacrima-n pleoapă" – *Noemvrie*; „Soarele, lacrima Domnului,/ cade în mările somnului" – *Asfințit marin*; „Plâng spre zarea dorului/cu lacrima norului" – *Cântecul călătorului în toamnă*. În aceste condiții chiar mișcarea semințelor este văzută ca o mișcare secretă de ape ale fertilității (*Mirabila sămânță*), iar satul său așezat sub semnul lacrimal al transcendenței: „Sat al meu ce porți în nume /sunetele lacrimiei/ ...fie binecuvântat, / sat de lacrimi fără leac" – 9 mai 1895; la fel ca autoportretul său realizat din tușe simbolice prin care se convoacă epifaniile apei: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă/ În patria sa/ zăpada fapturii ține loc de cuvânt/...El caută apa din care bea curcubeul./ El caută apa,/ din care curcubeul/ își bea frumusețea și neființa" – *Autoportret*),

O altă poezie celebră a sa e „*Bocca del Rio*" sau mai pe românește „*Gura Râului*", poezie care alături de cea intitulată „*Izvorul*" explicitează de fapt de ce pentru Blaga „veșnicia s-a născut la sat" și de ce această eternitate trimite atât de apăsător la simbolul acvatic, al acelei ape de la început de lume, ab origo, ce rămâne impenetrabilă și pură, împotriva tuturor vicisitudinilor și răutăților lumii: „Împărății s-au prăbușit./ Războaie mari ne-au pustiit./ Numai în Lancrăm subț răzor/ Rămas-a firav un izvor.//De-a lungul anilor în șir,/de câte ori în sat mă-ntorc,/mă duc să-l văd. E ca un fir/ pe care Parcele îl torc" (*Izvorul*).

Suntem convinși că epifaniile apei sunt departe de-a fi fost epuizate în cele de mai sus. Bogata și diversă poezie contemporană dispune de numeroase și concludente dovezi în acest sens, de la poezia de mari resurse vizionare a lui Nichita Stănescu până la întreaga pleiadă de poeți actuali pentru care metafora apei este o formulă de existență lirică aflată sub semnul unei aspirații mereu renăscute. Nu ne vom opri aici ci ne propunem să realizăm o antologie tematică privind modul în care apa a făcut obiect de tensiune lirică în poezia noastră, proiectând o vastă Hypeboree a elementului acvatic, în așa fel, încât să răspundă nevoii omului de a se măsura cu natura ondulatorie a existenței, cu imaginea corabiei asaltată de valuri, id est o existență fragilă și trecătoare supusă erodării timpului nemărginit și apei nemiloase, care semnifică capcanele de

zi cu zi ale unei vieți fragile, asaltată zi de zi de un ocean de neliniști metafizice. În oglinda apei ne cufundăm, cu valurile ei nesfârșite ne luptăm, obsedați de lumina pe care „Steaua mării”, simbol al Sf. Fecioare, să ne salveze de la naufragiu și înec. Antologia lirică proiectată de noi își propune să ilustreze toată gama vastă a simbolisticii acvatic, prin care aporiile apei să-și găsească cele mai reprezentative elemente ale simbolisticii apei, în așa fel încât să epuizeze mai toată bogăția de genuri și specii sub care poetul român a abordat motivul acvatic. În esență, schema logică ar putea să aibă următoarea înfățișare:

I. Materialitatea apei; elementaritatea și primordialitatea ei: curgerea, mișcarea, unduirea, valul

II. Fenomenalitatea sau fenomenologia naturală a apei, stihialitatea ei: ploaia, potopul, furtuna, grindina, zăpada, gheața, ceața, norul, curcubeul

III. Sculpturalitatea apei: izvorul, iezorul, fântâna lacul, balta, ostrovul, vârtoarea, cascada

IV. Râurile

V. Marea, oceanul

Evident, așa cum am arătat, e o simplă propunere aleatorie, care s-ar putea îmbogăți cu alte elemente, rămânând cu tematica mării să apară într-un volum separat, la fel ca aceea a râurilor, întrucât acestea marchează substanțial mentalul colectiv și fantasmatic al unui popor, simbolizând o geografie spirituală cu profundă rezonanță în chiar spiritualitatea sa intrinsecă. Prezența râurilor într-o literatură facilitează trecerea de la imaginarul simbolic la cel ideologic și politic, întrucât o parte din râuri reprezintă granițe naturale între țări sau regiuni (Dunărea, Oltul, Mureșul, Tisa, Prutul, Nistrul, Crișul etc.), sau, oricum, elemente ale sentimentului de țară, ale mândriei și referențialității unei comunități, trimițând la obârșii și la istoria națională. Dunărea, Istrul sau Danubiumul se confundă pentru români cu înseși istoria țării, cu pământul sfânt al nației. De aceea, Andrei Mureșanu clama la 1848 în acea Marseilleză națională, devenită apoi imn de stat: „Români din patru unghiuri, acum ori niciodată,/ Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri,/ Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată,/ Prin intrigă și silă, viclene uneltiri!” Mai târziu, în perioada Unirii Principatelor, râul Milcov, cel care separa Moldova de Muntenia, a devenit obiect de invocare poetică, iar strigătul: „Vin la Milcov cu grăbire/ Să-l sorbim dintr-o privire!” a reprezentat un adevărat crez național. Mai târziu acest crez a fost formulat de Eminescu în cunoscuta lui „Doină”, iar programul de unificare națională s-a mutat de data aceasta în Ardeal, sub lozinca „De la Nistru pân la Tisa”. Oltul lui Goga, Mureșul lui Cotruș, Crișul lui Vasile Bucur vor reprezenta și ele momente emoționante de elevație națională, de sentiment patriotic înalt, adevărate arme de luptă sub steagul național. Râurile fac parte din biografia spirituală a noastră și cărți precum „România pitorească” a lui Vlahuță, „Cartea Oltului” a lui Geo Bogza dispun și de o încărcătură emoțional-patriotică foarte ridicată. Sperăm ca o astfel de antologie să vadă tiparul cât mai repede.

◆ MARIN IANCU

Roberto Fava – un călător în Țara Românească

Vreme de câteva secole, țara noastră a stârnit interesul unor diverse categorii de peregrini veniți din toate colțurile lumii – Europa, Asia, America -, aceștia aparținând nu doar unor națiuni foarte diferite, dar și unor profesii extrem de variate, începând, de exemplu, cu un anume predicator reformat, Iacob Paleologul, grec de neam și stabilit ulterior la Cluj, primit cu toată cinstea în vara anului 1573 de către voievodul Țării Românești, Alexandru al II-lea, urmat îndeaproape de un tânăr jurist francez, Pierre Lescalopier, oaspete și el al aceluiași domn muntean în 1574, autor al unor prețioase informații despre stările și lucrurile din Țara Românească, mai cu seamă pentru perioada în care pericolul otoman ajunsese la apogeu. De acum, din secolul al XVI-lea și până pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, aceștia sunt urmați îndeaproape de alți călători, unii dintre ei cărturari renumiți, asemenea francezului Jaques Bongars, notele lui fiind răspândite în mai toate bibliotecile mari ale Apusului, ambasadori, ca un anume Paul Strassburg al Suediei, de exemplu, misionari catolici, precum Petru Bogdan Bakšic, arhiepiscop de Sofia, celebrul turc Evlia Celebi, dimpreună cu diverși economiști, consuli, baroni, negustori, ofițeri, magnați și aventurieri, pastori anglicani, medici și generali, politicieni și intelectuali, însemnările și constatările lor, mai restrânse sau mai ample, împreună cu unele scrisori, rapoarte, note, jurnale de drumeție, rămase în manuscris, evocări memoriale sau articole apărute în presă, întregind enorm de mult cunoașterea atmosferei de altădată, a diferitelor evenimente, stări politice, sociale și economice din Transilvania și Valahia.

Notele, însemnările și amintirile de călătorie prin țara noastră ale tânărului italian ziarist au fost publicate mai întâi într-o primă variantă în limba italiană, *Ricordi Rumeni. Note din un viaggio in Transilvania e Romania* (Parma, Tipografia Ferrari @ Pellegrini, 1894), de Luigi Cazzavillan, un compatriot al lui Roberto Fava, stabilit încă din 1877 la București, unde redacta ziarul „Universul”, hotărând ca, într-o traducere în limba română, acest volum să fie tipărit cât mai grabnic sub titlul *Amintiri din Țările Române. Note dintr-o călătorie în Transilvania și România*, Editura Typ. Universul, 1894. La cu mult peste un secol, Mircea Bradea și Mircea Popa revin asupra acestei cărți, tipărind-o la Cluj-Napoca, cu titlul *Chestiunea română. Amintiri din Țările Române. Note dintr-o călătorie în Transilvania și România* (Editura Argonaut, 2014, 204 p.). Volumul cuprinde, în această a doua ediție românească a sa, toate impresiile românești ale lui Roberto Fava, care, alături de alți

oameni de presă din lumea occidentală, dornici de a se alătura cauzei națiunii române din Transilvania, a participat la procesul Memorandului, judecat la 3 iunie în 1894 la Cluj, în fosta sală a Redutei. Evenimentul a avut în epocă un ecou impresionant, peste tot în Europa, cancelariile multor state, diplomați și cărturari de seamă, scriitori și reporteri din Franța, Italia, Slovacia au arătat înțelegere și s-au avântat în critici față „de mulțimea îngrădirilor, șicanelor și vexațiunilor suferite pe teren politic, educațional, bisericesc și cultural de către națiunea română din Transilvania, condamnată să suporte toate umilințele unui regim cu adevărat tiranic și polițienesc.”

Venit cu trenul dinspre Triest și Ljubljana, în drum spre Cluj, Roberto Fava, unul dintre cei mai activi ziariști ai momentului, este impresionat de frumusețile peisajului pe care îl traversează, „din ce în ce mai variat și mai atrăgător”, multe tunele și natura „din ce în ce mai aspră și sălbatică”, „o continuă alternare de munți și văi, de torente și ruine”. Ajuns în Transilvania, tânărul călător italian este surprins să găsească în aceste locuri ale „Țării de dincolo de pădure” semne ale romanității orientale, minunându-se de trecutul roman de odinioară, de frumusețea și bogățiile pământului românesc. Cartea filoromânului Roberto Fava mai are meritul de a surprinde aspectele de viață politică, socială și culturală din Transilvania într-un moment de mare încordare al evenimentelor iscate în jurul procesului deschis celor 25 de conducători politici ai românilor, condamnați și acuzați de trădare pentru „vina” de a fi înaintat un memoriu despre doleanțele lor la Curtea imperială habsburgică de la Viena. Ca invitat de onoare la marele miting național prin care s-a protestat contra procesului Memorandului „și în contra tuturor brutalităților politicii maghiarizatoare, ca și pentru a rechema atențiunea lumii civilizate asupra chestiunii române”, Roberto Fava scrie că nu a văzut niciodată o manifestare atât de luminoasă, plină de un patriotism și entuziasm indescritibil, cu care ocazie au vorbit Alexandru Macedonski, Ștefan Sihleanu, profesor universitar la Facultatea de Medicină din București, Luigi Cazzavillan, avocatul Periețeanu-Buzău etc. și s-a citit *Apel la dreptate*, semnat de 420.000 de cetățeni „adresat națiunilor din Europa, în interesul libertății popoarelor și păcii europene amenințate.” Mai aflăm că manifestanții purtau pancarte cu lozinci patriotice și portretele celor doi mari luptători patrioți: Ioan Rațiu și Vasile Lucaciu. Invitat mai apoi la București, Roberto Fava vizitează Blajul și Brașovul, iar de aici, cu trenul, însoțit de distinsul profesor și ziarist Nicolae Brânzei, Roberto Fava ajunge în Gara de Nord, unde era așteptat de reprezentanți ai Ligii Culturale Române. Cât timp a poposit la București, s-a bucurat de mari manifestări de simpatie, a participat la câteva acțiuni culturale, la banchete în care s-a toastat pentru prietenia Italiei și pentru deosebita lui activitate.

Scrișă în același an 1894, imediat după reîntoarcerea sa în țară, cartea de călătorii a lui Roberto Fava cuprinde bogate impresii despre frumusețile peisajului românesc, „o serie nesfârșită de panorame încântătoare, care rivalizează cu peisajele cele mai renumite ale Tirolului, Elveției și ale Scoției.” În capitala României, considerată „punct de diviziune

între Occident și Orient”, admiră construcțiile de seamă ale orașului, „edificii publice impunătoare prin mărimea lor și frumusețea liniilor arhitectonice”, toate acestea dându-i sentimentul că se află într-o superbă metropolă, „unde progresul merge cu pași giganți tot înainte.” Este impresionat, de asemenea, de strada Lipscani, un fel de centru al mișcării comerciale, de Calea Victoriei și de cele două bulevarde mari, trasate de primarul Em. Pake Protopopescu, cu case frumoase cu 2-3 etaje și nenumărate prăvălii mari și luxoase. „În casele oamenilor bogați, mai observă acesta, se află un lux de care în puține țări se are o idee.” Se îndrăgostește de Grădina Cișmigiu și Șoseaua Kiseleff, „două locuri de preumblare care pot să rivalizeze cu cele mai celebre din capitalele Europei.”

În aceeași notă, admiră bisericile, considerându-le foarte frumoase, dând exemple Mitropolia, Radu Vodă, Mihai Vodă, Sf. Gheorghe, Sf. Spiridon, Sărindar și Stavropoleos, Dintre instituțiile de cultură reține Universitatea cu cele patru facultăți, licee, gimnazii, două seminarii pentru preoți, Școala militară superioară, Școala politehnică militară pentru geniu și artilerie, Școala de medicină veterinară „după modelul aceleia faimoase din Paris”, Conservatorul de muzică și Școala de poduri și șosele pentru ingineri, „foarte renumită și mult frecventă, al cărei bogat cabinet de fizică” l-a putut admira datorită bunăvoinței „ilustrului inginer Saligny.” Roberto Fava apreciază în acest context „cordialitatea și spiritul ospitalier al locuitorilor”, frumusețea, patriotismul și toate calitățile româncelor, în special ale celor din oraș, spunând că „femeia română, cu formele ei sculpturale, este de obicei cultă, vioaie și expansivă.” „Un obicei foarte drăguț, care denotă cultul în care e ținută femeia, este acela pe care îl au bărbații de a săruta mâna doamnelor, ca semn de înalt respect.” Cu un foarte fin spirit de observație, atent la tot ce i se înfățișa, cu o curiozitate de a vedea cât mai mult, Roberto Fava oferă cele mai bogate și interesante impresii despre Bucureștii de la sfârșitul secolului al XIX-lea, intersectându-se prin trăire și viziune cu alți călători din acești ani, cu un Jean Loverdo, de exemplu, un pelerin venit din Apusul Europei, din Franța, printre ultimii străini care ne-a vizitat țara și, în special, capitala în acest sfârșit de veac, la doar trei ani după Roberto Fava, urmând ca la întoarcerea la Paris acesta să publice în prestigioasa revistă, cu apariție lunară, „Le Monde moderne” (Paris, 1897) articolul *Bucarest*, însoțit și de 26 reproduceri fotografice, veritabile documente de epocă.

Deducem din toate aceste impresii că Roberto Fava a arătat multă înțelegere față de poporul român, care „are în sine atâta entuziasm și atâta încredere, un patrimoniu așa de bogat de amor de patrie și de nobile aspirațiuni, un sentiment așa de viu de marile lucruri și marile gânduri, un popor care are tradițiuni așa de glorioase și care se arată atât de nerăbdător să le continue nu poate să nu ajungă la un viitor de splendoare și de mărire.” Și ca un avertisment împotriva celor care ne asupreau, rostește aceste cuvinte cu adevărat profetice: „Tremurați, voi, care încercați să luați atâtor milioane de fii ai săi partea lor de soare.”

MEDALION CULTURAL

„Așadar, momentan, dau prioritate poeziei”

Interviu cu poetul VASILE NEDELCIU

– Dragă Vasile, te-ai retras la Cluj-Napoca după o activitate bogată, în domenii ce par să se excludă: în tehnică, în politică și în literatură. Pentru început ți-aș propune să-mi spui ce loc ocupă satul natal în devenirea ta, ce amintiri mai păstrezi din perioada copilăriei?

– Nu mă îndoiesc, toți cei din generația mea, născuți la țară dar afirmați, împliniți la oraș, privesc satul copilăriei ca pe o Ithaca a lor, locul de refugiu și înălțare din vise, tărâmul ce-l moștenim fără vreo danie, dar de care nimeni nu te poate priva, și nici tu, chiar dacă ai vrea, nu-l poți uita sau vinde altuia.

Acest legământ, această comuniune cu tărâmul placentar din care ai ieșit în lume se dovedește a fi și mai vie în cazul celor din noi care au avut un drum lung și mai anevoios în viață, care, spre bătrânețe, tot mai des au nevoie de cerul satului copilăriei și, dacă cumva nu s-au apropiat îndeajuns de Dumnezeu în copilărie, ajung să-l descopere singuri acum.

Sunt unul dinăștia, născut la Bulboci, Soroca, satul mamei (născută Cojocar), la o distanță de circa 15 km de satul tatei, Baxani, același județ. Paradoxal, amintirile frumoase și nostalgiile legate de anii petrecuți în sat (până la vârsta de 15 ani) se derulează pe fundalul altor amintiri – cele despre viața grea, foarte grea a țăranilor desproprietăriți, despre traumele lăsate de foametea planificată de Moscova în Basarabia, din anii 1946-47, de deportările apropiatilor și rudelor familiei în Siberia, unele condamnate la ani grei de închisoare sau chiar executați de regimul instaurat de sovietici; de rudele apropiate refugiate în România (un frate, învățător, și un văr al bunicii mamei, fost primar la Bulboci în 1940; doi veri de-ai tatălui).

Cântecele, colindele și urăturile satului, dar și sărăcia de atunci, plânsul și jalea sătenilor, revolta înfundată față de regimul opresiv venit peste ei, recepția în serile târzii de către țărani a Vocii Americii (îi mai așteptau, naivii, pe americani...), precum și a emisiunilor de muzică populară românească, transmise de Radio România (emisiunile TV din România nu erau accesibile la noi) – toate acestea se suprapun în amintirile mele despre satul copilăriei.

La școala din sat și la școala-internat din satul vecin am avut noroc de profesori de limbă moldovenească (română) destul de înțelepți care, poate din simpatie sau poate jelindu-mă, nu m-au schilodit sufletește cu operele așa zișilor scriitori sovietici moldoveni, atunci când trebuia

să scriem compuneri – eram lăsat să scriu pe teme libere, observând că sunt interesat de Eminescu și Creangă, apoi de Coșbuc și Blaga.

Astfel, în anii de școală, în lumea satului, s-a impregnat în subconștientul meu sentimentul că și dincolo de Prut există cărți pe care trebuie să le găsesc, să le citesc. Cu astea impregnate în mine, am ieșit din sat și din copilărie. Și iată că, nici după prăbușirea comunismului, nici după apariția Internetului, wi-fi-ul și IA, copilăria și satul natal tot acolo rămân, nealterate...

– *Dacă tot vorbim de anii formării tale, cum au decurs studiile tale la Chișinău și apoi la Moscova?*

– La început, studiile mele la Chișinău, în capitală!, au fost grele – toate cursurile erau predate doar în limba rusă, pe care n-o cunoșteam; atunci am luat contact cu șovinismul rus, cu nedreptatea, cu asuprirea colonială și-n consecință, cu KGB (în mod direct și personal, în 1968, după invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia). În plus, pe atunci, nivelul cursurilor predate la Institutul Politehnic, așa cum înțelegeam eu, nu-mi deschideau o perspectivă prea promițătoare pentru viitor. Dar anume în acei ani am înțeles, am descoperit un lucru mare, dar mare de tot. Și anume – că regimul comunist nu avea șanse să supraviețuiască pe termen lung întrucât toate „realizările, succesele” sale, inclusiv cele tehnologice se datorau ... furtului tehnologic din Occident! Or, în acei ani URSS, fiind în urmă față de Occident cu circa două decenii, nu putea să supraviețuiască decât prin furt tehnologic din Occident, atât de necesar mai ales pentru domeniile militar și aerospațial. Și lucru acesta era posibil întrucât într-o dictatură, fără control parlamentar asupra cheltuielilor bugetare, mita pe care o putea oferi Moscova pentru furtul de tehnologii și inovații științifice era atât de mare, încât căpățuirea cu bomba atomică, cu lansarea de zboruri în cosmos și dezvoltarea industriei, în special celei din domeniul militar, puteau fi prezentate ca mari realizări ale socialismului! Ajunge să dau un singur exemplu cunoscut bine de mine – toate computerele sovietice foloseau softuri piratate din Occident; pe baza lor m-am făcut și eu specialist în domeniul calculatoarelor.

Acest adevăr descoperit în primii ani de facultate, suprapus în memorie peste amintirile cu care ieșisem în lume din satul copilăriei, m-au făcut cine sunt și azi. Atunci am început să-mi manifest opoziția față de regimul de ocupație, față de nedreptățile sociale din RSS Moldovenească. Tot atunci am început să scriu versuri, cam triste și ... cam *naționaliste*.

Repartiția după absolvirea facultății la un Institut de cercetări științifice din Chișinău nu s-a dovedit a fi o alegere chiar reușită (salariu mic, pentru obținerea unei locuințe trebuia să aștepți 12-15 ani). Norocul meu a fost că peste vreo doi ani, am putut pleca la studii la Moscova, unde mi-am făcut doctoratul în domeniul IT la o instituție de prestigiu.

La Moscova, am putut să constat diferența între situația din inima imperiului și cea de la Chișinău – acolo descopeream o atmosferă mai liberală în relațiile dintre colegii de la catedră (bunăoară, nu de puține ori auzeam glume, anecdote în adresa liderilor PCUS, ceea ce mai rar

puteai auzi la Chișinău). Apoi, aici, am avut posibilitatea de a mă abona la reviste literare din România (la Chișinău așa ceva era de neimaginat!).

La Moscova, studiile mele au decurs relativ bine. Am avut libertatea să-mi aleg singur domeniul de cercetare, să brevetez mai multe invenții; să susțin teza de doctorat în termen. Am avut relații cordiale, pe alocuri chiar prietenești cu unii colegii de la catedra unde-mi făceam doctoratul, toți ruși. Unul din aceștia a continuat să mă aboneze, după revenirea la Chișinău, la revistele literare românești și să-mi cumpere cărți românești de la librăria Drujba din Moscova.

Aflându-mă în capitala imperiului, am putut constata că acolo șovinismul rusesc era mai cosmopolit față de cel de la Chișinău, că declinul imperiului era deja sesizat de unii intelectuali – la Institutul de Aviație, în stradă, la televizor, în magazine; chiar și în sălile de teatru și cinematografe. Acolo mi-a devenit clar că și știința din URSS este în mare declin; că nimic nu o mai poate salva! Or, e de ajuns să spun că nici savanții, nici doctoranzii nu aveau acces la reviste de specialitate publicate în Occident! Participarea lor la congrese, conferințe, schimburi de experiență în străinătate era asigurată doar pentru puțini – celor veniți din sânul nomenclurii comuniste și, desigur, bine controlați și obediți regimului comunist.

Trebuie să mărturisesc că la Moscova nu am avut timp și intimitatea necesară pentru a scrie versuri. A trebuit să mă mulțumesc doar cu lecturarea presei românești și ... să aștern rânduri, fragmente de versuri care, unele din ele, peste ani au putut fi valorificate și apoi scoase *din sertar*.

Peste trei ani am revenit la Chișinău unde totul părea încremenit, în stagnare, în schimb înflorea lupta regimului cu *naționalistii români*.

– Bănuiesc că ai avut o existență nu ușoară sub regim comunist. Asta te-a îndemnat să te implicii în mișcarea politică din Moldova? Ce apreciezi că rămâne în urma activității tale politice?

– Da, moștenirea cu care m-am ales de acasă, lecțiile însușite și nedreptățile trăite în anii de studii la Chișinău și Moscova, mai apoi hărțuiala la care am fost supus de către KGB, la începutul Perestroicai, parcă înadins m-au pregătit, m-au calificat să mă implic în politică, de îndată ce regimul a dat semne de slăbiciune și declin. Astfel, în vara lui 1988, am aderat la grupul de inițiativă al Mișcării Democratice din Moldova, mișcare care mai bine de un an a zguduit RSS Moldovenească – cu mitinguri, urmate de marșuri duminicale cu zeci de mii de oameni pe bulevardul central al Chișinăului, unde se scandau lozinci: „Vrem alfabet latin”, „Limba română – limbă de stat” „Jos comunismul”, „Trăiască, trăiască Moldova, Ardealul și Țara Românească” etc. Așa ceva nu se mai întâmplase până atunci în RSS Moldovenească! În România însă încă era elogiat Ceaușescu, dictatorul...

În aceste circumstanțe, la 17 septembrie 1988, devin unul din semnatarii **Scrisorii celor 66** – scrisoare deschisă publicată în revista *Învățămintul public* din Chișinău, semnată de 66 de personalități din diverse domenii, prin care se solicita Comisiei interdepartamentale a Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Moldovenești pentru studierea istoriei și problemelor

dezvoltării limbii *moldovenești* recunoașterea limbii române ca limbă de stat în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și revenirea la grafia latină.

La 20 Mai 1989, în Sala Mare a Uniunii Scriitorilor, la Chișinău are loc congresul de constituire a Frontului Popular din Moldova (FPM) pe baza Mișcării Democratice, eu devenind unul din membrii organului de conducere al acestuia, Sfatul FPM. Rolul FPM în deșteptarea românilor basarabeni este bine cunoscut. Una din primele și poate cele mai importante reușite ale acestuia este forțarea regimului comunist de a adopta legea din 31 august 1989 prin care limba de stat (numită atunci „moldovenească”) revenea la scrierea cu alfabet latin.

Ulterior, fără să vreau, dar împins din spate de colegii de la Politehnică, intru, în februarie 1990, în competiție electorală într-o circumscripție din Chișinău, un fief al rusofonilor, și devin pentru prima oară deputat în Parlament. Ca apoi, tot împins, de astă dată de colegi-deputați, membri ai FPM, să devin președinte al Comisiei de politică externă. Așa se face, că, fără să fi visat și fără să fi vrut, am fost deputat în trei legislaturi consecutive, de două ori președinte al Comisiei de politică externă, șef al delegației R. Moldova la Consiliul Europei.

Ceea ce, cred, că rămâne în urma activității mele politice ar fi:

- Semnarea Scrisorii celor 66 în 1988.

- Semnarea, la 22 septembrie 1990, a Tratatului dintre RSS Moldova și RSFSR, care în articolul 1 stipula, *pentru prima oară în istorie*, recunoașterea de către Federația Rusă a suveranității RSS Moldova. Eu am condus delegația care a negociat textul acestui tratat, text elaborat în mare parte de mine. E drept că, deși tratatul a fost semnat de către președinții Mircea Snegur și Boris Elțin, ratificarea acestuia a fost făcută doar de R. Moldova, nu și de Federația Rusă.

- Participarea mea, alături de un alt coleg din Parlamentul R. Moldova, asistați de trei reprezentanți delegați de ministerul de Externe al României, la scrierea textului Declarației de Independență a R. Moldova, adoptată la 27 august 1991.

- Mai multe inițiative legislative care au fost dezbătute pe larg în societate și-n presă, inclusiv cea occidentală, precum și mai multe contestații la Curtea Constituțională care s-au soldat cu anularea mai multor acte legislative și hotărâri de guvern neconstituționale.

- *Care sunt oamenii de cultură și personalitățile politice care ți-au modelat caracterul?*

- Pentru mine, artizanii Unirii Principatelor din 1859 (A.I. Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Ion C. Brătianu) sunt primii adevărați patrioți de talie europeană pe care i-am descoperit încă din școală și care mi-au arătat ce înseamnă să faci politică. Apoi, Mihai Eminescu, deși n-a fost politician propriu-zis, a modelat caracterele multor politicieni și a marcat întreaga societate românească. El a modelat și caracterul meu într-o mare măsură.

Nu pot să-i uit de asemenea și pe cei care au făcut posibilă Unirea Basarabiei cu România (pe cei care au făcut Unirea Transilvaniei cu România te las pe tine să-i menționezi) – Ion Inculeț, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu, Ion Buzdugan, Constantin Stere. Acestora le datorăm 22 de ani ai Basarabiei în componența Regatului României, perioadă în care a fost

salvată, trezită „din somn de moarte”, limba română în Basarabia, precum și renașterea sentimentului, aproape adormit, de apartenență al basarabenilor la marea familie românească, sentiment care a putut să renască din nou, cu și o mai mare putere, în 1988-1989!

Aș păcătui, dacă n-aș spune că de fapt caracterului meu și al altora ca mine a fost modelat și de politicieni din afara spațiului românesc. E de ajuns să-i menționez doar pe Winston Churchill, Roland Reagan sau Margaret Thatcher. Dar poate și mai mult, caracterul mi-a fost modelat de marii scriitori ai lumii, care m-au învățat și încurajat să-mi trăiesc viața, fără a mă închina în fața nimicului.

– Când ai început să scrii poezii și ce înseamnă pentru tine, care ai o formație tehnică, poezia?

– Am scris primele poezii când eram în ultimii ani de școală. Dar alea nu erau, probabil, poezii adevărate câtă vreme nici nu știu ce-am făcut cu ele.

Apoi, în primii ani de studenție, când eram literalmente traumatizat de mediul în care mă pomenisem la Chișinău (mă refer la realitatea politică, lingvistică, socială), dezamăgit de calitatea studiilor de la Politehnică, mă pomenisem că, pe ascuns (la cămin, alături de colegii de cameră n-aveai cum să te reculegi), începusem să scriu versuri în care puteai ușor desluși atitudinea mea față de regimul opresiv, antinațional din RSSM. Am umplut un caiet întreg cu asemenea versuri dar pe care, păcatele mele, a trebuit să-l ard, în toamna lui 1968 (după evenimentele din Cehoslovacia), din teama de a nu-mi agrava situația după ce puseră ochii pe mine KGB, așa cum menționasem mai sus.

Am mai scris versuri și după aceasta, dar când descoperi-i că sertarul cu lucruri personale în căminul studențesc, fuseseră deschis de cineva și mai multe poezii dispăruseră, iar pe unele pagini erau inserate comentarii zeflemitoare, chiar insulte în adresa mea, am încetat a mai scrie versuri.

Abia după absolvirea facultății, când aveam sâmbetele și duminicile libere, am reînceput să scriu versuri. Și asta pentru că descoperisem niște poeți excepționali, care m-au zguduit de-a binelea. Și mă refer la cei cinci mari poeți, editați în volumele liliput la Editura pentru Literatură, în 1968 – Federico Garcia Lorca, Guillaume Apollinaire, Giuseppe Ungaretti, Salvatore Quasimodo și Paul Eluard, apoi la Constantin P. Kavafis (volumul *Poezii*, editura Univers, 1971), Rainer Maria Rilke (*Versuri*, editura pentru Literatură Universală, 1966), precum și „Cântecele altora” – minunatul volum cu versuri ale poezilor italieni în traducerea excepțională a lui Ilie Constantin.

Atunci am simțit poezia copleșindu-mă ca un drog. Cu toate astea, viața m-a pus în situația de a urma cărări pe care nu totdeauna le-am ales. Dacă aș spune acum că-mi pare rău de asta, s-ar putea să-l supăr pe Dumnezeu. Dar ca să-ți dau un răspuns direct la întrebare, mai bine să-ți citez poezia *Ce-i poemul*, inclusă în primul meu volum de versuri *Numărătoarea de frați* (republicat la editura Timpul din Iași în 2025):

Bucătica de zahăr ce
ademenește căluțul copilăriei.

Mantia nesperatei mândrii,
aurind umerii.

Chiotul zbuclitor dintr-un piept,
în care nu poți sta ascuns.

Bezna măduvei celui mai mare
cu inima.

Hățișul vorbei de duh ce împarte
hangere și lănci de izbândă
celor ce-și scuipă
dinții însângerați.

Vasta fluturare de coame a simțurilor
peste bănuții semnelor
strălucind pe obraz.
Conștiință de împlinit, materia primă, strategică a Țării.

– Care sunt poezii pe care i-ai citit cu inima?

– La început, Lucian Blaga, urmat apoi de Nichita Stănescu și Cezar Ivănescu. Apoi, poezii italieni (Giuseppe Ungaretti, Salvatore Quasimodo, Eugenio Montale), Constantin P. Kavafis, Rainer Maria Rilke, Ezra Pound, Jorge Luis Borges, Fernando Pessoa. Din România – Ion Monoran, Ioan Es. Pop, Ion Mureșan și, mai recent, Ion Cristofor (îl cunoști?).

– Cum apreciezi ceea ce se întâmplă în Republica Moldova, pentru libertatea căreia ai luptat? Mai ales că acum stai la o oarecare distanță de Chișinău?

– Ca să înțelegi drama românilor basarabeni, este bine să reținem că până și nemții, cei din Germania de Est – care îi au în spate pe Goethe, Kant și Beethoven – au ajuns, după doar circa 45 de ani de regim comunist, să se confrunte cu dificultăți (culturale, politice și de mentalitate) în reintegrarea lor cu Germania Federală. La ce să te mai aștepti în cazul românilor basarabeni care au în spate 106 ani de dominație rusească (țaristă – cu școala, biserica și administrația doar în limba rusă), apoi alți aproape 50 de ani sub regimul bolșevic (tot rusec), când a fost decapitată în totalitate intelectualitatea proprie prin: deportări în masă în Siberia și refugiați în România; foamete organizată; transfer masiv de alogeni (așa ziși specialiști, rusofoni) în RSS Moldovenească, în special la orașe, în unități industriale și instituții ale statului; școală (cu excepția școlilor de la țară) și administrație doar în limba rusă;

cu organe represive – KGB, justiție și armata rusă; cu industria în marea ei majoritate subordonată Moscovei și complexului ei militar. În aceste condiții, când satele erau controlate și dominate de burghezia colhoznică și biserica subordonată Moscovei, la ce te puteai aștepta în 1990-1991, când s-a prăbușit URSS?

Azi, în R. Moldova, deși s-au făcut mari progrese în ultimii ani pe calea apropierei acesteia de România și UE, faptul că acolo există comunități etnice, lingvistice, majoritar vorbitoare de limba rusă, manipulate și ghidate de Moscova, face ca grosul populației să nu fie încă pe deplin pregătit să facă pasul firesc – să voteze re-unirea cu România. Dar impactul pe care îl are războiul din Ucraina asupra regiunii și asupra Europei întregi, a facilitat ceea ce părea aproape imposibil acum câțiva ani – obținerea de către RM a statutului de candidat la aderare la UE.

În aceste circumstanțe, ne place sau nu ne place Maia Sandu; ne place ori nu ne place să optăm pentru integrarea RM în UE în loc să se reunească cu Țara, nu avem practic alternative câtă vreme UE, în special marile puteri (Germania, Marea Britanie, Franța, Italia dar și SUA) susțin integrarea RM în UE până în 2030. Și, odată ce chiar UE spune că viitorul RM îl vor decide moldovenii, unirea cu țara devine un obiectiv mai realist decât a pedala (fără susținerea marilor puteri) pentru unire. Acum, mai ales dacă vom ști pe cine să mizăm și să-i promovăm la putere pe ambele maluri ale Prutului în anii ce vin.

– Care sunt publicațiile literare pe care le urmărești? Ce îți place să citești în general?

– Azi, în România apar un număr impresionant de publicații literare, culturale. Nu cred că există cineva care le citește pe toate. Venind la Cluj Napoca în urma familiei băiatului mai mic, m-am abonat la *Convorbiri Literare*, *România Literară*, *Steaua*, *Scriptor*, *Contemporanul*. Cumpăr la chioșcuri, când reușesc, *Tribuna*, *Apostrof*, *Echinox*, *Familia*.

Totdeauna citesc poezia; apoi multe din cronicile la volumele apărute; eseurile.

– Se tot vorbește de posibilele pericole ale Inteligenței Artificiale. Ce crezi despre asta?

– IA este o creație a omului nu a divinității. Unii oameni sunt buni, bine intenționați, alții sunt răi, rău intenționați. Oamenii, mai bine zis cei care îi guvernează, sunt în stare și obligați să se asigure că societatea are instrumentele, armele cu care să se apere, să lupte împotriva celor rău intenționați. Gândirea logică a omului și imaginația lui practic n-au limite. De aceea tot omul este cel care trebuie să facă ceea ce fac matematicienii din totdeauna – să-și imagineze posibile și imposibile (azi) atacuri din partea unei IA asupra omului și să aibă instrumente cu care să verifice dacă astfel de atacuri apar sau sunt pe cale să apară și să aibă reglementări și proceduri de blocare ale acestora. Dacă azi, la scurt timp de la apariția IA, noi deja ne îngrijorăm de cele ce s-ar putea întâmpla în acest domeniu, sunt convins că pe măsură ce IA evoluează, vom avea noi și noi soluții și inițiative menite să protejeze ființa umană.

Mai este însă și ceva care nu depinde de noi și nici de IA, și mă refer la divinitate. Când mă uit la cerul înstelat, la nemărginirile din spațiu, din interiorul materiei dar și din noi înșine, la complexitatea și diversitatea ființelor de pe pământ, la evoluțiile fantastice din știință și tehnologie care, de fapt, încearcă și-n bună măsură reușește să copieze ceea ce a creat

divinitatea, nu-mi vine să cred că anumite încercări ale omului de-a face tot ce-i trăsnește prin cap să nu fie încetinite sau blocate în circumstanțe pe care, azi, nu ni le putem imagina.

– *Ai fondat o afacere de succes în domeniul IT. Pe lângă banii pe care i-ai câștigat, cu ce învățături te-ai retras la pensie?*

– Da, sunt co-fondator al unei companii IT din R. Moldova, care, la un anumit moment, a decis să treacă Prutul, de astă dată invers, din est spre vest, și după poziționare la Cluj Napoca și Iași, a fuzionat cu o companie din City of London. Devenind o subsidiară a companiei din Londra, ghidați de londonezii mult mai inițiați și avansați în domeniul afacerilor, am reușit să scoatem compania, în 2018, la bursa din New York.

Învățăturile mele din acest travaliu, lung de 18 ani, sumar ar fi astea:

- Șansa unei companii din Est de a se dezvolta și a intra pe piețele occidentale sunt mici, mai ales dacă alegi să intri cu un produs propriu pe acele piețe. În lipsa unor resurse financiare serioase, a dreptului de autor asupra produsului ce dorești să-l comercializezi în afară, a unor manageri de vânzări buni cunoscători ai pieței, a limbii și mentalității clienților și partenerilor din țările respective, nu poți dezvolta o afacere de succes. Desigur, pot fi și excepții. Eu personal nu le-am întâlnit.

- Dacă dorești să ai o afacere care să treacă hotarele României, e preferabil să-ți găsești un partener de încredere și cu expertiză/ experiență în domeniul dat, fie prin al avea ca asociat, fie prin ați transforma propria companie într-o subsidiară a companiei partenerului. Din start alege ca partenerul să preia marketingul și vânzările (serviciilor sau produsului).

Așadar, înțelege – decât să ai o plăcintă mică, mai bine să ai o bucată, chiar mică, de la o plăcintă mare, bine cotate pe piețele internaționale.

- Conștientizează că partenerul vine dintr-o societate, dintr-o țară care a trecut prin lecțiile renașterii, industrializării, dezvoltării tehnologice și că tu trebuie, de cele mai multe ori, să înveți afacerile/ businessul de la partener, nu invers! Și nu te rușina să recunoști că vrei să înveți de la el.

- Nu te amăgi cu școala, universitatea și experiența de acasă. Tot partenerul din Occident te-ar putea ajuta să înveți infinit mai multe și să devii cineva, te-ar face cunoscut și te-ar promova în cercuri de specialitate la care altfel n-ai avea cum ajunge.

- Nu banii îți vor asigura succesul într-o afacere cu occidentali. Un partener serios din Occident primul lucru pe care ar vrea să-l vadă la tine este onestitatea! Orice semn de nesinceritate, dorință de-a ocoli legea pot fi fatale! Doar după asta o să-l intereseze mult ce știi, ce-ai făcut și pe ce resurse umane locale poți conta.

- E nevoie tu și cei pe care-i angajezi să cunoașteți limbi străine, engleza, până una-alta, rămâne aproape obligatorie.

- Nu te teme de concurenți! Cu cât există mai multe companii pe piață cu profilul companiei tale, cu atât e mai mare șansa să te dezvolți! Pentru că i) clienții (companiile mari) preferă să colaboreze cu companii din piețele cu număr mai mare de resurse umane calificate. ii) De la companiile concurente vei putea să recrutezi, *să furi* specialiștii de care uneori ai

urgentă nevoie (și viceversa). iii) Astfel va crește autoritatea, prestația companiei tale, a sectorului ce-l reprezintă în fața universităților, guvernului, sectorului bancar. Acestea vor fi dispuse atunci să ofere anumite facilități în dezvoltarea afacerii.

• Cel puțin, în primii ani de colaborare, acceptă că vei lucra uneori și-n zilele în care la noi sunt Rusaliile sau Buna Vestire... Totdeauna acționează cu gândul la clienții pe care-i ai, la nevoile lor. Asta te va ajuta să obții mai ușor încrederea și respectul clienților și al partenerului de afaceri.

– Știu că ai în curs de apariție o nouă carte de poezii. Pe când să așteptăm memoriile tale?

– Da, aștept până în toamnă.

Întrebarea însă mă pune în dificultate – dacă accept să scriu memoriile, asta ar însemna să nu scriu sau să scriu mai puțină poezie. Apoi, dacă mă apuc să scriu memorii, acestea ar reflecta doar evenimentele la care fie am fost direct implicat, fie am fost martorul acestora. Pentru memorii care ar acoperi perioada cât am fost implicat în politică ar trebui să am la îndemână multe documente, pe care nu le am și, unele, nici nu le pot avea. Or, arhiva cu stenogramele parlamentului din acei ani a fost arsă, la 7 aprilie 2009, în timpul protestelor violente de la Chișinău cauzate de fraudarea alegerilor parlamentare de către comuniști.

Și pentru că reflectarea evenimentelor la care eu am fost parte – și eu am fost implicat în mai multe dintre acestea – ar putea să-i facă pe unii să creadă că mă laud. Așadar, momentan, dau prioritate poeziei.

◆ Interviu realizat de **ION CRISTOFOR**

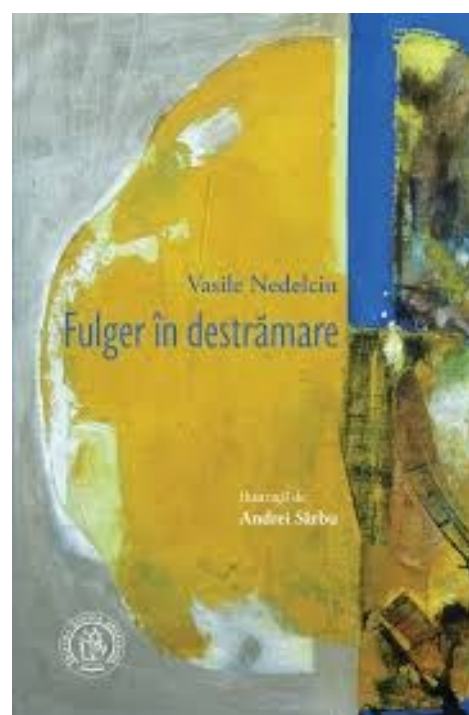
◆ **ADRIAN ȚION**

Vasile Nedelciu: „moneda deșăratului”

Vai, vai! mă tângui și tresar exaltat aproape simultan! De atât de puține ori am auzit rostit sau am văzut caligrafiat cuvântul *patrie* în poezia românească din ultimii ani, încât, atunci când l-am văzut scris, ca parte componentă a lexicului poeziei lui Vasile Nedelciu, l-am simțit ca pe un dar, ca pe o binecuvântare rară. Și pe loc mi-am dat seama că acest cuvânt, marginalizat, uzat, batjocorit de unii, își păstrează candoarea diamantină în contextul adecvat și, în concluzie, vibrează și are semnificație sacră numai în sufletul celui fără patrie. Numaidecât am văzut în poetul, basarabean prin origine și

formație intelectuală, român prin simțire, atașat trup și suflet valorilor naționale, că e o victimă inocentă a unui trecut istoric nedrept, ca toată populația românească de peste Prut, umilită în ani grei de suferință. Mi-am dat seama că Vasile Nedelciu trăiește același exil interior ca Octavian Goga altădată, aceeași pătimire a unui om „fără țară”, fără patrie, pe când cei ce o au și o locuiesc netrebnic o ponegrec fără scrupule. Amintesc numai reacția repulsivă la volumul grosier antipoetic *M-am săturat de România* al gazetarului Sabin Gherman. Să ne înțelegem. Vasile Nedelciu nu scrie o poezie patriotică propriu-zisă, desuetă, gomoasă și lozincardă, intrată în dizgrație, nu se refugiază în nostalgii sau visuri deșarte. El scrie o poezie echilibrată, a prezentului, dinamizată de reflexivitate matură și elocință nativă, aliniată tehnicilor actuale de investigare a realului. O poezie a sensibilităților rănite, atinsă de fiorul elegiac al înțelesurilor târzii, încadrată în tipologii genuine, surprinzătoare adesea, de revelare a misterului ontic.

Multe din piesele volumului *Fulger în destrămare* (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2026) sunt solilocvii pătrunse de responsabilitatea unui creator cu accentuată conștiință artistică și civică, oglinzi răsucite spre sinele interior spre a face anamneza lirică a unui suflet rătăcit și rătăcitor precum Ulise pe mările vieții. Evocarea eroului homeric se face sub semnul întoarcerii la matca regăsirilor ce dă impuls reflecțiilor și meditațiilor referitoare la drumul parcurs (*Întoarcerea lui Ulise*). În căutarea identității celui hăituit sub vremi ostile, eul liric hiperlucid empatizează cu cei năpăstuiți de soartă, caută viabilitatea perceptelor morale prin ceața unei lumi în care „nici chiar frații nu se prea țin de neamuri”. În frazarea poetului, ce incriminează „războiul fratricid” dus de ruși cu Ucraina, termeni precum *frate* și *fratricid*, alături de *patrie* (amintit deja), primesc rezonanțe subtile, frisonante, eterice. Radiografiile lirice ale sufletului eşalonate în versuri suple primesc consistență personalizată, căci „tăcerea” „vrea să spună ceva” despre apartenența la un spațiu comunitar furat pe nedrept: „Nu-i ușor, zici, să aparții Patriei / dacă scrii poezii.” Trimiterea spre *iubirea vrăjmașilor* din *Predica de pe munte* e numai un indiciu al iertării și al rezistenței prin cultură. Este vocația respectată cu fierbinte credință în adevăr și dreptate, este forma de angajament literar prefigurată în *O poezie care rezistă*. Evocând „ușa bisericii evanghelice din Sighișoara”, asociată aluziv cu singurătatea și misterul morții, poetul recrează revelația deschiderii spre o lume a tainei, spectrul unor tensionate trăiri. Parcursul liric al poetului se însoțește cu proeminente extrase din înțelepții premergători ai lumii, precum „Tucidide din dialogul melian”. Dă glas vocii care analizează din exterior

și se analizează pe sine în interioritatea capacităților emoționale evaluatoare. Apare copleșitoarea imagine dintr-o țară în care „durerea ar fi singura formă de adevăr”.

Sunt redade, în paralel cu obsesivele încercări ale trecutului, ce reverberează spasmodic în corpul poemelor, frământările despre „frăția cu lira” a delicatului băsmuitor de cuvinte, tentat uneori, să se elibereze de dulcea povară a scrisului spre a rămâne la o anumită distanță față de confrății care se înfruptă din „mierea, din drogul ăsta” al poeziei. Moft sau lucidă detașare (între normal și patologic), deoarece „ca un blestem se dovedește tortura cuvintelor” (*Bordeline*). Mărturisirea evidențiază refuzul de a cădea în grandilocvența limbajului. Solidarizarea cu „mișcarea” din 1989 e cuprinsă în sintagme ce au în vedere „păstrarea găurii din steag” indicat drept „steagul adevărului”. Dar pervertirea și parvenitismul, corupția și înavușirea vorace înaintează victorioase ca după orice revoluție și aici un motto din Ion Cristofor creează imaginea generică a unui univers uman în degradare accentuată: *Istoria pătată de sânge ca halatul unui măcelar*. Crudă realitate pentru „cei cărora le crește în piept țara / de atâta vreme refuzată”. Din poem în poem se desprinde șirul violent exprimat al avertismentelor ce au în vedere actualitatea normală îngenuncheață de spectrul războiului. Tonul devine vitriolant, „a treia Romă” e blasfemiată, rușii par „îndreptățiți / să pornească Apocalipsa.” (*Pregătiri de paradă*). Dezamăgire, teamă și dezgust.

Amintirile transformate în poeme ale poetului și politicianului Vasile Nedelciu, implicat în susținerea și implementarea unor proiecte sociale democratice în Republica Moldova, vorbesc despre un spirit energic, în stare să analizeze cu strictețe nuanțele faptelor sale și ale semenilor. El se bucură să fie „o lumină mică” în întunericul care „dă peste noi de jur-împrejur” și, retras din activitatea politică, nu contenește să bagatelizeze ironic manevrele de parvenire ale unui arhetipal „politician de perspectivă”. Secvențele autobiografice se succed firesc, sub forma unor libații provocatoare, înșelătoare în fața prietenilor. Fastul presupus în asemenea ocazii, gestul cu paharul ridicat spre închinare sunt înlocuite cu mărturisiri dureroase din vremea când trăia printre cei ce mănâncă „cu lingura mare”, dezvăluind relaționări cu cei aflați pe poziții de putere. Dar glasul profund este constant al celui ce „bate moneda deșăratului”. Măcinat de amintiri, nu pregetă să povățuiască în dulcele stil strămoșesc: „Dar ia seama cu cine la luptă pornești – / cei care nu-s în stare să-și apere cinstea / nu-și vor apăra Patria.” (*Crezi că-și vor apăra Patria?*). Desigur, vijeliile timpului și-au lăsat amprenta peste scrisul său și poetul exultă atunci când cuprinde într-o imagine fulminantă experiențele din „viața trăită între două milenii”, metaforă emblematică, de mare concizie conotativă, pentru întregul volum: „un fulger în destrămare”; nimic mai elocvent pentru specificitatea poeziei sale care arde scurt și intens, sub impulsul altei „spovedanii pentru învinși”.

Exerciții de lectură

Ion Corbu

Înnoptare în lumină¹

Mă feresc

Mă feresc să înnoptez într-o casă
în care lipsesc cărțile –
de la ahei învățătură:
cetățile fără străjeri pe metereze
cad primele în mâinile mezilor.

Cuanta inițitoare: pragul ca axiologie

Primul vers funcționează ca o **cuantă de avertisment** — nu o negație, ci o retragere deliberată din câmpul pericolului. „A se feri” nu este frică, ci discernământ activ: subiectul liric cunoaște legea și o aplică. Verbul „a înnopta” activează imediat un **halo semantic** bogat: noaptea ca vulnerabilitate maximă, somnul ca abandon al vigilenței, casa ca spațiu al încrederii totale. A înnopta undeva înseamnă a-ți încredința corpul și conștiința acelui loc. Este actul suprem de încredere.

Cuanta textuală a primului vers conține deci, în stare comprimată, întreaga filozofie a poemului: **alegerea mediului existențial este un act de supraviețuire.**

Câmpul de forță al Cărții: entitate spirituală multiplă

Cărțile nu apar ca obiecte, ci ca **entități vii cu funcție de câmp de forță**. În termenii cuanticilor textuale, ele sunt **noduri de univers** — fiecare volum este o cetate cu geometria ei proprie, cu legile ei interne, cu străjerii ei de idei. Absența lor nu este un simplu gol estetic, ci o **colapsare a câmpului de protecție**: casa fără cărți devine spațiu entropizat, lipsit de rezistență la haos.

Pluralul „cărțile” este esențial — nu o carte anume, ci **multiversul bibliografic**, cu toate halourile și rezonanțele lui interferente. Lectorul care trăiește printre cărți nu locuiește într-o casă, ci într-un sistem de universuri cuantice suprapuse.

Metafora militară: cetatea ca epistemologie

Trecerea de la spațiul domestic la cetate nu este o ruptură, ci o **expansiune de scară** — procedeu tipic al gândirii cuantice textuale. Casa devine cetate; cărțile devin străjeri; absența lor devine vulnerabilitate strategică. Poetul operează o **translație de registru**: din intimul nocturn în universalul geopolitic și istoric.

„Cetățile fără străjeri pe metereze / cad primele în mâinile mezilor” — versul acesta este o **cuantă de memorie colectivă**. Mezii — popor antic, simbol al barbariei și al forței brute — aduc în text întreaga greutate a istoriei. Sugestia este clară: această lege nu este nouă. Ea a fost scrisă cu sânge, înaintea oricărei cărți. Cartea o reține și o transmite — este chiar instrumentul prin care cetatea nu uită să se apere.

Armele inexpugnabile ale lectorului

Concluzia logică a poemului, decelată prin grila cuanticilor textuale, este o **poetică a rezistenței prin cultură**: lectorul înarmat cu cărți este cetățeanul-santinelă. Forța lui nu este fizică, ci **epistemică și axiologică** — el cunoaște legea devenirii, știe că cetățile care uită să vegheze se prăbușesc, și alege în consecință cu cine și unde înnoptează.

Poemul este astfel, în structura sa profundă, o **artă poetică mascată în poem epigramatic**: nu vorbește doar despre cărți, ci este el însuși o carte — un străjer în metereze.

¹ VASILE NEDELCIU, Mă feresc.

Poeme de Vasile NEDELICIU**Întoarcerea lui Ulise**

Nu e nevoie să te privesc mult
ca să-mi dau seama cât de mult am
îmbătrânit.

Nici o altă răsfirare de plete – ca ale tale! –
nu pieptănă atât de fin vânturile.

Nici o libație nu-mi amintește mai mult
de cel ce-am fost și pe care l-ai plâns.
Sunt nesfârșite feluri de a-mi părea rău de
mine.

Lasă-mă să-ți văd sânii și inima,
ca să mă încred că ești tu.
Cu buricele degetelor lasă-mă să citesc,
pe trupul tău chinuit pe nedrept de atâția
ani,
scrisorile ce nu le-am primit.
Te rog, lasă-mă!

O poezie care rezistă

Neputința de a râde când cineva plânge
e un semn
că viața ta vrea să spună ceva.
E uimitor,
sare în ochi când observi
că nici chiar frații nu se prea țin de neamuri,
dacă n-au margine cu suferința.
Ajungi să crezi,
te convingi
că nu există o cale mai sigură de a te
de-însingura,
decât atunci când te cutremură durerile
altora.
Nu-i ușor, zici, să aparții Patriei
dacă scrii poezii.
Predica de pe munte e o poezie care rezistă.

Ușile spre singurătate totdeauna scârție

Ușile spre singurătate totdeauna scârție.
Ele se aseamănă
cu ușa bisericii evanghelice din Sighișoara,

care, deși mare și grea,
de prea multă tăcere,
se deschide ușor
și de poalele vântului,
chiar dacă scârție.
Dar ușa ce dă spre tăcerea din urmă,
pe care o folosești o singură dată,
de ce oare nu scârție
și se deschide pe neauzite?

Nouă ce ne lipsește?

Dacă, așa cum spun unii,
hazarilor li se recunoaște identitatea iudaică,
ca urmare a practicării îndelungi și cu
multă silință
a credinței mozaice
și a tradiției talmudice,
nouă ce ne lipsește
pentru a arăta, a convinge,
a închide gura
celor care spun
că nu suntem ceea ce suntem?

Cât mai în spate

S-a pieptănat o viață întreagă fără oglindă.
Chiar și acum, aplecată asupra izvorului,
chipul nu-și vede – vede doar cerul
și norii ce lunecă,
ca să-și aducă aminte că așa ceva mai
văzuse,
pe vremuri, când era tânără,
când n-avea atâția copii
și la gura cuptorului stătea aplecată
mai mult mamă-sa.
Ăsta-i destinul celor ce-aleg
ceea ce, de multe ori, nu se poate alege –
să împingă uitarea cât mai în spate.
Și azi, mulți dintre noi,
când ajung să stea pe picioarele proprii,
înțeleg că n-au multe de ales.

Fulger în destrămare

Niciodată bârfa n-a umblat flămândă,
norocul altuia devine ȧapul ispășitor
de necazurile care aruncă lumini peste ce-a
fost
și întunecă mințile peste ceea ce poate fi.

Pentru a-și prezerva singurătatea, oamenii
mor,
numai cucii își pun ouăle în cuibare străine,
de tămâierea cuvintelor teme-te,
și nu uita –
când dispar fricile, apar laudele.

În viață n-ai nevoie de multe descântece,
doar de unul – să-ți fie iertat păcatul sau ...
să ți se întâmple.
Viața trăită între două milenii – un fulger în
destrămare.
Disperarea mai tropăie în amintire.

Cât de puține

Poemele scrise într-un azil de bătrâni
pot valora cât un lingou de aur,
dar dacă n-au paratrăsnit,
te pot electrocuta,
când în spate nu le zărești suferința.

Și amintirile, nu numai rănilor,
pot lăsa urme adânci pe obraz,
chiar și atunci când fricile curbează
oglinzile apei
mai poți da de adevărata ta inimă.

Dar ia seama cu poezia,
nu vezi? – întunericul ca și lumina, ca
sunetul,
dă peste noi, de jur împrejur.
Cele ce nu le poți opri cu rugăciunea,
din lașitate, se vor ține de tine.
Mai bine, treacă-ți prin minte
cât de puține cuvinte încap pe piatra
tombală

și pe acelea chiar, Dumnezeu știe,
dacă cineva le mai citește vreodată.

Politician de perspectivă

La noi,
căpătuit cu un os în mâini,
ești deja considerat un politician de
perspectivă.
Cineva, revoltat, mă întreabă –
cum de a putut ăsta să ajungă atât de sus?
Și-i răspund – bucură-te c-ai ajuns
s-o vezi și pe asta și rabdă.
Altfel cum a-i înțelege
că-n viață obții mai mult
alături de cei cu care n-ai nimic de împărțit.

Altă nedumerire

Deși toți se tem de moarte,
cu toții tânjim – greșesc? –
să murim cu coroane pe frunți,
numai nu, nu cu una de spini.

Făgăduindu-ni-se cerul,
de ce cu toții ne zbatem să ne căpătuim
cu un loc de veci
în Cimitirul Central?

În așteptarea premiului Nobel

În țara cu PIB-ul pe cap de locuitor
cel mai mic în Europa,
Academia de Științe pretinde că mai are
nevoie
de un an-doi încă
până se alege cu un premiu Nobel.
Deja există și o inițiativă legislativă
de a se aloca, pentru următorii ani,
o cotă mai mare din PIB-ul național în
descreștere.

Nu cumva și noi suntem sfinți?

Dacă sfinții, după mai multe și îndelungi
rugăciuni,
ne vin în ajutor,

câți din noi, nerugați,
zilnic îi ajutăm pe guvernanți
să nu moară de foame?
Oare nu cumva și noi suntem sfinți?

Dacă totul se întâmplă

Dacă totul se întâmplă
ca să se vadă că exist,
oare să exist doar ca să se întâmple
ceea ce nu mi-am propus?
Dacă totul se întâmplă
ca să mă învețe să scap de frică,
oare frica nu se întâmplă să fie
câinele pe care tot eu îl asmuț
și el aleargă din urma-mi,
m-ajută să merg înainte?
Dacă totul se întâmplă ca să te las,
oare te las doar să se întâmple
să fiu chemat să mă urc
în râvnita corabie a lui Ulise?

Acum, alături de Ulise,
nu milă sau îndurare caut în noapte,
ci Steaua Polară,
în drum spre Itaca.

Nedumerit

Te simți ca cel
revenit în orașul natal după mai mulți ani,
care cuprins de nevoia fierbinte
de a-și revedea prietenii
cu o agendă telefonică veche în mâini,
nedumerit, se întreabă –
să-i sune sau nu?
Dar dacă nu mai sunt pe-aici, dacă-au
murit?

Vis

Fabulație de care n-a avut parte creștinătatea

Dragii mei, trebuie să vă comunic
că Cina de taină se amână –
Pilat îmi propune,

pentru binele lui și-al vostru,
să-l iau cu mine pe Lazăr,
și împreună, să-l însoțim la Roma.
Acolo, zice, că judecata va fi dusă de alți
jurați
și martorii mincinoși nu vor rămâne
nepedepsiți.
Așadar, nu vă neliniștiți,
ne reîntâlnim la Cina de taină, în curând!

Cărare neumblată ai ales

Cărare neumblată ai ales
și singurii ce știu pe unde ești acum,
sunt cei de care nu știi nimic,
dar îi chemi mereu.
Pentru tine, lărmăile lui Eugenio Montale
strălucesc în beznă
mai tare ca Farul din Alexandria.
Cât de străin și atât de deprins
să nu uiți ceea ce nu-i,
dar frige.

Nu-ți rămâne decât să te încrezi în cei
care te privesc de departe, nepăsători.
Ei, cel puțin, vor putea să te asculte,
fără a căuta umbra, dedesubtul vorbelor
tale,
fără a-ți aminti de cei
care ți-au reproșat, cândva,
că n-ai vrut ca să le rămâi dator cu nimic.

Temere indusă prin analogie

Mai toți cred că nu-i contagioasă părerea de
bine,
știind din propria lor experiență
că doar părerea de rău are năravul să
dăinuie,
precum regretul că a-i pierdut briceagul lui
taică-tău
pe care acesta îl ascuțea
diminețile
de pielea tăbăcită a curelei sale –
cea cu care te împrietenise-i în copilărie.

Nu te lasă s-o auzi când vine

Las-o mai moale, liniștește-te,
ești urmărit nu de moarte,
ci de teama de moarte.
Moartea e mult mai vicleană, mai hâtră,
ca vulpea –
nu te lasă s-o auzi când vine.

Nu exagera

Nu dispera
că lumina îți dezvăluie doar fața,
nu și sufletul.
Uiți că în suflet este o terasă mare
în care încap toți cei care-s gata să spintece,
împreună cu tine,
disperarea, blestemul și ceața care ne
bântuie.
Fără a vedea totul,
suntem, vom fi.

Trecutul

Pentru a ajunge să-ți hălăduiești,
în voie și nestingherit de nimeni,
trecutul,
trebuie să-l ai
și acesta să nu aibă hotare.

Cu ce v-am greșit?

Tot timpul cât am fost printre voi,
din bun simț și spirit de camaraderie,
n-am îndrăznit să v-o iau înainte.
Acum, peste atâția ani,
departe de voi,
purtat pe-atâtea căi și mânat de atâtea
vânturi,
când vă reîntâlnesc, sunt ocolit.
Nu mai prezint interes,
v-am luat-o prea mult înainte?
Cu ce v-am greșit?

Cele mai credibile scrisori de garanție

Norii înalți și denși
sunt corola mărilor și oceanelor.

Numai vânturile știu să le-aleagă calea,
unde și când să le scuture rodul,
pe cine să binecuvânteze.

Acestea se aseamănă cu scrisorile fără
răspuns,
de pe front –
nu cer de la nimeni nimic,
dar sunt cele mai credibile
scrisori de garanție.

Ahile de azi

Azi, ursul Ahile se face mare și tare
dar întrucât călcâiul său este vodka,
n-a fost nevoie de mult timp
să se arate
că el este de fapt
un nord-coreean camuflat.

Câtă vreme

De ce, când pleci, cu umbra pleci,
dar când revii, revine doar umbra?
Dacă știi adevărul de azi al unuia
căruia nu-i știi trecutul,
de ce te-avânți cu el să cucerești coamele
munților?

Numai cei norocoși îngăduie să li se
cunoască secretele.

Din adâncimea vastă a deznădejzii,
apele Styxului nu te mai sperie.

Cine cui oare-i vorbește?

– Lumea asta-i prea strâmtă
câtă vreme nu-i alta ca tine,
Moarte!

Va trebui să plouă

Descos sărăcia din vorbele spuse la
repezeală,
în timp ce secara câmpiei
face ce știe mai bine –
înalță spre cer săgețile spicelor.
De nimic nu se teme,
se așteaptă să plouă.

LECTURI

♦ DORIN NĂDRĂU (SUA)

O incursiune reparatorie remarcabilă

Rod al unui lăudabil demers de reconstituire, recent apăruta carte „**Istoria primei comunități românești din S.U.A. Little Romania din orașul Cleveland, Ohio (1890-2025)**”, publicată la Editura Muzeului Național al Unirii Alba Iulia – Editura Mega Alba Iulia – Cluj-Napoca, 2026, relevă un admirabil efort reparatoriu al celor doi autori **Carmen Stînea și Petru Stînea**.

Volumul probează un vădit exercițiu de argumentare, de o obiectivitate uneori greu de acceptat, dovedind abordări lucide și puncte de vedere echilibrat analitice care îndeamnă la aprecieri și meditații profunde.

Lucrarea pornește de la sondarea și reprezentarea cu imparțialitate a unei lumi la care cu greu mai poți avea acces, în urma unui consecvent proces de cercetare, o lume demult apusă, dar care a însemnat atât de mult pentru generațiile românilor-americieni de astăzi, când poți întâlni numeroși români care s-au mulat atât de bine pe viața din America încât au devenit puțin vizibili ca fiind originari din România.

Prin volumul frumos tehnoredactat și elegant editat (incluzând note utile și o considerabilă bibliografie) plonjăm într-o altă lume, într-un alt univers istoric. Timpul e dat înapoi cu tot ce poate el cuprinde.

Fără putere de tăgadă, lucrarea constituie un studiu de caz în contextul mai larg al emigrației românilor în America, un domeniu care oferă încă un câmp imens de cercetare sub diferite aspecte.

În Prefața care deschide studiul, Carmen Stînea își motivează demersul istoriografic precizând: „Cartea actuală se vrea un omagiu adus comunității românești din Cleveland, oameni simpli care și-au sfințit locul ales prin ridicarea de biserițe (...) Scrierea cărții a necesitat un efort considerabil pentru că, din păcate, românii nu și-au păstrat documentele. Iată însă că, după o sută și mai bine de ani, am reușit să

smulgem de la uitarea colectivă extraordinara istorie a românilor ardeleni veniți în Cleveland, eroi anonimi care au transformat o părticică din oraș într-o așezare românească” (p. 11-12).

Volumul este structurat pe capitole, o sumară cercetare succesivă meritând cu prisosință a fi menționată.

Capitolul 1 este intitulat „«Little Romania» din inima orașului Cleveland”. Pentru început, suntem introduși în contextul constituirii așezării „Little Romania” de către românii

transilvăneni aparținând valului masiv de emigrare înregistrat între anii 1890-1920. „Una din destinațiile preferate de imigranți a fost orașul Cleveland. Considerat în acea perioadă al doilea centru metropolitan din zona Marilor Lacuri, după Chicago, și al șaselea din America de Nord, după New York, Chicago, Philadelphia, Boston și St. Louis, orașul a cunoscut o rapidă dezvoltare datorită în primul rând locației” (p. 22). Românii s-au stabilit în trei zone ale orașului, opțiunea aleasă fiind justificată de dorința ca locurile de muncă să fie aproape de locuințe. Cea mai longevivă și mai numeroasă colonie a fost cea din partea de vest a orașului, subiectul investigației istorice consemnată în carte.

Aflăm astfel că în aproximativ două decenii, în mica așezare românească, devenită primul centru socio-cultural românesc din America, au fost înființate trei biserici, două ziare (amândouă cu clădiri redacționale proprii), societăți de ajutor și cultură, magazine, restaurante și o bancă. În ce privește numărul lor, în 1913 circa 6.000 de români trăiau în zona de vest a orașului, ajungându-se ca în anul 1919 să fie semnalată o cifră cuprinsă între 10.000-12.000 de români, mulți dintre ei locuind în „Little Romania”.

Utilizând o multitudine de surse, autorii reușesc să realizeze un incitant studiu, bine argumentat și extrem de atent documentat, cu inserturi mai puțin cunoscute sau deloc cunoscute, urmând trei etape bine conturate: Etapa 1: Generația „Mia de dolari și drumul” (1890-1920) (Pionierii comunității românești din Cleveland, Bortul/The Boarding House, Saloane/Restaurante, Alte mici afaceri, Primii intelectuali români în Cleveland, Grupul intelectualilor români în perioada 1905-1920, Educația copiilor români din Cleveland); Etapa 2: „Little Romania (1921-1948)”, etapa devenirii întru români-americani («Românii americani. Eroi sau dezertori?», «Second Generation’s Dilemma»); Etapa 3: „«Little Romania» (1949-2025)” (Exilul anti-comunist între 1949-1989, Loteria Vizelor din 1989 până în prezent).

Finalul capitolului este edificator pentru prezentul miciei așezări care a însemnat o filă fascinantă în istoria românilor-americani, materialul analitic expus în lucrare evocând o perioadă ce nu trebuie trecută cu vederea, un răstimp în care răul și binele s-au intersectat deseori, ca și bucuria cu suferința, durerea cu exaltarea: „Români aproape că nu mai există în «neighborhood», doar câteva familii răzlețite pe unele din străzile fostei «Little Romania», deși în orașul Cleveland și în suburbiile acestuia locuiesc, conform ultimelor recensăminte ale populației, în jur de 20.000 de persoane de origine română. Ca mărturie a prezenței lor de odinioară, se mai păstrează în zonă câteva clădiri reprezentative: cea a redacției ziarului «America», având încă stema pe frontispiciu (actualmente o tipografie americană), a Societății «Carpatina» (actualmente o secție a Poliției din Cleveland), a Bisericii Ortodoxe «Sfânta Maria» (actualmente o secție a Teatrului Public), a Bisericii Greco-Catolice «Sfânta Elena». Adevărat miracol, această biserică, prima românească din Statele Unite, se încăpățânează să existe, serbându-și în anul 2026, 120 de ani de existență” (p. 115).

Capitolul 2 este dedicat bisericilor românești din Cleveland, oferind un condensat, dar bine documentat istoric, vizând evoluția distinctă aferentă fiecărei biserici de la începuturile vieții bisericești a românilor din America și avatarurile consolidării acesteia, până în zilele noastre: Biserica Greco-Catolică „Sfânta Elena”, Biserica Ortodoxă „Sfânta Maria”, Biserica Ortodoxă „Buna Vestire” și Biserica Baptistă.

Capitolul 3 include o analiză a ziarelor și revistelor culturale românești, apariția și dezvoltarea presei etnice constituind un domeniu deosebit de captivant. O enumerare exhaustivă a ziarelor românești din America în perioada 1903-1925 este cât se poate de meritorie. Informații detaliate sunt redată privind principalele ziare „Românul” (1905-1930), „America” (1906-2005), „Foaia Poporului” (1911-1956), „Poșta” (1924-?), ca și privind revistele culturale „The New Pioneer” (1942-1948) și „American Romanian Review” (1977-1990).

Un tablou relevant ne înfățișează *Capitolul 4* în care se face referire la societățile de ajutor reciproc și cultură românești din America. Apărute la începutul secolului al XX-lea ca o necesitate firească reprezentând singura modalitate sigură prin intermediul căreia românii emigranți și familiile lor puteau fi ajutați în cazuri de accidente, boală și deces, aceste societăți au avut un rol covârșitor pentru comunitatea românilor-americieni. De o expunere cuprinzând interesante amănunte se bucură în carte Societatea de Ajutor și Cultură „Carpatina” (1902-prezent). Lista acestor societăți este una cuprinzătoare, ca și enumerarea cluburilor și grupurilor folclorice.

Capitolul 5 al opului comentează succint, în ordine cronologică, vizitele la Cleveland a unor personalități politice și culturale românești: Misiunea Patriotică Română – Vasile Lucaciu, Ioan Moța, Vasile Stoica, Principele Carol, Prințul Anton Bibescu, Trupa de teatru Ion Ionescu Ardeal, George Enescu, Gheorghe Țițeica, Nicolae Titulescu, Prințul Nicolae, Trupa de teatru Nistor-Răcățean & Co., Nicolae Iorga, Stela Roman, Regele Mihai, Principesa Ileana, Aron Cotruș, Nicolae Ceaușescu, Lucreția Ciobanu, Gheorghe Turda și „Junii Sibiului”, Gheorghe Zamfir, Irina Loghin, Ion Iliescu.

Dovadă incontestabilă a acribiei celor doi autori în consolidarea reconstituirii întregii istorii a micii comunități românești este *Capitolul 6* intitulat „Fragmente de istorie orală. Imaginea comunității «Little Romania» reflectată în interviuri”. Convorbirile cu persoane care au locuit în „Little Romania” sau în apropiere dezvăluie informații pe alocuri emoționante, conferind cercetării istoriografice un plus de autenticitate și originalitate.

„Poezia înstrăinatului. Creații româno-americiene” indică sugestiv cuprinsul *Capitolului 7* care conține câteva poezii scrise de imigranți români, creații care au apărut în ziarele „Românul” și „America” și în calendarele celor două gazete.

Cartea conține și 8 *Anexe* cu scopul vădit de a susține complexa investigație.

Numeroase *ilustrații*, unele, dintre cele mai tulburătoare, selectate cu grijă și bogata *bibliografie* (surse arhivistice, interviuri, cărți, studii și articole, surse electronice și periodice) întregesc în mod admirabil un documentar de excepție rezultat dintr-un neîndoielnic gest recuperator.

În fine, aș sublinia că volumul, prin titlu și conținut, atrage atenția și merită să fie parcurs „cap-coadă”, pe îndelete. În opinia mea, cartea se citește lesne și fără opinteli politico-ideologice, cu toate că este plină de numeroase informații istorice. Apreciez lucrarea ca fiind pentru români un adevărat balsam în lumea actuală care nu mai are răgaz pentru nimic și se consumă cu o intensitate nefirească.

PROZĂ

◆ DAN MARIUS COSMA

Cea mai frumoasă pictură din lume

(fragment)

– Surpriză! exclamă Laura, prefăcându-se mai veselă decât era în realitate, și păși în atelier, ducând cu sine parfumul corcodușilor înfloriți de afară.

Săptămâni la rând se gândise Laura la momentul reîntâlnirii cu fostul ei iubit și o luptă se dusese în sufletul ei, întrebându-se dacă proceda corect. Să mă duc? Să nu mă duc?... Fiindcă, știa bine, nu-și dorea doar o pictură de la Șerban, ci și reluarea legăturii lor. Mai era ea posibilă? Din partea ei, era: nu încetase să-l iubească pe Șerban. Mai avusese două relații de la despărțirea lor, dar el rămăsese în inima ei, poate de aceea nici nu se implicase pe deplin în acele relații și nici nu-i păruse rău când se încheiaseră. În același timp, îi era puțin teamă să meargă mai departe cu el, ca să nu sufere din nou. Știa doar cum plecase ultima dată din casa lui. Așteptase ca el să-i dea un semn, oricât de timid, să o întrebe măcar atât: „Ce faci, nu vii odată la mine?” Dar el nu-i scrisese nimic. Nu mai simțea nimic pentru ea? „Poate că nu m-a iubit niciodată”, se întristă Laura. Și tot ea, replică: „De fapt, a spus-o cu gura lui că nu se pricepe să-și arate iubirea!” Era, deci, neschimbat? „Naiba știe!” făcu ea, înciudată. „În orice caz, sigur e foarte ocupat cu pictura!” Vedea și ea doar câtă lume voia să-i cumpere tablourile, cum îl presau din toate părțile clienții. Avea o colegă care reușise să cumpere *Cea mai frumoasă pictură din lume* și o întrebă despre Șerban. „Pe el nici măcar nu l-am văzut”, zise femeia. „Mi-a adus pictura o doamnă, cred că era maică-sa. Arăta cam ciudat; în fine. Lume multă în curte, lume și mai multă pe drum, mașini parcate peste tot, poliție, paznici... O nebunie, nu alta! Zici că eram la Caritas, doar că de data asta am avut noroc. Chiar lângă noi, o doamnă a fost atacată de niște necunoscuți. Uite așa i-au smuls tabloul din brațe și au fugit cu el, îi aștepta mai încolo o mașină cu motorul pornit. S-a luat poliția după ei... Ca-n filme, ce mai! Și când te gândești că a fost colegul nostru! Profesorul nevrinos căruia i se urcau elevii în cap, și el, bietul, țipa la ei, în zadar. Cine-ar fi crezut!”

Laura vru să vadă pictura; insistă să o vadă. Nu era prima dată când mergea la colega ei acasă, însă acum observă o oarecare rețineră din partea ei. Până la urmă, femeia acceptă. Când ajunseră, văzu că apartamentul fusese prevăzut, între timp, cu un sistem de alarmă. Pentru orice eventualitate, zise cealaltă. Privi tabloul. Era de o mie de ori mai fascinant decât în poze! I-ar fi plăcut să rămână singură, să-i audă poveștile în tihnă, nu bruiată de limbuția gazdei, mândră nevoie-mare că „se număra printre fericiții posesori ai acestui celebru tablou.” „O să-l ai și tu, stai liniștită”, mai zise femeia. „Doar ați fost iubiți, nu? Ție o să ți-l dea gratis.”

Nu-l voia pe gratis; deși n-o dădeau banii afară din casă. „Chiar așa, o să-mi ceară și mie bani?” se întrebă. „Vom vedea!” Cu sau fără bani, trebuia negreșit să aibă tabloul! Cu toate acestea, amâna de la o zi la alta plecarea la țară. Pe vremea când era profesor și-i făceau zile fripte niște puști de 13-14 ani, Șerban era mai mereu un pachet de nervi. Își putea închipui cum era acum, cu atâta lume pe cap! Lucra din greu, deci precis nu era o prezență prea agreabilă. Sau, poate, pictura avea și asupra lui un efect binefăcător, așa cum avea asupra celor mai mulți dintre privitorii ei?

„Uneori semăn cu el, îmi pun prea multe întrebări!” își zise Laura, pe la mijlocul lui aprilie. Și, fără să-și anunțe vizita, urcă în mașină și porni spre satul lui Șerban. Găsi un loc de parcare pe podețul unui sătean, la câteva sute de metri de casa familiei Vraja. La poartă, o opri un paznic. Își spuse numele și se recomandă drept „iubita lui Șerban”. Omul îi zise să aștepte, intră în casă și reveni însoțit de doamna Vraja.

Mai să n-o recunoască Laura pe cea care i-ar fi putut fi soacră de ani de zile! Văzând-o atât de slabă și îmbujorată, crezu, pe moment, că e bolnavă, cu febră. Însă, după vorba răspicată și poruncitoare, cu care-și însoțea gesturile repezi, înțelese că era doar nervoasă. „O deranjez. Poate nu-i place cum m-am recomandat”, gândi ea, încercând să-și păstreze zâmbetul amabil. La fel de slab și de urât i se păru, apoi, și tatăl lui Șerban, când intră în casă, măcar că acesta nu i se păruse nicicând un bărbat foarte atrăgător.

– Ce du-te-vino e la dumneavoastră! zise tânăra femeie, după ce le oferii soților Vraja cutia cu ciocolată și sticla cu vin, aduse pentru ei.

– Stai să vezi ce-o să fie după ce începem lucrul la casă! făcu doamna Vraja, parcă de pe acum extenuată. Nu ne-a spus Șerban că vii. Cum ești? Îmi pari neschimbată. Te-ai măritat, ai copii?

– N-am, surâse Laura. Nici soț, nici copii.

– Păcat. Că vremea trece și... Câți ani ai acum?

– Patruzeci și doi.

– Patruzeci și doi, repetă doamna Vraja. Tot cu părinții stai?

– Tot. Le prinde bine puțin ajutor acum, la bătrânețe.

– Erai profesoară, din câte-mi aduc aminte.

– Predau și acum. La aceeași școală unde m-am cunoscut cu Șerban. E în atelier? zise abrupt, ca să scape de întrebări.

– Da, spuse domnul Vraja, te conduc eu.

– Aș vrea să-i fac o surpriză, dacă nu vă supărați, îndrăzni Laura, emoționată.

Domnul Vraja îi arătă pe unde să o ia și femeia porni grăbită. Nu văzu pomii în floare. Nu auzi păsările. Abia dacă-și auzi propriul cuvânt, rostit cu atâta entuziasm când deschise ușa atelierului. Iar când Șerban, întorcându-și brusc capul de la pânza din fața lui, o țintui furios, ea simți că se sufocă.

– Ce mai e?! strigă pictorul.

„Dumnezeule mare!” îi veni și Laurei să strige. „Șerban, ce e cu tine? Ești bolnav, ce ai?” Nu era doar din cauză că slăbise mult, că avea ochii încercănați și adânciți în orbite. Nu doar pentru că era nebărbierit și încărunțise atât de tare de când îl văzuse ultima dată, într-o postare pe Facebook de acum trei săptămâni, pozând împreună cu un ștab. Mai era ceva. Avea ceva în expresie care-l slujea în acele momente, mai mult chiar decât observase la părinții săi. Arăta de parcă ar fi suferit arsuri grave la față și i s-ar fi făcut un transplant de piele. Dar imediat înțelese că pielea n-avea nimic, nici pomeneală de grefe, iar nasul și buzele erau așa cum le știa, poate puțin mai pronunțate acum. Ochii, însă, erau diferiți. Erau sălbăticiți și răi, plini de ură, și această uitătură încărcată de venin îi schimonosea chipul, altminteri curat. Deodată, Laura simți un fior de teamă amestecată cu repulsie, ca atunci când nimerești peste un hoit, și încremeni locului.

– A, tu erai, urmă bărbatul, mai potolit. Haide, intră.

Se mai liniști și femeia. „Arată rău din cauza extenuării”, gândi ea. Și mai făcu un pas și închise ușa în urma ei, zâmbitoare.

– Sper să nu te superi că am venit neanunțată, zise, apoi. Asta e pentru tine. Și-i întinse cutia cu vopsele în ulei.

– Nu, doar că... Vezi și tu câtă treabă am, zise el, străduindu-se să pară mai senin. Haide, ocupă loc pe undeva, adăugă, deși atelierul era plin de pânze în lucru și niciunul dintre cele două scaune de la masă nu era liber. Puteai totuși să-mi scrii înainte. Uite în ce hal arăt.

– Puteam, dar atunci nu te-aș fi surprins în febra creației, spuse ea, cu o vagă ironie, fără să vrea: știa doar că nu-i plăcea să fie privit când picta. (Poate din cauza asta nu-i reușise portretul ei?) Oh, lă, lă, dar ce avem noi aici? făcu, rotindu-și privirile în jur. Șerbane! O adevărată maternitate de *Cele mai frumoase picturi din lume!*

Voia să pară entuziasă, însă, mai degrabă era confuză și speriată: pânzele neterminate erau urâte, hidoase de-a dreptul. Era ca și cum ar fi văzut niște fetuși sângerânzi. Șerban îi observă crisparea și aruncă pensula cât colo, ostentativ.

– Știi ceva? zise. Cred că ajunge pentru azi! Hai în casă.

Femeia îi urmă sprintenă, parcă scăpată de-o grijă. Una dintre multele ce o împovărau în acele momente. Îi cercetă, din spate, salopeta mânjită cu vopsele vechi, uscate, spinarea ușor încovoiată și creștetul cu început de chelie. „Ți-ai lăsat chelie?” ar fi vrut să-l întrebe, ca într-un film românesc, ca să destindă atmosfera, dar renunță imediat, din precauție. Oricum, n-avea dispoziția necesară. Aproape că se simțea rău lângă el, probabil din cauza înstrăinării dintre ei.

– Domnule Șerban, domnu' Vraja! săriră oamenii, când îl văzură.

– Oameni buni, zise pictorul, voi de ce nu mai stați puțin și pe la casele voastre? Haideți, mergeți acasă, că-i Vinerea Mare, ce naiba! Ne vedem mâine.

Lumea mormăi, nemulțumită. Câțiva îi reamintiră că așteptau la poarta lui de câteva zile, că dormeau și mâncau în mașină și își făceau nevoile pe unde puteau, mai mare rușinea!

– Păi, v-am pus eu să veniți încoace? se răsti Șerban la ei. De ce n-ați așteptat frumos acasă, să vă aducă curierul tabloul? Ori v-ați obișnuit, unii dintre voi, cu statul la coadă, ca pe

timpul lui Ceaușescu! Hai, mergeți acasă și sărbătoriți în pace, că niciunul dintre voi n-o să rămână fără tablou, vă promit! Numai să nu vă stricați banii până vă întoarceți! râse el, cam nervos. Mai sunt pânze uscate? strigă deschizând ușa casei.

– Mai sunt cinci, gata de predat! veni răspunsul mamei sale. Își coborî vocea și-i aruncă Laurei niște priviri ostile. Dar sunt pentru... domnul deputat... Și la Fisc, știi doar... Ziceai să le aibă de Paști.

– Dă-le celor ce așteaptă aici mai de mult, zise Șerban, grav, și, din expresia contrariată a doamnei Vraja, Laura înțelese că Șerban încălca niște angajamente doar ca să se dea grozav în fața ei. Măine rezolvăm și cu îmbuibății ăia. Ți-e foame? o întreabă pe tânăra femeie. Pot să comand o pizza. Ți mai place pizza, nu? Noi nu mai avem timp nici să mâncăm, darmită să gătim!

– Păi, spune și tu! zise cu năduf maică-sa. Pot eu să le fac pe toate, Șerbane?

– Îmi mai place, zise Laura. Dar nu mi-e foame. Mi-e că va trebui să aștept și eu până să-mi vină rândul la o pictură. Nu-i așa?

– Evident, râse pictorul. Mai ales tu. Voi, ăștia de la poartă, haideți să vă luați picturile. Numai cinci. Ilie, ai grijă să nu dea buzna. Pe urmă, treci în atelier, să-mi cureți pensulele și paleta, ne-am înțeles? Cât stai? reveni la vizitatoare, pășind în hol.

– Abia a sosit, și o întrebi cât stă? chicoti domnul Vraja.

– Știu și eu? ezită Laura, deși hotărâse să se întoarcă diseară.

– Rămâi măcar până mâine, propuse Șerban.

– N-aș vrea să deranjez.

– La cât deranj e în casa asta, nu se mai cunoaște..., zise tatăl, și se întrerupse, brusc.

Șerban se scuză că trebuie să facă un duș și să se schimbe. Ca să nu rămână cu părinții lui, Laura se duse după mașină și o parcă în curte, lângă Dacia lui. Clienții prinseră să plece de la poartă, unii continuând să bombăne, alții admirându-și, fericiți, pânzele.

„Dacă a venit încoace înseamnă că mai ține la mine și vrea să fim împreună”, își zise Șerban, în fața oglinzii, bărbierindu-se grăbit. Nu știu ce-o să iasă din povestea asta, nu-mi fac niciun plan. Știu doar că mi-ar prinde bine o femeie, după atâta vreme. O să mă întrebe despre pictură, bineînțeles. La dracu’! Chiar n-am de gând să-i vorbesc despre asta! Poate se va supăra... Să se supere, nu-mi pasă!”, gândi el, furios. Simți o arsură în bărbie și îndată sângele înroși crema de ras și apa din chiuveță.

„Mă primește înapoi, gândi Laura, la rândul ei. N-ar face-o dacă ar fi cu alta. Acum e istovit de muncă și arată destul de rău, dar, alături de mine, va prinde din nou viață. A devenit cunoscut, lumea se bate pentru picturile lui, dar el e singur și nefericit, lipsit de dragoste. Tot ce-i mai trebuie acum e dragostea. Vrea să fie iubit și să iubească.”

Șerban nu arată mai bine nici după ce ieși din baie, în haine curate, bărbierit și cu părul pieptănat pe spate. Avea un zâmbet larg, ce se dorea curtenitor, dar privirea tot sălbătică și rea îi apăru Laurei. Aprecia totuși că se aranjase pentru ea și glumi pe seama tăieturii din bărbie, abia vizibilă. Trecură în camera lui, pictorul desfăcu o sticlă cu vin și se apucară să

vorbească despre ce făcuseră în ultima vreme. După nicio oră, își dădură seama că nu mai aveau ce să-și spună. Viața monotonă nu lasă amintiri. Laura predase iar și iar aceeași materie, elevii veneau și plecau, plecau și unii colegi de catedră și veneau alții în locul lor, uneori se mai schimba conducerea... Fleacuri. Astea nu sunt lucruri de povestit! La fel și cele două relații; nimic deosebit. Nimic de povestit. Parcă lui îi fusese mai bine? zise Șerban. Muncă în atelier, aceeași rutină zilnică... Măcar că fiecare tablou, dintre alea făcute în trecut, era diferit... Pe urmă, ieșirile pe teren, câte o plimbare la oraș, după materiale, plus oleacă de activitate prin gospodărie... Îi relată ce pățise cu umărul și cum umblase pe la doctori... Altfel, tot singur, mereu singur, se învățase să trăiască așa...

– Să înnebunești, nu alta! râse Laura.

– Să știi că *la vânzare* nu-i deloc monoton, zise pictorul. Te mai aleargă câinii, se mai răstesc sătenii la tine, mai nimerești în mijlocul unei dispute conjugale... Am cunoscut tot soiul de oameni, a trebuit să mă umilesc în fața multora, iar acum mă bucur sincer că nu mai trebuie să umblu pe la case, ca un cerșetor.

– Când ai fost ultima dată pe teren?

– De Bobotează. Aveam la mine douăzeci de pânze. Pe două le-am vândut, restul le-am dat gratis.

– Cum așa?

– Mă săturasem să le tot car după mine, uram blestemata de rutină lipsită de orice câștig. Dar n-aveam curajul să fac o nebunie, ceva... Și acolo, în sat, a venit la mine o bătrână. Mi-a spus că are o nepoțică în străinătate, că i-ar plăcea să-i dăruiască o icoană, numai că n-are suficienți bani. Așa că i-am dat o icoană, gratis. Și dintr-odată m-am simțit bine. Atât de bine, încât mi-am zis să merg până la capăt, să scap și de restul lucrărilor. I-am dat și popii câteva, pentru biserică.

– Poți să fii mândru de tine!

– Da... Unde mai pui că toți, de fericiți ce erau, mi-au promis că se vor ruga pentru mine. („Au spus sau n-au spus?”, se întrebă el.)

– Ei, vezi!

– Ce să văd? Ajuns acasă, mi-am dat seama că am picat de fraier. Cel puțin, așa mă simțeam.

– Să fim serioși! zise Laura, și chiar deveni astfel. Crezi că are legătură cu noua ta pictură?

– Cum adică? se încruntă Șerban. („Începe!”)

– Să fi pus, adică, oamenii ăia o vorbă bună, acolo Sus, pentru tine. Să primești o răsplată... În definitiv, de unde vine inspirația dacă nu de la Doamne-Doamne? Că doar n-o veni de la Dracu! Sau vine și de la el? Mă refer la prima *Cea mai frumoasă*... Că astea, pe care le faci de o vreme încoace, par niște produse în serie. La fel de frumoase, la fel de *povestitoare*, să fim înțeleși. Însă nu știu dacă mai e vorba de inspirație sau doar de muncă susținută.

– Da, cred că Dumnezeu m-a răsplătit pentru generozitatea arătată acelor oameni, admise Șerban. Și gândi: „De acum înainte așa le voi răspunde tuturor curioșilor!”

– Fiindcă, vezi, ce-ai făcut tu, poate face oricine, continuă femeia, preocupată. Vreau să spun orice artist cât de cât talentat. Rezultatul final, însă, ne poate pune pe gânduri. Cum e posibil să aibă un asemenea efect asupra privitorului? E ceva în pictura ta ce nicio altă pictură n-a reușit să facă până acum. Curată magie. Mă înțelegi ce spun?

– Nu prea.

– Ei, haide acum, ce ai? izbucni ea, vioaie.

– Nu înțeleg, se miră Șerban.

– Îi întrebi pe toți ce văd în lucrarea ta, doar pe mine nu mă întrebi? Tocmai pe mine?! râse ea.

– Poate mâine, spuse pictorul.

Ședeau pe pat, erau ușor amețiți de la vin, și Șerban își apropie capul de tâmpla ei și o sărută pe colțul gurii. Ea își întoarse chipul spre el și buzele lor se uniră într-o sărutare lungă, sufocantă, la fel ca întâia oară. Își puseră paharele pe covor și continuă să se sărute cu nesaț. Ea îi ciufulea părul, încă ud, și petrecându-și degetele peste creștetul lui pleșuv, până la urmă tot îi spuse replica din film și râse domol. Stârnit de râsul femeii, el își vârî mâna pe sub bluza ei, îi dădu la o parte sutienul și îi mângâie sânii plini, cu sfârcurile întărite. Ea oftă și mâna îi urcă peste abdomenul lui, spre pieptul păros... Deodată se opri și se desprinse din îmbrățișare, stânjenită: lovise, din greșeală, unul dintre pahare și vinul se scurse pe covor, într-o baltă sângerie.

– Nu-i nimic, murmură Șerban, și privirea îi era mai umană acum.

Dar femeia se ridică de pe pat. Își potrivi sutienul și își aranjă părul și se așeză la masă, spunând că nu-i momentul potrivit, cu atâta agitație în jur.

– Cu cine vorbește maică-ta atâta la telefon? întrebă, ciulind urechile. Clienți de-ai tăi?

– Măcar atâta să facă și ea, răspunse el, cu obidă, și se întinse pe pat, lăsând să i se vadă, prin pantaloni, penisul încă erect. Eu, mai nou, îmi țin telefonul închis. Îmi ajunge cât mă freacă lumea pe messenger și acasă, ai văzut doar cum stau la poartă.

Ea se strădui să-i privească doar chipul și urmă, încântată:

– Las', că faci o căruță de bani!

– Te rog, nu începe și tu! o opri Șerban, ridicându-se, indispus. Vine odată pizza aia?!

De fapt, băiatul cu pizza sosise de minute bune, dar prinsă cu convorbirile telefonice, doamna Vraja pusese cutiile alături și uitase să-i strige pe cei doi iubiți. Șerban luă o cutie și, întors în cameră, se apucară amândoi să mănânce cu poftă. Își mai turnară vin.

– E Vinerea Mare, își aminti Laura, după ce sorbi din pahar. Suntem cam păcătoși, nu crezi?

– Doar n-ai devenit o fanatică religioasă! zise el, privind-o pieziș.

– Ție îți vine ușor să vorbești! Pentru tine se roagă popii și clienții. Dar pentru mine cine se roagă?

– Ai nevoie de ajutor?

– Un ajutor în plus nu strică, oricum. Spunem că suntem catolici, nu ortodocși, făcu ea, poznașă.

– Cui spunem?

– Eh, zic și eu! Cred că mi-a suit vinul la cap.

– Anul ăsta, Paștele ortodox și cu cel catolic pică deodată.

– Da? Vezi, astea-s șmecherii popești, încercă ea să dreagă busuiocul. Ar trebui să avem un singur Paște, așa cum este, pentru toți creștinii, un singur Crăciun.

Se înserase. Discuțiile din sufragerie se răriră, apoi încetară complet și, în locul lor, se auzi, voalat, sonorul unui televizor. Șerban îi dădu iubitei sale niște haine de-ale lui; arăta destul de caraghios. Dar nu rămase mult în ele. Bărbatul se năpusti și i le scoase grăbit și, culcând-o pe pat, o pătrunse aproape cu violență, flămând. Bucuros și deloc surprins – ca și cum zile, și nu ani l-ar fi despărțit de ultima lor noapte de dragoste – el redescoperi căldura și strânsoarea miezului ei, inspiră iar mireasma trupului ei gol și-i auzi iar respirația șuierătoare...

– Nu te opri, nu te opri, îi șopti Laura, pierdută. Poți să lași în mine... acum poți să lași în mine, nu te opri...

Șerban nu se opri, se încăpățână să reziste, și ea nu mai spunea nimic acum, respirația îi era tot mai năvalnică, tot mai șuierătoare, până când se prefăcu în gemete, niște gemete parcă de uluire totală, degrabă înăbușite în umărul lui suferind. Dar el nu-i dădu ascultare decât pe jumătate. Și, un minut mai târziu, ieși la timp din ea, stropind-o, abundent, cu sămânță peste abdomen și peste piept. Apoi se întinse lângă ea, learcă de sudoare.

– Puteai să termini înăuntru, spuse ea. Dă-mi, te rog, ceva, să mă șterg.

Șerban cotrobăi în dulap după un prosop. Pe urmă trecură, pe rând, la duș.

– Parcă aș mai vrea, zise bărbatul, mângâindu-i fesele.

– Măine. Pentru astăzi îmi ajunge, spuse ea și-l sărută apăsător.

– Și poimăine, și răspoimăine, și tot așa, completă el.

– Așa vrei tu? întrebă Laura, veselă.

– Tu nu vrei?

– Ba da, murmură femeia. Te iubesc, zise, înduioșată, și-l îmbrățișă strâns.

– Și eu, zise el, fără convingere.

– Nu te pricepi nici acum s-o spui cum trebuie, zâmbi ea, în clareobscurul încăperii. Niciodată nu te-ai priceput. N-am încotro, va trebui să mă obișnuiesc cu asta.

Șerban mormăi „îhî” și-i întoarse spatele, și atunci femeia spuse „noapte bună”, apoi încă o dată, pentru el, căci bărbatul nu binevoi să-i răspundă. Își rezemă mâna de spinarea lui și, curând, adormi împăcată.

◆ ADRIAN DAMȘESCU

Vecinul Stretea

De vecinul Stretea l-am întâlnit ultima oară în urmă cu vreo două săptămâni, pe strada Mureșenilor, cam în dreptul Bisericii Catolice. El urca spre Piața Sfatului, eu coboram spre Rectorat, însoțit de un grup de turiști spanioli care se aflau în spatele meu când l-am văzut și m-am apropiat de el pentru a-l saluta, impresionat de aspectul foarte rău pe care îl avea, foarte slăbit și palid la față. Am dat mâna și am schimbat câteva cuvinte, mi-a zis că se simte rău și cam atât, nu i-am mai amintit de lucrurile lăsate la mine în șură pe care trebuie să și le ia, dându-mi seama că e inutil s-o mai fac, după ce am făcut-o de atâtea ori în ultimii doi ani.

Ce diferență între cel de acum și cel pe care l-am cunoscut în urmă cu 27 de ani, când m-am mutat lângă el, un pic mai sus, la numărul 2, în capătul străzii, pe partea cealaltă, colț cu Piața Sfatului, la etajul doi. Numărul doi și etajul doi, am locuit acolo 11 ani, din '97 până în 2008 când am vândut apartamentul și am cumpărat casa la Vulcan. Privind zilnic pe fereastră spre Turnul Alb, spre lumea de pe stradă și spre lumea cealaltă, urcând și coborând puhoaipe spre și dinspre piață cu ocazia diferitelor evenimente; îngrijind copiii pe când erau micuți și jucând șah cu el, la mine sau în garsoniera lui plină ochi de diferite lucruri adunate de peste tot. De fapt, mai mult la mine, la el nu prea aveam loc, trebuia să te deplasezi ca pe niște poteci printre maldăre de obiecte care ajungeau până aproape de tavan și apoi să-ți faci loc pe muchia unei mese și ea arhiplină, dar pe care se afla, lucru destul de rar la sfârșitul anilor 90 și primii ani ai noului mileniu, un computer. Computerul pe care avea să mi-l dea mie în schimbul celor 1000 de dolari, inițial arvună pentru achiziționarea garsonierei, aflată încă, ca și acum de fapt, în proprietatea RIAL; tranzacție ce s-a dovedit prea complicată în urma comportamentului său duplicitar și caracterului dificil. Eu cumpărasem, la fel ca și ceilalți vecini, cu Legea 12, în același an în care mă mutasem, 1997, vreo 9 luni mai târziu, prin octombrie, cam în perioada zilei lui de naștere. Parcă am și fost atunci, în primul an, la ziua lui, mai era Maria, femeia care îl vizita frecvent, cu fiica ei și o prietenă a acesteia. Împlinea 47 sau 48 de ani (e cu 13 sau 14 mai în vârstă ca mine) și era deja pensionat în urma unei afecțiuni cardiace.

Pensionat de boală și pasionat de cumpărat și adunat tot felul de obiecte, de la electrice și electronice (fusesse electrician sau electronist) până la haine și tot felul de vechituri, pe care le lua de la talcioc și de la diferite adrese, pe bani puțini și uneori chiar gratis. Făcea și tot felul de schimburi din care ieșea de cele mai multe ori în câștig, ceea ce îi conferea o mare satisfacție, întrucât îi dădea senzația că este mai inteligent decât cei pe care într-un fel sau altul îi înșela. Mi-a dat și mie o carte și alte mici obiecte în contul unor datorii, dar valoarea lor era bineînțeles

inferioară banilor împrumutați în mai multe rânduri, așa cum s-a întâmplat și cu computerul care meritase 1000 de dolari, dar cu ceva timp înainte.

Dar nu a făcut nici un efort să-și cumpere micuțul apartament în care locuia, ba mai mult, când l-am vândut eu pe al meu în 2008 cumpărătorul, un tip plin de bani, că doar avusese bancă și acțiuni în mai multe locuri, era interesat să-l cumpere și pe al lui, dar i-a cerut o sumă foarte mare, el era doar chiriaș la RIAL și-l menținea într-o stare jalnică, după ce avusese loc și un incendiu cu câțiva ani înainte, vreo opt de fapt, și bineînțeles că nu făcuse nimic pentru a repara zonele afectate.

Omul, cum ziceam un tip plin de bani, care a cumpărat de la mine cu 140.000 euro, i-ar fi oferit probabil pe cei 40 m2 vreo 20.000- 30.000, trebuind să cumpere și de la RIAL cu vreo 10.000, prețurile nu mai erau aceleași ca în 1998. Dar Stretea, după ce s-a consultat cu un amic expert imobiliar, a spus că el de fapt nu vinde numai metri pătrați, ci volum, având în vedere că locuința avea tavanul înalt, la 3,20 metri, și i-a cerut 50.000 de euro, ca și când ar fi fost proprietar și apartamentul ar fi fost în stare bună. Bineînțeles că tranzacția nu s-a făcut și vecinul Stretea a rămas chiriaș la RIAL, singurul din clădire, până în zilele noastre.

Acum vreo doi sau trei ani, mergând pe strada Vlad Țepeș înspre teatru, pentru a ajunge pe Nicolae Bălcescu la biroul unui avocat, m-am întâlnit cu el care mergea în direcție inversă pe același trotuar. Mi-a spus că are probleme cu vecina, cu Georgeasca, cu care avusesem și eu un incident pe când locuiam acolo, în primăvara anului 2003.

– Vrea să-mi ia locuința, mi-a făcut plângere la RIAL și RIAL-ul m-a dat în judecată.

– Pe ce bază ți-a făcut plângerea? l-am întrebat cu gândul la problemele mele. Ai mai avut vreo altercație cu ea?

– Nu, dar zice că miroase urât de la mine, că țin numai gunoaie în casă. Minciuni, vrea să pună mâna pe locuință, să i-o dea lui nepoată-sa, lui Zaza. Au adus-o la ei, cu copilul, și au și făcut cerere pentru extindere la RIAL.

Cum, Zaza are copil, m-am întrebat, amintindu-mi de cum era o fetiță când m-am mutat eu acolo. I-am pus și lui întrebarea, cu voce tare, și mi-a răspuns afirmativ, oarecum mirat de lipsa mea de informare.

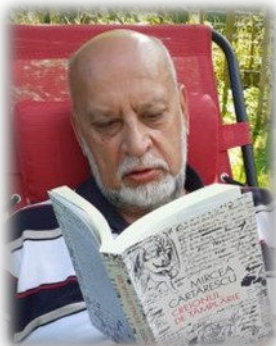
– Da, are un băiat de patru ani, cum de nu ți-a zis nimeni? Am o rugămințe mare la tine, dacă poți veni ca martor să spui că locuința e în regulă, dezordonată, da, dar fără gunoaie mirositoare. Peste trei săptămâni e termenul, pe 16 octombrie.

Am acceptat să merg ca martor, având în vedere că avusesem la rândul meu probleme cu respectiva vecină, ajunsă între timp străbunică. Mai mult chiar, i-am zis că merg la un avocat și dacă vrea să vină și el cu mine, ca să i-l prezint și să îi spună și lui ce problemă are, că s-ar putea să îl ajute.

Și într-adevăr a venit cu mine la avocat, spunându-mi că Dumnezeu m-a scos în fața lui, Dumnezeu sau destinul, că întâlnirea nu a fost întâmplătoare; am și mers ca martor la termenul la care am fost citat, spunând că e totul în regulă la el, doar puțină dezordine, așa cum este și la mine. Dar mărturia mea nu a fost suficientă, cum nu a fost nici cea a altui martor, un prieten

de-al lui care îl vizita pe vremea când locuiam acolo. Procesul s-a tot prelungit de atunci și luna aceasta este următorul termen, se pare cel decisiv, când probabil va fi dat afară. Aruncat în stradă la vârsta lui de 73 sau 74 de ani (va fi imediat ziua lui, acum, la început de octombrie), bolnav de inimă și de diabet, dar și cu nervii, sau oricum cu o problemă „la mansardă”, altfel nu se explică faptul că nu a acceptat să-i fie duse lucrurile în altă parte pentru a-i putea fi zugrăvită locuința în vederea unei inspecții a RIALului. Totul plătit de avocatul căruia i s-a făcut milă de el, l-a reprezentat gratis și i-a mai și plătit niște transporturi ca să-și ducă din lucruri și să poată zugrăvi.

Pe mine m-a umplut la Vulcan de lucruri adunate de el de peste tot, lucruri băgate în saci și aduse în mai multe transporturi cu camioane și furgonete, lăsate mai întâi în pod, apoi în jumătate de șură, unde s-a adunat un mic munte. I-am tot dat date limită să vină să și le ia, la un moment dat i-am fixat și o mică chirie lunară; au trecut aproape doi ani de atunci dar nu s-a întâmplat nimic și acum trebuie să mă gândesc ce să fac ca să scap de ele.

◆ DANIEL ONACA (Suedia)

Povești de la malul pescarilor din Limhamn. Povestea leagănului

În urmă cu peste două sute de ani, se afla, undeva în sudul Suediei, nu departe de linia coastei, un cătun izolat. Limhamn era numele lui. Printre puținii locuitori ai așezării trăia acolo și un cuplu trecut binișor de vârsta juneții. Femeia născuse mai mulți copii, dar, din nefericire, s-a vădit că toți aveau o hibă: erau cam slabi de minte. Părinții au înțeles că asta era din cauză că cei doi erau rude apropiate. Într-o zi a acostat, în apropiere de satul lor, o navă sub pavilion francez. Să fi fost acesta norocul cel îndelung așteptat? Cei doi soți au știut pe loc ce aveau de făcut. Bărbatul și-a luat cușma din cui și s-a dus să-l caute pe căpitanul vasului, care, aflând de durerea sa, nu a stat nici el mult pe gânduri. S-au înțeles amândoi.

Ziua următoare, bietul om a făcut iarăși drumul spre vasul tras la țărm, de astă dată, însoțit de femeia sa. Când s-au întors acasă aveau cu ei un butoiș de trei litri plin cu vin bun. După nouă luni, licoarea din butoiș s-a gătat iar femeia a născut un copilăș sănătos de te mirai pe el văzându-l. Bucuria lor nu se poate povesti. Femeia l-a botezat Charlie, nume rar prin părțile locului, dar părinții pruncului știau ei de ce l-au chemat așa. Bărbatul a ferestruit butoișul în două. Una din jumătăți a folosit-o ca lemn de foc, dar pe cealaltă a păstrat-o ca să facă din ea un leagăn pentru noul născut. Obiectul se mai găsește și astăzi în podul unei case vechi din Limhamn, cartier din Malmö, fost cândva un sătuleț uitat de lume și de Dumnezeu în ținutul din sudul Suediei, numit Skania.

◆ NICULINA LAZA

Trandafirul

Camera e la etajul doi, spre sud. Curată și spațioasă, cu geamuri mari ce dau spre stradă. Uneori auzi cum trece o căruță, un tractor sau cum vin copiii de la școală.

– Aicea suntem la țară? mă întreabă mătușa, ascultând zgomotele străzii. Îi răspund că da și o întreb dacă se simte bine.

– Nu mă doare nimic, mă asigură ea și apoi mă întreabă încet, să nu o audă și altcineva:

– Dar cât mai trebuie să stau aici?

Înghit în sec. Caut soluții, variante. Durerea e cu atât mai mare cu cât asta pare a fi, momentan, singura soluție. Mătușa, draga de ea, e cu demență mixtă, insuficiență cardiacă, pneumonie și cu... 90 de ani purtați cu smerenie.

– Uite, rândunicile și-au făcut cuib, îmi zice arătând în direcția geamului. Chiar în colț văd cuibul și în el, pitiți, puii.

Se aude zgomotul ușor al unui cărucior metalic. Infirmierele aduc gustarea de la ora 5. Tanti Valeria, vecina de cameră, e o insulă de luciditate într-o mare de uitare. Vorbește la telefon cu nepoata iar vocea îi tremură de bucurie. O fractură de șold, un diabet care îi impune limite și o durere surdă îi amintesc constant că e încă acolo.

În jurul nostru sunt demențe, fracturi, accidente vasculare, boli care șterg încet mișcările și amintirile. Vârsta nu mai contează atât de mult. Unii au nouăzeci de ani, alții doar cincizeci.

Mătușa a avut două episoade de refuz de hrană, nu mai accepta decât cu greutate câteva picături de lichid. Acum are ochii vioi și un zâmbet senin. O întreb:

– Mergem?

– Unde, la tran-da-fir? mă întreabă ea articulând cuvintele, încântată.

– Da, da, la trandafir, îi răspund în timp ce îi pun papucii de casă și îi dau halatul. Mergem încet, încet, cu cadrul, până la capătul holului. Acolo ne așteaptă, radiind și plin de culoare, el, *trandafirul japonez*. Mătușa e tare fericită. Trandafirul are boboci mulți și vreo cinci-șase flori mari, roșii.

– A-lo? Sunt a-i-cea, la tran-da-fir, zice apăsător, accentuând fiecare silabă. Și apoi, îi descrie la telefon surorii ei din Anglia:

– Are șase flori roșii, mari cât palma! Și încă tot pe atâția boboci!

Iar el, trandafirul, o răsfăță zile la rând cu flori, fiecare mai frumoasă decât cealaltă. Și cât stăm acolo, pe canapeaua din hol, povestim, îl admirăm și ne bucurăm. Iar el ne ascultă tăcut și vesel.

Ai zice că nu le lipsește nimic: au hrană din belșug, medicamente, căldură, totul e curat și pot socializa între ei. Și totuși, cum ai putea înlocui familia, oamenii dragi, atenția și iubirea de altădată? Cum să alungi spaima și singurătatea? Mulți dintre ei nu mai știu ce anotimp este, ce zi, unde sunt, dacă au mâncat sau nu. Dar știu și prețuiesc fiecare clipă de mângâiere, fiecare picătură de iubire revărsată. Între atâtea *nu*-uri, e de ajuns să întreb dacă mergem la trandafir și chipul mătușii se înseninează.

– Acum plec, îi spun, noapte bună, îngeraș!

– Te duci? Unde te duci?

– Mă duc la autobuz.

Plecam cu imaginea acelui hol plin de oameni fragili, purtând fiecare câte o neputință.

- Mulțumesc că aveți grijă de mine, le spune mătușa infirmierelor înainte de culcare.

Câteva săptămâni mai târziu, holul părea mai lung și mai rece. Trandafirul se ghemuise în el însuși, frunzele își pierduseră luciul iar ultimul boboc atârna greu, cu vârful uscat. La etajul doi, patul era întins perfect, cu cearșafurile albe fără nici o cută. Puii de la geam își luaseră zborul, lăsând un cuib de lut gol, dar solid. Pe noptieră stătea stingher un pahar cu apă. Holul era scăldat în lumina galben-aurie a după-amiezii. Vedeam o grădină frumoasă, care nu depindea de apă sau pământ. O vedeam pe ea, printre tufele de trandafiri de un roșu aprins, mergând cu pași siguri și ușori, în lumină.

POEZIE

◆ CASSIAN MARIA SPIRIDON

* * *

tardigrada
 ursul de apă
nemuritorul
un abonat la viața
 fără de sfârșit
pe care nici frigul
 nici focul
 nici foamea
otrava...
 tot arsenalul uciderii
nu-i pot răpi permanența
este imun
nu poate fi supus extincției
nu cunoaște stingerea
la care suntem cu toții datori

tardigrada
 are știința primită prin gene
a unei adaptări
pe care nu o înțelegem
nemurirea nu e pentru noi

ursul de apă
 atît de minuscul
neînsemnatul
el
cu patru perechi de picioare
 și un creier simbolic
rămîne prin criptogeneză
în veșnicie
 un straniu însemn

* * *

în anotimpul ceții
 gîndul vede calea
limpede
ca sub luminile cerești
știe ce și cine așteaptă
sub o Lună
 ce îndrumă lupii

în iarnă
 bucuria albă
 ne însoțește
ca o buburuză
 care străbate
sub strălucirile nopții
un drum înstelat
pe care fulgii
își aștern
 hlamida lor arhierească

* * *

pierdut în splendorile
 cărnii tale
în fîntînile ochilor tăi
ca în oceanul de aer
un labirint al iubirii
în care te lași absorbit
un vortex
cu calde și umede atingeri
pe banchiza translucidă
 a pielii

o lunecare către
ultima sferă
cu Beatrice însoțitoare
spre strălucirea
care aşază în lumină
fiecare parte
a trupului
degetele mângâietoare
genunchii rugăciunii
fruntea şi
căutătoarea gură
toate
sub aripa Cuvântului

* * *

sub vîntul iernii
iubirea însoţeşte
credincioasă
precum o maică
închinătoare
la stranele cu sfinţi

zboară crengile
rupte din arbori
se leagănă puternic
cetina
dragostea le îngăduie
le înţelege zbuciumul
la foioasele
fără de frunze
la coniferele
pline de ace

stăm cuminţi
pe streăşina Lunii
doar ea veghetoarea
ştie
zbaterea inimii
valsul în paşi măsuraţi
prin care se rodesc

în înalt
constelaţii

* * *

prin toată mînăstirea trupului
învăţăm unul de la altul
cum să dăruim
sub secera Lunii
sub torente vijelioase
sau picurii blînzi

prin incendii potolite-n cenuşă
ridicăm flamuri
împădurim pustiurile vieţii
şi ne mişcăm

picior după picior
avem înţelepciunea
de-a îmbrăţişa lumina
învăluită în noi

voi! stele căzătoare
ne măsuraţi prin zodii
călătoria scurtă
plină de iubire

şi azi şi mâine
şi pentru totdeauna
cel care-ndrumă
va-ngădui
să ne aflăm
suflet cu suflet
în splendoare

* * *

ne-nsoţesc săruturi
uşoare
ca iluzia toamnei
în care frunzele refuză
să-şi părăsească ramul

cu pași vorbitori
clipă de clipă
ne cunoaștem
pătrundem adâncurile
noastre
într-o lumină vie
precum a stelei
în luminoasa ei
cădere

ne sprijinim
umăr la umăr
pe un drum pe care
din primordii
îl construim piatră peste piatră
către genuni
ce ne așteaptă

* * *

sunt stranii lovituri
în ușile deschise și-n pereți
venite dintre astrele
la care privirile
arar se obosesc

stăm rezemați
pe stânci neprimitoare
cu nepăsarea unor stoici
peste care istoria și-a scris
ca totdeauna nemiloasă
condamnarea

* * *

există un timp
pentru bătaile inimii
în care luptele sunt
ofrandă și împlinire
unde sufletul urcă
pe scările cerului

fuștei după fuștei
cu abilitatea unei veverițe

o lume care ascultă
înțelept
ritmul ascuns
un secret de nedeslușit
înțeles doar de cei ce sunt parte

cine să oprească furtuna
cicloul care învâluie trupuri
pe marea roșie
pe care o aștern zorile
pe întinsuri de ape

canțone

oho! oho!
ce primăvară/vară
ce anotimpuri fără zare
în care ploaia este
lapoviță
și-n câmp avem
peste răsaduri
zloată

privim în ochi
câmpia și verdeața
privim cum vine
după răsărit
amurgul
și mierea inimii
îmbrățișată de ghimbir
e o-mbujorată floare

somniace

vine un somn
deschizător de porți
prin care ne strecurăm
pe cărarea dintre a fi și nesfârșirea
de pași și de povești
toate înfricoșătoare
ca un război

între muritori ce suntem
și viitorii încă fără viață
dansăm pe ritmul unor tobe
la care bețele le mînuie
destinul
stele strălucesc
sub secera
ce Luna o strecoară
printre simfonice arpegii

* * *

toți ne trecem
precum apele din cer
coboară peste suflete
și acoperișuri

ne scurgem printre recife
și balize împietrite a două oară
cu inime și trupuri
doar ele trecătoare

dansăm cu bucurie
cu sau fără încălțări
în nepăsare
sub umbra de seceră
a Lunii
purtătoarea fantomatică
a coasei

suntem vieți luminate
de veșnicia clipei

◆ MIRCEA ȘTEFAN (SUA)

AMINTIRI

casa bunicului Sime a
fost zugrăvită cu var
(tata a vrut să-l
exploateze din munte

dar
i-a fost frică să nu fie împușcat)

primăvara ne acoperă cu lumină
cum pe un pluton al soldaților din plumb

bunica avea o mașină de cusut Singer
ochelarii ei i-am văzut pe un raft
acasă la fratele meu Aurel
cu rame lustruite
curățați

pe câmp lângă calea ferată erau multe tufe
cu mure
seara îi culegeam mamei câteva mâini când
eram obosit

și
sătul de atât alergat

POEM PENTRU MARIA

se vede chipul tău cusut de vise
și vin colindătorii să te cânte iar

cu aur în cuvinte
ia aminte
e sărbătoare sfântă – n calendar

TIMPUL CA O CONFUZIE

toate noroaiele
toată mizeria
acoperite cu o zăpadă pufoasă

cărțile mele nu se găsesc pe nici un raft
câteva le-am lăsat departe în India

și nu știu de ce poștașii mi le subtilizează
din plicuri cu drag

DEZORDINE ARTIFICIALĂ

aștept cu nerăbdare ca Inteligența
Artificială
să-mi fure din poeme metaforele
să le împrăstie în lume

nu voi deschide proces
nu mă voi lamenta
lumea se schimbă într-o turnură de
logaritm

șirul lui Fibonacci a fost descoperit de
indieni
entropia se conservă la fel
numai metaforele ne vor urmări melancolic

ILUZIA SECUNDEI

dealul a înverzit
pământul va crește din piatră
pe munte când frunzele verzi se întind

buzele tale au iz de cenușă
aerul cald a pierit

iluzia secunde se ascunde
în file de carte sub munte
când cerul se deschide din mers

LA LIZIERĂ

la liziera pădurii starea de grație se ascunde
miroase a destin efemer
frunzele cad lent sub unde
eu te-am iubit ca un sclav

DEȘERTĂCIUNE

vântul deșertului bate în inima mea
semințele s-au răspândit pe pământ

prunii de altădată se înclină sub gând
i-am pus să zboare
uscați și plăpânzi

CADENȚE ÎN VERS

în podul cu fân toate umbrele sunt mai
prelungi
cuvintele limbii române au început un
plâns

PERMANENȚĂ

sarea de mare e roșie alături de bijuteriile
Mariei
gustul ei mai pregnant
mai amar

spre apus
culorile cerului simt iubirea

în iarnă se revarsă semantic
sufletul tău peste nori

LA TOPIREA ZĂPEZILOR

pe pârtia săniuțelor a rămas un singur copil
în zori schiorii au plecat la război

ultimii fulgi se mai joacă în beznă
iar noi

îndrăgostiții de nori
ne-am pierdut pe alei la topirea zăpezilor
tăcuți și
stropiți cu noroi

LÂNGĂ STATUIA LUI GARIBALDI

două cercuri concentrice ale unui curcubeu
pe înserat
ca două metafore gemene

un singur poem are gust de secară
departe e Roma
pământ deșărat

ZBATURI

moara s-a dărâmat
zbaturile ei au fost luate de ape
toate ciorile s-au împrăștiat
însoțite de foame

prin poduri de casă
frigul atârână pe frânghii la uscat
cu haine pentru muncă alături

amușinate iubirile se ascund pe cealaltă față
de lună

IULIE

tăcerea e pulbere pe drumul de țară
copii se joacă prin el
iar Electra
se plânge în lacrimi de circumstanțe

ÎN STIL CLASIC

de dincolo de nori vor veni păsări
obosite de zbor
însetate

cerul va topi aerul
din calea avioanelor
pe străzi numai șoapte

rând pe rând toți caii din Troia au
îngenunchiat

un genitiv barbar s-a rătăcit pe arii
dar cine se sinchisește
când asistă la propria naștere

CRISTALE

din turnuri de fildeș cad cristale Swarovski

strălucitoare gânduri
pescăruși neumbriți printre idei

pe doamna brună din sonete
o văd printre rânduri
și văd acolo doar zâmbetul magic
o lacrimă din litere
livezi

LOCUL CU UMBRA

înainte de timp
a fost un alt timp
acesta se lovește iar de alt nor

un alt timp departe de iarnă
unde
jocul cu umbra
ne așteaptă mereu

ACOLO

precum Parmenides
vom fi
vom zbura

ne oprește un număr acolo în cer
nicipând nu vom trece de jumătate

TE-AI NĂSCUT

te-ai născut să zbori între ramuri și cer
peste apele unui pâraiaș de grădină

o pasăre albastră din comori
cum
într-un timp lipicios de piton solzuos
când
se strecoară singur printre ierburi
hitlerizate-n murmur de incest și nori

◆ SANDU FRUNZĂ

Când înflorește lumina

Cum stai relaxată în
curgerea solară a cerului
zâmbetul tău înflorește lumina
toată ființa mea este o primăvară
de la tine până la mine
de la mine până la tine
câmpuri de flori multicolore
ca un covor fermecat
ce ne duce în lumile
de dincolo de lume
ale poveștii pe care prezența ta
o spune cu glasul tandreții
în lumea mea

Dor de tine

Vinul nu poate stinge
arderea dorului de ființa ta
Totul este prea puțin
Totul pare prea târziu
Nici viața nici moartea
Nici întunericul și nici lumina
nu mai vibrează în mine
mistuitul de dor al zilelor
însetate de tine

Ard ca tropotul unui mânz
alergând în clar de lună
pe drumul care nu duce niciunde
De atâta așteptare

Orizontul nu mai deschide nici o poartă
spre visul femeii ce a aprins
focul cosmic al așteptărilor
de necuprins în cuvinte

Doar tu

Stau pe marginea lacului
gândind la tine
Simt cum lumea se naște
pe aripi de zori

Mă întreb
Ce fructe vor dori
să-ți mângâie buzele
în grădină

Dacă aş avea două suflete
Unul aş vrea ca tine să gândească
Altul mi-ar plăcea ca tine să zâmbească
Amândouă aş dori
să se bucure ca mine
Fructul neînceput
simțindu-ți
răsuflarea ușoară
și umedă

Iubind
în grădina fără întoarcere
Până când
voi rămâne

doar un ciob de oglindă
în care se naște chipul tău

Acolo unde nu mai este nimic
Doar tu

Cumpăr viață bună

Florile de cireș coboară în fructe
însoțite de fragede frunze verzi
însetate de lumină
Aș vrea să pot trafica
să mai procur
un interval de stare de bine

Nici o voce nu răspunde
cererii mele pierdută în târziu
E atâta primăvară că
zumzetul vieții neprielnice
este înăbușit de o frumusețe
care se rostește pe sine cu o voce divină

Caut spre tine, ultimul liman
al tainelor ce nu se lasă supuse
Femeie sfântă a vieții mele trecătoare
cui mă dai
în marea neodihnă a curgerii
fără de întoarcere

◆ LORENA BUJOR

Cămeșă bunicului

Pânză de in, sub icoana cea veche,
Zestre rămasă din vreme străveche,
De la doi ani, mama de dor o plânge,
Urma acestei cămeși nu se stânge.

Bunica i-a cusut-o cu ac de fier,
Scut pământean ocrotit direct din cer,
A plecat la război din a sa vatră,
Tatăl din ea înfruntând orice soartă.

Apoi la coasă, în zori de lumină
Pâinea și lutul prin ea se îmbină
Spicul de grâu se pleacă înainte,
Ca o-nchinăciune a vieții sfinte.

Dar și la horă, când satul dănțuia,
Pânza aceasta prin timp mai strălucea,
Grai de amurg și poveste de seară,
Cântec alint în inimă amară.

Azi e cămin și credință curată,
Zestre din suflet pentru noi lăsată,
E semn adânc în lutul memoriei,
Așezat mândru-n cartea istoriei.

Glasul clopotului

De mii de ani, pe coame de coline,
Când turmele coboară spre vâlcele,
Se naște-n praf un murmur de suspine,
Purtat de gâtul oilor sub stele.

E glas de clopot ce în văi răsună,
Pe căile de deal, de timp trudite,
O muzică ce pe ciobani adună
Peste pământul țarinei sfințite.

Din miez de noapte, roua când coboară,
Zăngănitul lor se-ndepărtează-n zări,
Un freamăt vechi ce încă mai coboară
Pe dealuri cărunte și pe vechi cărări.

Păstorii strâng cojoacele de lână,
Când vântul rece suflă cu urgie,
Ascund sub ceruri nopțile rămase
Și ele poartă clopotul pe glie.

Dar sunetul acesta ce-i blând și rar,
Purtat de vânturi pe funii de pământ,
Se schimbă-n zbor și urcă la altar,
Când iarna-și îmbracă cerul în veșmânt.

Pe dealurile Sineștilor de Iași,
Un clopot vechi și greu se tânguiește,
Biserica își cheamă enoriași
Și-n rugăciune lumea o unește.

Un glas de aramă, păstrat ca un dar,
Smerenie-n Săptămâna cea Mare,
De la gâtul turmei până la altar
Se naște lin aceeași închinare.

Trei fântâni

(Fântânile din „fândătură”)

La trei fântâni cu apă sfântă, sufletele vin,
Pe tălpi de vis și stele, într-un zbor ușor și lin.
Apele ne-nsuflețesc, de aceea le anin,
Iar perlele de gheață cântă-n cerul lor divin.

La Trei Fântâni, cu visurile mele mă opresc,
În satul cu ecou de apă vie zăbovesc.
Privesc mândrețea locului și-a oamenilor buni,
Uitând de tot necazul sub un cer plin de minuni.

La Trei Fântâni, de lume visul tot mi-l mai ascund,
Alung posomorea sufletului, murmurând,
Să-mi iau din limpezimea lor puterea de-a zâmbi
Și în loc de suferință, prin floare-a înflori.

La trei fântâni cu visuri, vestite-n fândătură,
Împletind lumini, oamenii fi-vor împreună,
Cât copilăria-n fluier viers tot mai adună,
Și fereastra sufletului nu va fi bătrână.

La trei fântâni dragi, visuri clipocind încetișor,
Cu apă rece, multă, bună, mirosind a dor,
Au ars și stins văpăile-n amurgul arzător,
Și-au dăruit cu mult drag belșug sineștenilor.

Fântânile săpate de strămoși nu vor fi seci,
Apa lor va potoli setea tuturor, în veci,
Izvoarele lor vor curge, de un dor sărutate,
Și pe veșnicie vor rămâne neuitate.

Fântâni cu apă vie, vă cântați amintirea,
Și noi ne reîntoarcem să v-auzim șoptirea,
Să v-auzim trecutul în straiete de lună,
Drag de rădăcini în suflete să ne rămână.

Sub icoana veche

Fum de candelă bătrâne pe lemn s-a depus,
Maica Sfântă veghează spre cerul apus.
De la buna rămasă – dar prețuit,
E altarul curat unde mama-a trăit.

Afumat e obrazul pictat pe lemn sfânt,
Dar privirea ei blândă ne dă crezământ.
În genunchi vin acum și tainic mă-nchin,
Să-mi găsesc în lumină un suflet senin.

Casa din Sinești ocrotește sub glie
Pe cei care-au plecat înspre veșnicie.
Ea veghează pragul și ziduri bătrâne,
Când tot ce-a fost bine în urmă rămâne.

Răsfirați prin lume, pe drumuri străine,
Ne întoarcem smeriți în case creștine.
Rădăcina ne cheamă prin dorul curat,
În odaia bunicii din vechiul meu sat.

◆ DORIN PLOSCARU

**ștergarele albe
agățate-atîrnate
pe umărul drept și
numai pe umărul
drept
deveniseră aripi**

ștergarele albe agățate-atîrnate
pe umărul drept și numai pe umărul drept
deveniseră aripi
aripi de serafim
„heruvimii cei cu ochii mulți și serafimii cei
cu
cîte șase aripi”
cu care corul bărbătesc din finteușu
mare zbura către țării
acolo în șură toată lumea
avea ștergare albe agățate cu
agrafă pe mîna dreaptă
și toți parcă pluteau, zburau,
printre cîntări și bună
mireasmă
albe le erau fețele ca laptele
albe le erau cămășile ca îmbrăcămintea
îngerilor
albe le erau aripile
parcă se pregătea în taină o nuntă
o dănțuire în ceruri
cu cetele arhanghelilor
cad ca un măr de pe creangă

iulie în mijloc
viața mea e vară
seceta mă ninge
ploaia mă doboară.
sfoara trecută prin
urechile pieptului
e dulcea lumină
de ceară.
se înfundă genunchii
în lunecare
mîinile se sprijină
gîrbovite
pe rugăciune
de pîine ca pe un făgăduit
pămînt.
trîmbe de colb
se ridică în mine
focul și căruța
pe drumuri de nori
să tune
în noaptea
sfîntului ilie
cad prăbușit ca un măr
de pe creangă

Sîmbăta lui Lazăr

tîrziu cînd lumina prin fereastra
odăii irizări de basm scăldau seara
tîrziu cînd tot sîngele din brațe se

scursese deja în mlaștinile câmpiei de la
rovine auzeam scîrțîitul uscat al frunzei
rostogolite de vînt pe platforma de beton
unde se usucă și se vîntură grîul
plajele părăsite sunt așa niște poze
îndepărtate pentru care din cînd în cînd
suspini îngreuiat

doar lectura te face domestic.
ușile acestea parcă sînt niște copii în
pieile goale. pe treptele nopții și zilei
urcăm și coborîm mereu
tăciune, ochii de rugăciune. haine,
hlamida roasă la mînci, de timpuri
străvechi. cînd drumurile toate treceau
prin Cernăuți
tăciune, ochii de rugăciune. muzica
aceea amețitoare a rămas. muzica lui
wolfgang amadeus mozart.
sîngeră ochii lui lazăr în mormîntul
de piatră. afară e Prietenul Care-l
strigă. de atîta bunătate înfloresc și
pomii neroditori.

noapte de Logos (peștele pe uscat)

pămîntul se zbătea
rotund se zbătea
ca peștele pe uscat
pînă cînd a venit
a venit și L-a aruncat
în apele începutului,
Logosul.
L-a scos luminat
botezat
primenit
mai ales alb
rotund
cum scoate la stîină
ciobanul
cașul din zer
cum cîntă păstorii
peste lume

în noaptea Cuvîntului
lerui Doamne lerui Ler.

de care atîrnau clopoșind în bătaia vîntului literele alfa și omega

ciorchinii, strugurii roșii din
vîrful molizilor lumînări
către cer
aprindeau în mine candeli nemaivăzute
doar o clipă mi-a trebuit
o milionime de secundă
să simt mai ales
căldurile uranice
ale sărăciei
soarele dogoritor de amiază
colbul din drum
piatra călcată de piciorul
drumețului
adierea zefirului
și repede curgere a pîrăului
dămuc
am văzut și eu tristețile plînse
în trecere prin văzduh
am zis că voi scrie despre arătarea
aceasta
dar niciodată n-am scris

am zis că voi plînge pe bubele
trupului neamului meu
dar niciodată n-am plîns
de aceea stau și contemp lu acum zările
în răcoarea dimineții
de aici din cerdacul casei de sus
de unde pot cuprinde nesfîrșitele zări
și adierea umbroasă a pădurii
țîrîitul greierului în amiază
și mireasma de cetină a
liniștii molcomind în ulucul
cișmelei.
de aici din cetatea de sus a șugăului
unde am văzut vipere încălzindu-se la

soare pe stîncă
orbite de aurul crucilor de pe vîrful
casei părintelui lissman
de care atîrnau clopoșind în bătaia vîntului
literele alfa și omega

Zadarnic uitîndu-te în lunca Mirceștilor

Am răsfoit pagina albă a nopții, obrazul
tău palid și alb lucia, broboane de rouă
prelinse pe diminețile toamnelor noastre.
tîrzii și
galbene aduceri aminte, colind, blînd colind
de cocori sau avioane de vînătoare în picaj
peste
cabanele forestiere de la procov
de pe această grindă de beton armat
se poate vedea spectacolul bucureștiului ca
după
război. erau calde după-amiezile și
îmbătător
salcîmul în luna lui mai. doar rîul mîna
aluviunile sale spre o deltă îndepărtată. nu
vei uita iarna și pîinea duminică la masa
singurătății. zadarnic uitîndu-te în lunca
mirceștilor,
nopți întregi am cuprins în brațele mele,
hămesite de durere și moarte. nu cunosc
simfonie mai tragică decît înflorirea
salcîmilor
șarpele se zvîrcolește încolăcit, despuia de
piele în iarba arsă a bolniței mănăstirii
neamțu'. ne pregăteam să dăm examen de
admitere, arta mișcării, grației, arta
coregrafiei,
liberul arbitru. prietenului meu nu-i
era frică de șerpi și balauri. de aceea
i-a jupuit de pielea vărgată
pe aici trecuse în timpuri străvechi poetul
scîndura bătrînă a meselor mîncate de cari
și cerdacurile irizate de soarele ionatan

al toamnei mărturiseau acest lucru. acum
iarba crudă o pășteau în tihnă blînde
turme de oi.

mai ales pace și liniște în patul singurătății porfirice

nu era numai perete despărțitor
perdea
ce deasupra munților o trăgeam
în fața ferestrei
ci și diapazon
filtru suav
de gâze și buburuze
dar mai ales odihnă
mai ales pace și liniște în patul
singurătății porfirice
întorcînd zi și noapte piatra
bolovanul sub cap

ghemuindu-mă sub plapumă
ca firul de grâu sub omăt

singur în singurătatea ființei
bucurie nespasă: aici te-am
găsit în nopți și dimineți
aprinse în vîlvătaie de rug

ca în armată, ca în seminar
ghemuit în plapuma somnului dulce
„ce bine este Doamne să fii oaspetele
casei Tale”

căci Tu M-ai luat și M-ai adus
aici biet naufragiat
oaia ce-a de-a o suta
rătăcită prin munți
ajunsă iată acum în staul.

ce dulce lumină venită din lumi
strălucite de cântec și somn
de adormirea adumbrită de son.

◆ VALERIA BILȚ

Ziua e o pasăre albă

Ziua e o pasăre albă,
cu aripi de cer deschis –
cine îndrăznește să o țină în
palmă,
zboară odată cu ea,
fără teamă de înalt, fără greutatea pașilor.

Respiră din zori lumină caldă,
se hrănește cu zâmbete uitate prin iarbă,
și ciripește gânduri bune
pe ramul fiecărei ore.

O clipă de pace atârnă de gâtul ei
ca o picătură de rouă sfințită,
și când închizi ochii,
îți lasă pe gene o umbră de cer.

Ziua e o pasăre albă –
n-o încuia în colivii de griji.
Las-o să cânte
și vei învăța și tu zborul.

Umbra cu aripi

cu penele tremurând a tăcere,
cu ochii plecați înspre ieri.

Nu zboară – plutește încet în gânduri,
ca o barcă pe un râu fără mal,
purtând sub aripi ce n-a fost spus.

Din când în când, lasă în urma ei
o pană de regret,
un fulg de ce-ar fi putut fi.
Și totuși, e blândă.
Ne învață să iubim umbrele
ca pe niște surori ale luminii.

Păsările care visează cu ochii deschiși

Păsările acestea nu pleacă
nicicând,

stau pe creanga unui vis care nu se termină.
Au ochii limpezi, ca izvoarele mute,
și ciocul deschis doar pentru lumină.

Când treci pe lângă ele, nu zboară,
ci se uită în tine – și te scriu.

Nu le poți atinge, nu le poți fura:
sunt făcute din clipa dintre două secunde.
Ele știu cântecul care schimbă
întunericul în muguri și rănilile în frunze.

Pasărea de foc rece

A coborât dintr-un vis în amurg,
cu flăcări albastre pe aripi
și pasul ușor ca o zăpadă care nu topește
nimic.

Nu arde, ci mângâie.
Trecerea ei aprinde în suflet
ce nu poate fi spus în cuvinte.

Ea luminează fără să rănească,
iar unde calcă, pământul nu se frige,
ci înverzește a început.

Se hrănește cu dorințe neîmplinite,
și le preface în lumină
ca un alchimist care a uitat
ce înseamnă aurul.

Cine o zărește o dată
poate merge prin întuneric
fără să se teamă de el.

Păsărea care ciugulește tăceri

Stă pe creanga unui ceas oprit,
ciugulind clipă cu clipă
tăcerile dintre două cuvinte.

Are penajul făcut din așteptări
și ochii mari, ca niște întrebări
fără răspuns.

Nu cântă, dar prezența ei
face liniștea să sune
ca o rugăciune uitată.

Uneori, când sufletul obosește,
ea vine și se așază în piept,

să te învețe că nu tot ce tace e gol,
și nu tot ce zboară pleacă.

Păsările din ceasurile fără ore

Sunt păsări care zboară doar când timpul
tace –
când cadranele se opresc să respire,
iar minutele se întorc înapoi,
ca niște copii rătăciți prin amintire.

Aceste păsări nu au penaj,
ci umbre de gânduri și aripi de întrebare.
Le vezi doar când clopotul inimii tale
sună o dată – și apoi dispare.

Cântă-n tăcere, într-o limbă de stele,
cu alfabetul vântului scris pe spinare.
Și când pleacă, lasă-n urma lor
un cer mai curat și un suflet mai mare.

MERIDIANE LIRICE

◆ DONATELLA BISUTTI (Italia)

Donatella Bisutti locuiește la Lovenio di Menaggio (Co). Este jurnalist profesionist din 1970. A obținut în 1984 Premio Montale pentru un volum inedit cu *Inganno Ottico – Iluzie optică* (Società di Poesia, 1985), care a fost tradus în Franța în 1989 de către poetul Bernard Noel, Editions Unes, sub titlul *Le Leurre Optique*. Au urmat culegerea de versuri *Penetrali* (Boetti & C. 1989) și poemul sacru *Colui che viene*, numit de autoarea însăși „oratoriu mistic ce rezumă o experiență spirituală (...) care m-a călăuzit până la grota Apocalipsei din insula Patmos pe urma unor semne pe care le simțeam că-mi erau trimise”. Cartea a apărut la Bruxelles în 1994 în ediție bilingvă cu o prefață de Mario Luzi, sub patronajul Comisiei Europene pentru Cultură. Ulterior i-au apărut încă două volume de poezii, *Violenza* (Dialogo libri, 1999) și *La nuit dans sa clôture de sang*, ed. bilingvă, traducere de Jean-Jacques Boin și Bernard Noel (Editions Unes, 2000).

Poeziile sale sunt prezente în diverse reviste și antologii italiene și străine. A îngrijit un masiv volum de poezie din aproape toate țările lumii dedicat în special copiilor și intitulat *L'Albero delle parole* (Arborele cuvintelor), editat de Feltrinelli în 1978 și apoi, într-o ediție adăugită (1996), în colecția *Universale Economica* a aceleiași edituri. Este autoarea unui eseu devenit bestseller, intitulat *La Poesia salva la vita* (Poezia salvează viața), cu o prefață de Attilio Bertolucci, apărut la Mondadori în 1992 și reeditat în 1998. Nici proza nu îi este străină poetei și eseistei, dovadă volumul *Storie di Simona* (Istoriisirile Simonei), cu o prefață de Giuseppe Pontiggia, apărut în 1984 (*Il Bel Paese*), *Voglio avere gli occhi azzurri* (Vreau să am ochi albaștri), Bompiani, 1997, o retrăire în cheie psihanalitică a propriei copilării. Ca traducătoare, a făcut cunoscută în Italia poezia unor Jon Silkin, Louis Simpson etc.; lui Edmond Jabès i-a tradus și îngrijit pentru editura Mondadori volumul *La memoria e la mano*, 1992. Lui Bernard Noel i-a tradus poemul *La caduta dei tempi* (Căderea timpurilor), Ed. Guanda, 1997. Traducerea respectivă a fost distinsă cu Premiul Biella. Pregătește o ediție completă a operei Fernandei Romagnoli. Este membră a Pen Club-ului din Elveția Italiană, face parte din conducerea revistei „Poesia”.

Prezentare și versiune în limba română de **Geo VASILE**

Trăind

*Pe fața geamului
conturul unei răsuflări
– înainte și după, invizibile.*

Vivendo

*Contro il vetro
il disegno di un respiro
– prima e dopo, invisibile.*

Frică

*Nu de moarte, ci
De metamorfoză
– a accepta lepădarea de sine
Ca apa pe care o lași să curgă
Și ia forma a ceea ce o conține
Și se scurge – și-o absoarbe pământul
Și e și nu mai e – fără să sufere, poate
Și totuși nu se va pierde.
Molcom, temerar*

*Orice lucru atinge
Pentru o clipă
Culmea desăvârșirii
După care dă pe-afară
Așa cum apa dintr-un vas
Nu-ndură preaplinul.*

Paura

Non della morte, ma
della metamorfosi
– accettare di privarsi di sé
come acqua che si lasci versare
e prende forma da ciò che la conține
e corre via – e l'assorbe la terra
ed è e non è più – senza pena, forse
eppure non va persa.
Lenta, arrischiata
ogni cosa matura
per un attimo
di colma beatitudine
poi trabocca
come l'acqua di un vaso
fugge la pienezza.

Cântec de dragoste canibală

Știu că voi da din nou de tine
n-ai să poți să-mi scapi
închipuirea e a mea
capturat precum o insectă și străpuns
ferecat înspăimântat resemnat
oricum vei fi
aici
voi face din tine ceea n-o să vrei
tacticos am să m-apuc să te devor
dragostea nu lasă nimic în farfurie
nici măcar cleștii.
Am să te mănânc și-am să te sug
Golit
n-aș vrea totuși să te fac să suferi
aș vrea să te bucuri și tu

de imensa fericire
de a fi fost hrană.

Canzone d'amore cannibale

So che ti ritroverò
non potrai sfuggirmi
mia è l'immaginazione
catturato come un insetto e trafitto
immobilizzato spaventato rassegnato
comunque sarai
lì
farò di te quello che non vorrai
con calma mi appresterò a divorarti
l'amore non lascia niente sul piatto
neanche le chele.
Ti avrò mangiato e succhiato
svuotato
– non vorrei tuttavia che tu soffrissi
vorrei che godessi anche tu
della felicità immensa
dì essere cibo.

Cunoaștere

*Cunoașterea are loc prin simplificare
Nici vorbă de adăugare, ci de o depozitare, până
La perfecta transparență. Să lăsăm să se depună
pe fundul
Vasului zgura, pulberea inutilă care
s-a amestecat cu apa mișcând vasul
dintr-o parte în alta a încăperii. Până și
a trăi nu-nseamnă să adaugi timp la timpul deja
strâns,
ci să sustragi excesul de timp
până la perfecta lui scurgere.
Și în acest caz pulberea inutilă
Se va sedimenta într-un vas.*

Conoscenza

La conoscenza avviene per semplificazione
Non è un aggiungere, ma un togliere, fino
alla
perfetta trasparenza. Lasciare depositare in
fondo
al vaso i detriti, il pulviscolo inutile che
si è mescolato all'acqua trasportando il vaso
da una parte all'altra della stanza. Anche
vivere non è aggiungere tempo al tempo
accumulato,
ma sottrarre l'eccedenza del tempo
fino alla perfetta consumazione
Anche in questo caso il pulviscolo inutile
viene depositato in un vaso.

Natură moartă

*Afară ninge
O carafă
Pe masă are roșii transparențe.
Cojești mărul domol.
Te ispitește aventura
Acele coji lucioase
Ce învelește*

*Lumina încăperii.
Fiecare obiect
Are o consistență zadarnică,
atât de-odihnitoare,
farfuria de ceramică lucioasă
dacă o-nclini
răsfrânge un cer limpede
de var alb.*

Natura morta

*Fuori nevică.
Una brocca
sul tavolo ha rosse trasparenze.
Sbucci piano la mela.
Ti tenta l'avventura
di quella buccia lucida
che avvolge
la luce della stanza.
Ogni oggetto
ha una sua consistenza inutile,
così rassicurante,
Il piatto di lucida ceramica
se l'inclini
riflette un cielo nitido
di calce bianca.*